KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

83

YIL: 6 ● ŞUBAT 1993 ● 10.000 TL.

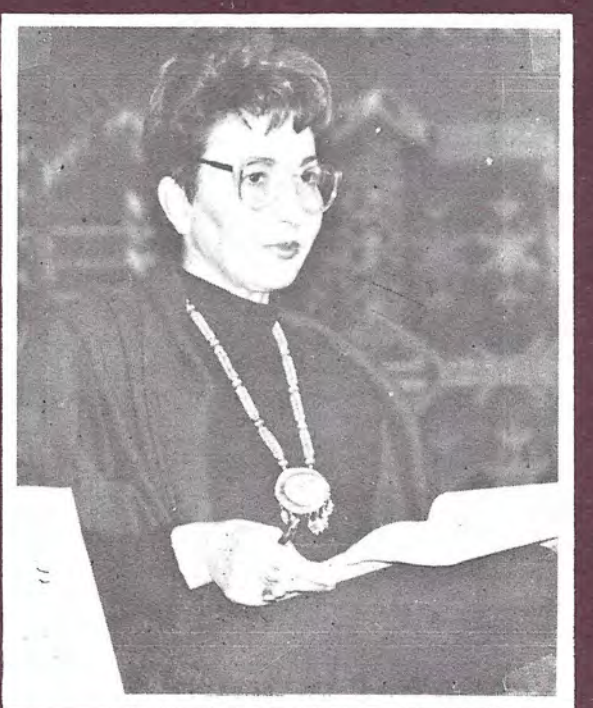

sanata adanan bir ömür
gülçin üstüntaş

bu sayıda: ● m. şehmus güzel ● şinasi özdenoğlu ● nazif evren ● metin güven ● bekir semerci ● ahmet özer ● şükrü bilgiç ● cengiz bektaş ● hilmi haşal ● ibrahim dizman ● bengt berg ● mgülçin üstüntüş ● muzaffer uyguner ● mehmet başaran ● muhsin şener ● mithat yaban ● tansu bele ● betül tarıman ● ali mustafa ● engin aşkın ● f. kadri gül ● m. özer ciravoğlu ● füsun a. ersoy ● subutay hikmet ● a. nevzad odyakmaz ● arslan pulathaneli

KIYI'dan

● **Uğur Mumcu öldürüldü**

Türkiye Cumhuriyeti güçlü bir yazarı, tiliz bir araştırmacıyı, usta bir gazeteciyi, ödün vermez bir **Atatürkçü'yü**, laikliğin ve demokrasinin yılmaz bir savunucusunu yitirdi. Uygarlık ve demokrasi düşmanları onu kahpece öldürdüler. Ülkemizin ender yetiştirdiği değerlerimizi, aydınlarımızı, basın mensuplarımızı teker teker yitiriyoruz. **Uğur Mumcu'nun** kaybı tüm ulusun kaybıdır.

Anısı sonsuza değin yüreğimizde yaşayacaklır.

● **Arslan Pulathanell, Edebiyatçılar Derneği "onur üyesi"**

Merkezi **Ankara**'da bulunan **Edebiyatçılar Derneği**'nin Genel Yönetim Kurulu, 11 Ocak 1993 tarihinde oybirliğiyle aldığı bir karar gereği, sevgili ağabeyimiz **Arslan Pulathanelli**'yi **"Onur Üyeliği"**ne değer buldu.

Edebiyatçılar Derneği Genel Yönetim Kurulu'nu aldığı karar gereği içtenlikle kutluyor, bir değerli insanımızın yaşarken ödüllendirilmesini, bir değerbilirlik olarak değerlendiriyor, **Pulathanell** adına **Edebiyatçılar Derneği** Genel Yönetim Kuruluna saygılar sunuyoruz. Alınan kararı tüm okurlarımıza duyurmayı bir görev biliyoruz:

Sayın Arslan Pulathaneli

Değerli ağabeyimiz,

Müzik, şiir ve folklor alanlarında ulusal kültürümüze getirdiğiniz katkıları onur sayan, olağanüstü bir değerbilirlikle Türkiye'de az bulunur zengin bir belgelik ve kitaplığı uzun yıllar içinde, iğneyle kuyu kazarcasına oluşturmanıza hayranlık duyan, araştırma alanındaki özverili çalışmalarınızın öncelikle kendi ülkenizde, kendi meslektaşlarınız tarafından kurulan yazar örgütlerince değerlendirilmesi gerektiğine inanan, EDEBİYATÇILAR DERNEĞİ GENEL YÖNETİM KURULU; içten duygularıyla sizi "Onur Üyesi" olarak aramızda görmek dileğindedir.

Bu konuda, oybirliğiyle alınan kararı değerli kişiliğinize sunuyoruz.

Derin saygılarımız ve bağlılık duygularımızla.

Genel Yönetim Kurulu Üyeleri:

Ahmet Say / Mustafa Şerif Onaran / Ali Cengizkan / Burhan Günel / Hüseyin Atabaş / Orhan Asena / Behçet Aysan / Cengiz Bektaş / Nazlı Eray / Hidayet Karakuş / Erdal Öz / Ahmet Uysal / Ahmet Erhan / Şemsettin Ünlü / Hicri İzgören / İsmet Kemal Karadayı / Gündoğdu Sanımer / Nadir Gezer / Osman Bolulu / Hüseyin Yurttaş / Metin Altıok / Recai Atalay / Alâaddin Emre. adına

Ahmet Say (Genel Başkan)

● **Şükrü Bilgiç'e ödül...**

Hayli zamandır Oslo'da yaşayan öykücü arkadaşımız **Şükrü Bilgiç**'ten bir haberle, bir öykü ulaştı elimize. Haberi okurlarımıza sunuyoruz: **Oslo Belediyesi Yabancılar Müdürlüğünün yayın organı Det Nye Oslo'nun açtığı "İki ayrı dünya" (Norveçliler ve yabancılar) konulu öykü yarışmasında (10.000 Norveç kronu) 36 Norveçli ve değişik ülkelerden yabancı yazarın 43 öyküsü arasında Şükrü Bilgiç'in "Ömer İşin İçinden Nasıl Çıkacak" adlı öyküsü birinciliğe değer bulundu.**

Yarışmaya katılan ötekl iki öyküsü "Diyarbakır Karpuzuyla Norveç Patatesi" ve "Yabancı Bir Genç Kızdan Norveç Sosyal Bilimcilere Mektup" da "Det Nye Oslo'da yayımlanmaya değer görüldü.

Bilgiç'i kutluyor, yarışmada birinci gelen öyküsüne, bu sayımızda yer veriyoruz.

● HÜMANİST ENTERNASYONAL'in üçüncü yıldönümü dolayısıyla İsveç'in Stockholm kentinde Etos - Üniversal Cultur House'ın düzenlediği 1992 uluslararası öykü, makale, fotoğraf, röportaj, roman, tiyatro, deneme, şiir, saydam, afiş - poster, beste - yorum, resim, araştırma, karikatür yarışması sonuçlandı.

Şiir dalında, **İhsan Topçu**'nun GÖKYÜZÜNÜ YİTİREN KUŞ adlı şiir dosyası **"onursal ödül"** kazandı. Yapıla ödül olarak şilt verildi.

Ödül gerekçesi şöyle: **Kitabın bütünsel işlenişi; baştan sona gözetilen sözcük ve duygu dengeleyimi; insancıl tavrın ozanca işlenişinin netçe görülüşü; imgelerde özlü yaklaşım; betimlemelerde titizlik ve çağcıllık...**

İhsan Topçu'nun bugüne dek üç şiir kitabı **(Üçüncü Mevki Duygular, Yarınsız Sayfaları Yırtıyorum, Arayış Yol Arıyor)** yayımlandı. **Topçu**'nun başarılarının sürmesi dileğiyle...

● **Nazım Hikmet Şiir Ödülü**

Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın düzenlediği **Nazım Hikmet Şiir Ödülü** sonuçları açıklandı. 468 dosyanın katıldığı yarışmada ödüle ya da mansiyona değer yapıt bulunamadı. Ancak yarışmaya, **"Iliksu"** rumuzuyla katılan **Ali İhsan Özeren (İzmir)**, **"141 142"** rumuzuyla katılan **Attila Aşut (Ankara)** ve **"626589"** rumuzuyla katılan **Adnan Satıcı**'nın kimi şiirleri ilgiye değer bulunmuştur. Böyle bir sonucun nasıl karşılanacağını merak ediyoruz.

● **Cumhur Odabaşıoğlu**'nu yitirdik.

Ocak ayında **Trabzon** bir değerini daha yilirmenin acısını yaşadı. Değerli araştırmacı - yazar **Cumhur Odabaşıoğlu**, 20 ocak 1993 günü geçirdiği kalp krizi sonucu aramızdan ayrıldı. 1924 **Urfa** doğumlu olan **Odabaşıoğlu**, 1947 yılında **Trabzon**'a yerleşmişti. Araştırmacının yayımlanmış dört yapıtı bulunmaktadır. Ailesine ve dosllarına başsağlığı diliyoruz.

● Şubat ayında yilirdiğimiz değerlerimizin başında **Hasan Hüseyin** geliyor. 1927 yılında **Gürün**'de doğan, 26 Şubat 1984 tarihinde 57 yaşında **Ankara**'da yaşamını yitiren sevgili şairimiz **Hasan Hüseyin**'i saygıyla anıyoruz. **Acıyı Bal Eyledik**'ten **Tohumlar Tuz İçinde**'ye şiir alanında 15, mizah alanında 3, çocuk yazınında 4 kitabı okura ulaşan şairimiz, üreltikleriyle yolumuzu ışıtıyor, yazın dünyamıza kallığı güzellikler sürüyor. Anısına saygılar sunuyoruz.

● Sanat danışmanımız şair **Ahmet Özer**'in Posta Kutusu adresi değişli. Yeni adresi: **P. K. 214 61002 TRABZON**'dur. Dostlarımıza duyurulur.

● 1992'nin son aylarında kimi dosllarımızın yeni kitapları ulaştı elimize. **Hayati Baki**, **"Sonrasız Dönüş Yalnızlığı"**, **İlhan Karaman**, **"Ne Varsa Yüreğimizde"**, **Nursema Aksu**, **"Yürekteki Kısrak"**, **Nilgün Kozal**, **"Başka Bir Yerden"** adlı ilk kitaplarını yayımladılar. **Hasan Varol**'un ikinci şiir kitabı **"Kalbim Uçurtma"**, Metin Güven'in yeni kitabı **"Suları Unutan Gölge"**, **İbrahim Yıldız**'ın **"Bir İbrahim"** adlı şiir kitapları da şiirin değişik sularında yüreğimizi ışıttı. **İsmet Kemal Karadayı**'nın yıllardır yazdığı denemelerinden bir bölümü **"Patlıcan Fidelerine Muska"** adıyla **Broy Yayınları**'nda, **Salah Birsel**'in, 1956 yılında **Yeditepe Yayınları**'nda çıkan RÜŞTÜ ONUR kitabı da **Onur**'un kimi ürünleriyle ölümünün 50. yılına bir armağan olarak **Karşı Yayınları**'ndan okura sunuldu. Kitaplarıyla dünyamızı ışıtan şair ve yazarlarımızı kulluyoruz.

● Mart sayımızda buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza; saygılar, başarılar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni : **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı : **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı : **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni : **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş. : **M. Reşat SÜMERKAN**
Film - Montaj : **Ahmet ÖZKAN**

Abone Koşulları : **Yıllık: 100.000 TL.**
Yurtdışı Abone : **50 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183 - TRABZON**
Ederi : **10.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık & Organizasyon**
Tel.: (03) 26 44 26 Fax: (03) 22 29 96 - TRABZON

BASKI: **sakarya matbaacılık**
Tel.: (03) 21 72 32 Fax: (03) 21 91 59 - TRABZON

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

(P. K. 183) Kod No.: 61001 - TRABZON

— *paris mektubu*

toulouse - lautrec ve piaf'a ilişkindir

M. Şehmus GÜZEL

Paris, yaşanılanları ve yapılanları, yazılanları ve çizilenleri unutmaz. **Paris**'in **"ortak hafızası"** saklamayı bilir, kadirşinastır. İşte iki örnek: **Toulouse - Lautrec** ve **Edith Piaf** için gerçekleştirilenler.

MONTMARTRE'IN "BÜCÜR"Ü ÜNLÜ RESSAM TOULOUSE - LAUTREC, 24 kasım 1864'de **Albi**'de doğdu. Bir asilzade olarak. Babası ve annesi **Toulouse** kontlarının çocukları. 14 yaşındayken, ayağı kayıp düşüyor ve sol uyluk kemiği kırılıyor. Alçıdan çıkışından bir süre sonra, yeniden düşüyor ve bu kez sağ uyluk kemiği kırılıyor. Ameliyat. Protez takılması. Protezin alınması: Ve topallaması. Babası, oğlunun kendisi gibi ava ve atçılığa meraklı olmasını isterdi. Ne de olsa asilzade değil miydi? ama oğul başka şeylere meraklı: Resim ve kadınlar...

Henri de Toulouse - Lautrec, 1884'de, yirmi yaşında, **Paris**'e ayak basar. Ve **Montmartre** tepesinde, **Coulaincourt** sokağının köşesindeki binaya atölyesini kurar. Komşusu ünlü başka bir ressamdır: **Renoir**. **Henri**'nin atölyesi karmakarışıklığı, tozu ve uğrayanları bir içişte sarhoş eden kendine özgü kokteylleriyle ünlüdür. Ressam zamanını **Montmartre**'ın bar, kabare, **cafe - concert**, sirk, tiyatro, gece kulüpleri ve özel evlerinde geçirir. **Moulin - Rouge** senin **Folles - Bergeres** benim. Boş durmaz üstat. Dans yıldızlarını, hayat kadınlarını, şarkıcıları, tiyatro yıldızlarını, kontları, kontesleri çizer. Ölümsüzleştirir bir dönem **Paris** eğlence dünyasının unutulmaz yüzlerini. Kim **Toulouse - lautrec** imzalı bir tablo görmedi? İçmeyi, dolaşmayı bir gece kulübünden diğerine, eğlenceyi seven ressam için önemli olan resmedilen kişinin yüz ifadesidir. Çizilenin psikolojisini anlatabilmek için yüzünün deformasyonuna dek uzanabilen çizim yöntemi. Konuları, kişileri **Paris**'in eğlence dünyasından seçilmiştir: **"Fernando Sirkinde"**, **"Molin - Rouge'da"**... O dönemin ünlü artistlerinden birçoğu da: **Aristide Bruant, Jane Avril, Yvette Guilbert**... Resimleri yanında desenleri, litografileri, seramik yapıtları, vitrayları ve afişleri. Basın ve yayın dünyasının ilk büyük atılım yıllarında resim sanatında devrim

"Değirmenler Sokağı salonunda". 1894

yaptı denebilir.

1899'da sağlığı iyiden iyiye bozulur: Hizmetçilerine akla gelmez etiyetler yapar. Bile bile kendi elini yakar, sanki bir daha resim yapmak istemiyor gibi. Artık hiç uyumaz olur. Delirmenin eşiğindedir. Paranoya belirtileri başlar: Gelip kendisini götürmelerinden, akıl hastanesine kapatmalarından korkar. Korktuğu başına gelir: 27 şubat 1899'da akıl hastanesine yatırılır. Bir ara çıkmasına karşın sağlığı bir daha düzelmez. 20 Ağustos 1901'de annesinin evinde ölür; **Paris**'ten, kabarelerin ve gece kulüplerinin loş ışıklarından, şarkıcılardan ve yıldızlardan uzak.

Üstat alıp başını gidince bu dünyadan, kapıcısı elli kadar tablosunu **Montmartre**'ın bar ve kabarelerine dağıtır. Maksat anı olsun. Doktoru otuz kadarını götürür ve sonra ne olduklarını o bile unutur. Ressamın hizmetçisi tablolarının tahtalarını sobada yakar, bezlerini parkeyi silmede kullanır. Ne iyi ki anası **Kontes Adele** de **Toulouse - Lautrec** ve ressamın dostu **Maurice Joyant** zengin koleksiyonlarını armağan ederler **Albi Müzesi**ne. Ve 1992'de **Toulouse - Lautrec retrospective**'i **Paris**'te **Grand - Halls**'te düzenlenir. Açılışı **Cumhurbaşkanı François Mitterand** yapar. Litografileri ve afişleri ise **Milli Kütüphanede** sergilenir. Bir dizi kitap çıkarılır resim dünyasının **"bücürü"**nü anmak için. Sergiler yaklaşık 20 milyon franka mal oldu. Elde edilen gelir ise 55 milyon frank.

EDİTH PİAF'I ANIMSIYOR MUSUNUZ? Elbette. Nasıl unutulsun ki? 1930'lardan itibaren **Paris**'in **"Kaldırım Serçesi"**. **Yves Montand** ile dillere destan aşkı. **Yves Montand, "Bir gün bırakıp gitti beni"**. diye anımsıyor. **Fransa**'nın en ünlü boksörü **Marcel Cerdan** ile yaşadığı beraberlik birkaç yıl önce **Claude Lelouche** tarafından filme alındı. **Edith Piaf** unutulmaz. 1960'lı yılların birçok ünlü şarkıcısı ve günümüze dek gelen yıldızların kimisi **Edith**'in çevresinde büyüdüler. Onun dostlarıydılar: **Serge Gainsbourg, Johnny Hollıday ve Eddy Michel** gibi.

Asıl adı **Giovanna Gassion** olan **Edith** bir göçmen ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Tıpkı **Yves Montand** gibi. İtalyan göçmenler. **Mussolini** faşizminden kaçan

komünist ana - babaların çocukları.. Yani **Edith** de bir göçmendi.

19 Aralık 1915'te yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğdu. İlk plağının çıktığı 1935'ten itibaren ünü arttı. Sevecenliği, kısa boyu (1.47 cm) ve ince yapısı sonucu **"la mome"** (aftos, sevgili küçük kız çocuğu) ve **"minik kaldırım serçesi"** lakapları takıldı. **Paris**'i, işçilerini, yoksullarını, bu insanların aşklarını, dertlerini ve yaşadıkları mekanları, **Saint - Ouen, Clignancourt, Pigalle, Place de Clichy** gibi mahalleleri şarkılaştırdı, seslendirdi. Şarkılarındaki kahramanlar sıradan insanlardır, sizin ve benim gibi insanlar. Bir akerdeoncu, bir denizci, bir dok işçisi, bir lejyoner, bir avere, bir temizlik işçisi... **Paris**'i ve insanlarını kimse onun kadar iyi şarkılaştıramadı. Ve **Paris** unutmadı...

Edith Piaf ikinci dünya savaşı sırasında **Almanlara** esir düşen savaş tutsakları ile turneleri sırasında birlikte fotoğraf çektiriyor. **Fransa**'ya dönüşte bu fotoğrafları kullanıp sahte belgeler yaptırıyor. Bir sonraki turnesinde bir yolunu bulup bu belgeleri **"küçük askerlerine"** iletiyor ve onların firar etmelerini sağlıyor. **Piaf**'ın özel sekreterinin belirttiğine göre bu yoldan birçok **Fransız** savaş esiri kaçmayı başarmış. **Edith Piaf**'ın bir başka yurtsever eylemi ise şu: **Edith** turnelerinde yanında götürdüğü konservelerini savaş esirlerine cömertçe dağıtıyor. Konserve kutuları içine özel olarak konulmuş, saklı, minik pusulalar firar edenlerin birincil yol göstericileri. Her gece çoban yıldızını bulmak zordur. Ama bir minik pusula her türlü koşulda size yolunuzu bulmakta yardımcı olur. **Edith Piaf**'ın 1963'te (11 Ekim) ölmesinden sonra kurulan Müzede bu küçük pusulalardan biri sergileniyor.

Edith'i sevenler anısını yaşatmak amacıyla, 1967'de **Amis d'Edith Piaf** isimli derneği kurdular. Bu derneğin başkanlığını, onu iki filminde yöneten **Marcel Blistene** yaptı. Ama asıl yük 1958'de şarkıcı ile tanıştıktan sonra onun kayıtsız - şartsız hayranı olan **Bernard Marchois**'nın omuzlarında. Bu dernek ve yönetiiclerinin uğraşları sonucu dört yıl önce **Edith Piaf Müzesi** açıldı. **Edith**'in filmleri, konserlerinin video - kasetleri, afişleri, plakları, mektupları, fotoğrafları, resimleri, aldığı madalyalar, sahne giysileri, çantaları, ayakkabıları, altın plakları ve benzeri anı şeyleri sergileniyor bu minik müzede. Aynı sırada **Paris 20. Arrondissement** belediyesinin girişimiyle **Porte de Bagnolet** yakınlarındaki küçük bir meydana **Edith Piaf** adı verildi. PTT ise anısına bir pul bastırdı. **Edith Piaf** işte böyle anılıyor. Şarkıları yeni çıkarılan kaset, **compact disc** ve normal plaklarla genç kuşaklara ulaşıyor. Sokak şarkıcılığından en üst düzeye yükselmesindeki kararlılığı, özgürlüğüne düşkünlüğü, umudu, mütevaziliği, sevecenliği, kalıcı dostluklara verdiği önem akıllarda... 1993'te ölümünün 30. yıldönümü vesilesiyle bir dizi sergi hazırlanıyor. Bir büyük anı kitabı ve birçok biyografik yapıtın yayınlanacağı bildiriliyor...

Gerek **Toulouse - Lautrec** gerekse **Edith Piaf** halktan insanların sözcüsü oldular. Sıradan insanları biri resimleyerek ölümsüzleştirdi, diğeri seslendirerek. İkisi de sıradan insanlargibi yaşadı. **Lautrec** asilliğini umursamadı; bir dansözle, bir şarkıcıyla, bir temizlik işçisiyle mutlu oldu. **Piaf** da öyle, tüm zenginliğine karşın gönlünün sesini dinledi.

Her ikisinin de müzelerinin açılışı ve sergilerinin düzenlenmesi, **Fransa Kültür Bakanlığı** ile sanatçıların tanınmalarına katkıda bulundukları kentlerin belediyelerince üstlenildi. Böylece **Fransa**'yı, **Paris**'i ve **Fransız** kültürünü uluslararası düzeyde tanıtan iki büyük sanatçının anısı tazelendi. Öte yandan **Fransa, Paris** anakent ve mahalle belediyeleri önemli tutarda gelir elde ettiler. Dahası **Fransız** kültürünün tanıtılmasına da katkıda bulunuldu... ●

özdenoğlu'dan iki sevda şiiri

gitme uzaklara

Gitme uzaklara, bırakıp da beni
Kuşatırım yolları, bırakmam seni
Binme gemilere, açılma denizlere
İçimdeki ateşle yakarım denizleri...

Fayda yok, nereye gitsen... Ben varım
peşinde
Fırtınada, tomurcukta, kuş sesinde
Her yeni adımda yaratırım seni
Kaybolsan da... Aşkın o kutsal ateşinde...

İstanbul, Kasım 1991

seninle

Gizlemeye çalıştığın o sevda ki
Uçurumunda gözlerinin
Benim tek zenginliğim...

Kurduğun sofra
Elinle getirdiğin kahve
Ve bir minnacık öpücük
İşte cennetim benim
İşte aydınlığı dünyamın
Ki ötesini biran düşünmediğim...

İstanbul (Hatay Restoran), 31 Mayıs 1992

Şinasi ÖZDENOĞLU

inançlar taşlaşırsa

Nazif EVREN

İnsanoğlu, yaşamına başladığı gün, kendini bir inanç çemberi içinde bulmuştur. inançlar çevreyi, çevre insanı etkileye etkileye geniş inanç grupları meydana gelmiş, bu gruplar kendi yasalarını geliştirmişlerdir. Bunları dinler, mezhepler, tarikatlar ve çeşitleri olarak tanımlayabiliriz. Bunlar, yüzyıllarca kendi inançlarının etkisi ile, yasaları gereği savaşmışlar, ölmüler öldürmüşlerdir. Zamanla, kimileri, müspet bilimin etkisini kabul ederek toplumdaki yönetime ayak uydurarak, uygar ülkelerde olduğu gibi yaşamlarını sürdürmektedirler.

Kimileri bilime karşı kapılarını kapamış, doğa üstü birtakım yetkileri olduğunu kabul ettikleri "POSTNİŞİNLERİN" "Şeyhlerin" egemenliği altında tutsaklaşan müritler halinde yaşama devam etmişlerdir.

İlkel toplumlarda bunlara daha çok rastlanmaktadır..

Tarih boyunca, bu grupları siyasal bir maşa gibi kullananlarda olmuştur. Örneğin: İran şahı, siyasal egemenliğini genişletmek Osmanlı'yı zayıflatmak için, "Şİİ" adında bir inanç grubunun sahte koruyuculuğunu yaparak, Anadolu'yu ele geçirmeye çalışmıştır...

Haçlı seferleri de, bu davranışların geniş bir örneği değil midir?

Osmanlı yönetimi Anadolu'daki bu tür grupların bir kısmını desteklemiş, tutmuş, bir kısmını da kötülemiş, her padişah bir tarikatın üyesi olmuş, hem şeriatın başlığını, hem tarikatın üyeliğini birlikte yürütmeye çalışmıştır.

Tutulanlarla tutulmayanlar arasındaki savaşlar, başkaldırılar, yüzyıllar boyunca sürmüş, Osmanlı döneminin uleması padişahın tuttuklarını övücü, tutmadıklarını yerici yapıtlar yapmışlardır ve bu konuda topluma maledilen değer yargıları geliştirmişlerdir. Bu inanç gruplarının geleceğe yönelik imgesel inançlarından olan imparatorluklar ve adı verilen komutanları vardır. Ne yazık ki, günümüzde "ŞERİAT, TARİKAT ve MEZHEP"in ne demek olduğunu bilmeyen pek çok okur yazarımız vardır. İnanç grupları kapılarını dış etkilere karşı kapamış, kendi inancından olmayanların her türlü işkenceye tutulmasını uygun saymıştır. Bunun örneklerinden bir tanesi, cumhuriyetin hemen sonrası, 1930'lardaki **Kubilay** olayında, daha yakınını da Kahramanmaraş olayında gördük.

Kubilay öldürüldüğünde ben **İzmir Öğretmen Okulu**'nun son sınıfında öğrenciydim. Bir akşam etüdümüz sırasında birdenbire çalan zil ile okulun salonunda toplandık. Müdür muavinimiz rahmetli **Reşat Tardu**, olayı anlattı ve çok anlamlı bir konuşma yaptı. Ertesi günü, elli kişilik bir izci grubu **Menemen**'e hareket etti. Ordaki toplantılarda bulunduk. Öldürülenlerin ikisinin resmi izci arkadaşım HÜSNÜ ALTAY tarafından çekilmişti. **Menemen** olayının oluş şekli, sayın **Kemal Üstün**'ün "KUBİLAY OLAYI" adlı yapıtında geniş çapta anlatılmaktadır. Ne yazık ki bugün **Kubilay Olayı'na "Zamanın idarecilerinin bir tertibidir"** diyenler vardır.

İnançlar bir kez taşlaşmaya görsün, herşey doğru gibi söylenir. Sanırım, mesleğimizin önemli bir görevi de, inançların kabuklaşmasını önlemek olacak.

Ne mutlu başarabilenlere... •

çocuk uykuları

metin güven

izleri kaldı kalbimde
güllerin ve günahların
ey sevgili
yaşadık seninle yıllarca
iğneli bir ırmak kenarında
ölüm yoktu,
yangınlar yoktu,
yine de boğulduk
çocuk uykularında

görmeyen göz de anlar
karanlık aşkların rengini
göçebe hayalet
dolaş düşlerin erdeminde
hem iniltisini dinle gecenin
hem de yağmuru ol
biten bütün mevsimlerin

başlıyor
kar günleri ve sayıklamalar
her yanda ufunet ve ihbar.

ekmek kokusu*

Bekir SEMERCİ

Ali Dündar'la 1944'te **Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü**'nde tanıştım. O, bizden **bir yıl** sonra geldi. **Yüksek Köy Enstitüsü**'nün ilk iki sınıfı **Çifteler**'le **Kızılçullu Köy Enstitüsü** öğrencilerinden idi.

1944'ten sonra **Savaştepe, Aksu, Gönen, Düziçi, Akçadağ, Yıldızeli, Pazarören, Lâdik, Gölköy, Hasanoğlan Köy Enstitüleri**'nin öğrencileri de katıldı. **Yüksek Köy Enstitüsü**'nde **Çifteler - Kızılçullu** ikiliği vardı. **Çiftelerliler Tonguç**'u tutuyorlardı. **Kızılçullular** da eski müdürleri **Emin Soysal**'ı tutuyorlardı. **Emin Soysal Tonguç**'un karşıtı idi. Sağcıydı. Bu iki grup enstitülerden yeni gelen öğrencileri kendi gruplarına çekme çabaında idi. Yeni gelen toplumcu görüşe sahip olan öğrenciler **Çiftelerlileri**, köylünün ezilmişliğini kavrayamayanlar da **Kızılçulluları** tuttular. **Ali Dündar Pazarörenli** idi. Arkadaşlarının çoğu birinci grubu tuttular.

1945 - 1946 ders yılındann sonra bu iki grup arasındaki görüş ayrılıkları sertleşti. 1. grup yerli - yabancı toplumcu yazarların kitaplarını okurlardı. Köylümüzün gurbetçilik sorununu önlemek için **"toprak reformu"** yapılmasını savunurdu. Yaptıkları araştırmalarda köylünün içine düştüğü yoksulluğu, insan ve hayvan yaşamını etkileyen salgın hastalıkların önlenmesini, köylü ailesinin yıllık gelir, giderini saptayarak köylülerin mutluluğu için devletin köye dönük ekonomik ve kültürel politikasının geliştirilmesini isterlerdi. Açıkçası devletin köy politikasını beğenmezlerdi. Köylülerin kendi başlarına mutluluklarını kazanmak için çuvallarla çakıl okuyup havuzlara atmasıyla, çeşitli kurbanlar keserek yağmur duasına çıkarak kendilerinin mutlu olacaklarına inanmazlardı. Yazıların da, şiirlerinde bu temaları işlerlerdi. Devletin köylü soumlarına somut çare bulmasını isterlerdi.

İkinci grubun marifeti de birinci gruptan olanları komünistlikle suçlamaktı. Hatta aralarında imza toplayarak, onların adlarını yazarak ilgili makamlara şikâyet ederlerdi.

1945 - 1946 ders yılında **Milli Eğitim Bakanlığı**'nca finanse edilen **Köy Enstitüleri dergisi** için enstitü yönetimince bir **"Dergi Kolu"** seçilmesi istendi. Dergi kolu seçimini birinci grup kazandı. (**Mehmet Başaran, Tevfik Uğurlu, Ali Dündar, İsa Öztürk, Yıldız kırtepe, Bekir Semerci**) **Ali Dündar**'la dostça tanışmamız dergi kolu çalışmalarımızda gelişti. **Köy Enstitüleri dergisi** ilk sayılarında tavşan pisliği gibi akmaz, kokmaz çıkıyordu. Başımızda bulunan **Sabahattin Eyuboğlu** ile beraber çıkardığımız sayılardaki yazılar piyasanın sağcı politikacılarını, onların beslemesi yazarları, köylüyü sömüren aracıları uyandırdı. Köyü çocuklarının uyanışına tepesi atan köy sömürücüleri birinci gruba karşı komünistlik atağına kalktılar. Tek umutları onları komünistlikle suçlayıp ceza yasasındaki faşist maddelerle deliğe tıktırmaktı, uyanan köylü çocuklarını susturmaktı. Ama susturamadılar. Hepsi günlük yazılarıyla, kitaplarıyla vurguncuların çatlak seslerini boğazlarına tıktılar. Köy İşleri Bakanlığı'nın kurulması, köylere su, yol, elektrik, telefon getirilmesi bu uğraşlar sayesinde oldu.

Köy Enstitülü yazarlar yazın yaşamlarında iki düşünde birliktiler. **Bu iki düşün Ali Dündar**'ın **Ekmek Kokusu**'nda da var. Bunlardan birincisi köylüyü süründüren hastalıklara, okumasızlığa, köylünün yönünün öte dünyaya çevrilmesine, kaldırdığı ürünü köylüden ucuz alıp tüketiciye pahalı satan aracıya meydanın boş bırakılmasına, köylerde kooperatiflerin kurulmasına çözüm bulunmasında direnişleri idi.

İkincisi de içinden çıktıkları köyü dışlamamaları, küçümsememeleri. Ezilmişlerin savunucusu olmaları. Köylünün içine düştüğü felâketleri, muhtaç oldukları kalkınma gereksinmelerini kalemleriyle durmadan belgelemeleri, kamuya duyurmaları...

Aslında **Tonguç**'un düşüncesinden doğan **Köy Enstitüleri** dergisi'nde yayımladıkları yazılarla **Köy enstitülü** öğrenci yazarlarımız bu düşünün ilk temelini atanlardı... Onları saygıyla anarız. Bana bunları anımsatan **Ali Dündar**'ın EKMEK KOKUSU kitabıdır. İlerici dergilerde yayınladığı ellibir öyküsü **Ekmek Kokusu** kitabında toplamış. İyi de etmiş. **Selvi Yayınları** da yayımlamış. Yeniden okuma olasılığını bulduğumuz öykülerinde bolluklu yıllarda çoluk çocuk tüm köylü hayvanlarıyla capcanlıdır, sevinçlidir. Kıtlık yıllarında ise hepsinin boynu büküktür. Gözleri fersiz, benizleri sarı, suskun ve üzüntülüdürler. Böyle dönemlerde köylerde kıtlık vurguncuları da türer. Köylüler içine dütükleri felâketten kurtulmak için Tanrı'yı dillerinden düşürmezler. Kimi orun sahibi müdür ve müfettiş beyler öğretmenleri küçümser, onlara emirlik taslarlar. Öğretmenlerin isteklerini ret ederler. Şimdi bu öykülerin bazılarında kafaları zonklatan, insanları çaresizlik içinde küçülten, onları kara kara düşündüren, benliğini yıkan olaylara bir gözatalım:

Kuraklık, kıtlık yıllarında köylüler sürünceli yaşamlarını Tanrı vergisi sanırlar. Bunalımlı yaşamlarına şükrederler. Doğa, ekonomik ve sosyal olayların yarattığı bunalımlı yaşamlara katlanırlar. Çoğu zaman devletin köylüden,köylünün devletten haberi yoktur. Köylüler kendi başlarına çileli bir yaşam sürerler. Köy yaşamını yansıtan öykülerden bazı pasajlar alarak köylünün yokluk içinde geçen, ömür törpüleyen yaşamının içine girelim. Bu pasajların birçoğunu bizim de yaşadığımızı göreceğiz:

Ali Dündar ÇOCUKLUĞUMUZ öyküsünde arkadaşı **Murat**'la geçirdiği günleri anlatır. **"Osmanderesi'nin üzerinde vızır vızır sinekler uçuşurdu. Çoraklı suyunda çimdikten sonra çırılçıplak çimlerin üzerinde Karabaş'la ağız ağıza saatlerce oynar uyurduk. Murat Karabaş'ın kuyruğunun altını, orasını burasını gıdıklayarak huylandırırdı... Anamın peşkirime koyduğu azığı Murat'la, Karabaş'la kardeş payı ederdik. Karabaş, çok uysal, anlayışlı bir dosttu. Yılda iki kez eniklerdi. Onun en sıkıntılı günleri enikledığı günlerdi. Yavrularını Patatlar'ın samanlığına koyardı. Onları sever öperdim...**

Murat'la buluşamadığım günlerde Çil Mahmut'la arkadaş oldum. Mahmut'un aşağı mahalleden üç arkadaşı vardı. Hepimizin eşeği, ineği, öküzü, düvesi vardı. Onları Dikili Yazısı'nda güderdik. Kel'in İsa ile Hilmi bana hayvanları bırakırlardı. Kendileri de kancık eşşeklere binerek Aygörmez Deresi'ne inerlerdi. Döndüklerinde eşşeklerin kuyrukları tava sapı gibi dikelmiş olurdu... Çocukluğumuzun çok acı günleri de oldu. Bizim köyde taş taşı yercesine bir kıtlık oldu. Aylarca ak ekmeğin, ak ayranın yüzüne hasret kaldık. Babam çifti çubuğu satıp bakkallığa başladı. kentten aldığı öteberiyi samanlığımıza koydu. Samanlığın tahta anahtarını da kemeri arasına sokardı. Bir müşteri gelince kan ter içinde takur tukur samanlığa koşardı. Tarttığı malı müşterilerinin önüne atar: 'Elvebali be-

nim boynuma olsun. Fazlası varsa benden yana helal. Eksiği varsa helalı hoş et sevgili komşum' diyerek uğurlardı.

Bir sabah anamı hıçkırıklar içinde buldum. Bizim samanlığın arkasını delip dükkânın malını çalmışlar. Babam bunu anamdan bildi. "Senin bunda parmağın var" diyerek suçsuz yere anamı dövdü. Malların bulunması için karakola şikâyet etti. Karakol komutanı köye geldi. Elindeki gümüş saplı ökût çavundan yapılmış kırbacıyla sağa sola caka sattı. Ama çalınan öteberimizi bulamadı. Bu olayın üstünden iki gün geçti geçmedi babam ortadan yok oldu. İki ay sonra mektubu geldi. Elbistan'ın bir köyüne imam durmuş. Tedarik edebilirse bize erzak yollayacakmış. Biz babamın bıraktığı erzakı çoktan tükettik. Karakış bastırdı. Çocukların boyunu aşkın kar yağdı. Komşutan komşuya ses bile sızmaz oldu. Kış ortalarına doğru açlık iyice arttı. Köyde kesilmedik sığır, davar, tavuk, kaz, ördek kalmadı. Mahalle köpekleri bir deri bir kemik kaldı. Zavallılar kesilen keçilerin boynuzlarını, öküzlerin tırnaklarını, tavuk yeleklerini kemirdi. Köylünün gözü bizim çok süt veren Sarı İnek'te kaldı. Anam sarı ineğimizi kesmeye kıyamadı. Bizim açlıktan kıvranışımıza baktı baktı ağladı. Sütlü keçimize de kıyamadı. Kardeşlerimle keçiyi tuttuk. Evin ortasına yatırdık. Kimimiz ayaklarından, kimimiz gövdesinden üstüne çullandık. Anacığım elleri titreye titreye babamın koca bıçağıyla keçiyi boğazladı. Keçinin kesik başını yukarı kaldırdı, bize bakan gözlerinden öptü öptü ağladı. Anam sütlü keçimizi canı gibi severdi.

Kulaksız Memiş'in buğday sattığını duyduk. Anam bir sabah elimden tutarak Kulaksız'ın evine vardı. Anam kulaksızlara neye geldiğimizi karısına anlattı. Kadın, bir elini göbeğinin altınadn sokarak orasını burasını karıştırdı. "Nebileylm gızımız, herif bilir. Bir fırsatını bulursam sana bir avuç birşey verdirmeye çalışırım" dedi. Elimiz boş eve döndük, muhtaçlık çok zor...

Üçüncü gün anam Kulaksız'ın evine tekrar gitti. Öğleye doğru kulaksız'ın azabının sırtında bir çuval tahılla eve döndü. Azap, çuvalı sırtından attı. Doğru ahıra gitti. Yatan ineğimize bir tekme vurdu. Neye uğradığını bilmeyen sevgili ineğimiz hemen kalktı. Azap, ineğin bağını çözdü. Önüne kattı. Kulaksız'ın evine doğru sürdü. Sarı ineğimiz başını sağa sola sallaya sallaya gitti. Biz arkasından bakarken annem, bir çuvala, bir çuval karşılığında götürülen sütlü Sarı ineğimize, bir de bizim kansız yüzümüze, fersiz gözümüze baktı, kara kuru elleriyle yüzünü kapatarak hıçkıra hıçkıra ağladı."

Ali Dündar, KITLIK öyküsünde de çocukluk günlerini, köylünün yoksulluk içinde kıtlıktan çektiği sıkıntıyı anlatır:

"Hey gidi çocukluk hey, hey gidi gençlik hey diyeceğim sevinçli günlerim hiç olmadı. Anamdan doğar doğmaz işe koşuldum, sabanı bırakıp askere gitmiş gibiydim. Çocukluğum kıtlıkla açlıkla geçti. açlıktan acı çektiğim günleri hele hiç unutamam. Tanrı'nın bütün kahrı bizim çocukluk çağımıza mı özgüydü? Bir yıl karnımızı doyuracak olsak, yüzümüzü güldürecek bir ürün kaldırsak, ertesi yıl kıtlık hemen ümüğümüzü sıkardı. Açlık boynumuzu bükerdi. Karnımızı gucurdatırdı.

İyi ki kış çıktı, bahar geldi. Köyde çoluk çocuk dağlara, tarlalara üşüştü. Ot - çöp ne bulduysa etek etek topladı, kara kazanlara bastı. Bir etek ot, bir avuç bulgur, bir testi su, iki çimdik Palas tuzu, al sana bir kazan çorba. Salla tahta taşığı sallayabildiğin kadar. Yarım saat sonra gene karnın zil çalar. Açlık iliklerine tak der. Bir türlü açlığı başından atıp 'ohhh' çekemezsin. Bir uyanırsın şafakla köyün karısı kızı düşmüş yollara. Şu dağ senin, bu dağ benim,ot toplamaya. Yalınayak başı kabak anamın ardında az mı dolaştık? Tekesakallı, madımak, halısaçağı, gavurpancarı, pezik, ebegömeci, yaryaprağı, köygöçüren, dedeotu, yemlik, cacıran, eşşekpancarı, kuşmadımağı, kıvrım, tülüdevetabanı, kuzukulağı, ekşimen, oğlakkulağı, çirişotu, ıspatan, kenger, hardal, sıyırma, gelinparmağı, karabatak, karapancar, kangal... bunları bulun toplayabilenlere aşkolsun." **Ali Dündar**, bu otlardan bazılarının tadına doyamadığına da değinir:

"Madımak, eşşekpancarı, çirişotu, ebegömeci, pezik gibi otların bugün bile tadı damağımda. Çaresiz hepsini yedik ölmedikl.. Yeşil yoncanın yenme keşfi köyde bayram yarattı. Bizim de yoncalığımız olduğu için bayram ettik. Anam, yoncayı pişirir, suyunu süzer, üstüne tuz eker, topaçlayıp elimize tutuştururdu. Sıkmaları yer, yeşil yeşil gülüşürdük...

Yonca gerçekten çok işetici bir bitki. İki yonca topağı saatlerce işetir insanı. Hemde yeşil yeşil... ama zamanla ellerimizde, ayaklarımızda, göz kapaklarımızda, dişetlerimizde şişmeler, yeşile çalan renkler oluştu. Köyde yoncalığı olmayanlar başkalarının yoncalığından yonca çalmaya başladılar... Anam bir sabah bizim yoncalıkta Hanifilerin Sultan gelini görmüş. Yapma etme demeğe kalmadan kadın bağırmaya başlamış: 'Üstüme varma Esma bibi. Bizim yoncalığımız yok. Evde çoluk çocuk açlıktan mı ölsünler?..' demiş. Şmidi onbeş yaşında Pazarören Köy Enstitüsü'ndeyim. Burda açlık yok. Ama o kıtlık günlerinde anamın yaptığı tandır ekmeğinin kokusu burnuma geli geliveriyor, tadı da damağıma..."

Ali Dündar'dan yaşlıyım. Bu kıtlık 1930'lu yıllarda **Konya** köylerinde de oldu. Biz de tarlalardan çok ot topladık. Analarımız biribirleriyle konuşurken **"Rabbım kimseyi açlıkla terbiye etmesin"** diye dua ederlerdi. Kuraklık, yoksulluk, hastalık, işsizlik, okumasızlık, köylünün işini savsaklatan devlet daireleri köylülere az mı ecel teri döktürürlerdi? Şimdi de döktürüyorlar.

EKMEK KOKUSU kitabıyla kuş uçmaz, kervan geçmez köylerimizin baş sorunlarını bizlere anımsatan dost **Ali Dündar**'a selâm... ●

şiirin akşamında

ahmet özer

sesine kar sesi sinmiş bir kadın
sıcak bir akşamda yaslanıyor şiirine
sergey yesenin'in
dilini anlamıyorum / yüzü urallar'dan akan
bir yıldız
yesenin çınlıyor ezgisiyle / şiir damlıyor aramıza.

sokağa çıkıyorum / geceyl kaçırıyor insanlar
parkın havuzundaki su buharlaşmış
manolyanın yapraklarına yansıyor ışıklar
uzak ülkelerden getirilmiş okaliptüs
uzak ülkelerden gelenleri kolluyor
gövdesinde bir tarih:
onuncu yılı cumhuriyetin

sergey yesenin'in dizeleri
olga'nın sesiyle uzanıyor aramıza
bir bağ kır menekşesi tütüyor havada
yüreğim meydan oluyor insanlığa.

bir yanı uçuruma akıyor şiirin
sorular taşıyarak
bir yanı yaşıyor dilinde olga'nın
yaşamı kucaklayarak.

ömer işin içinden nasıl çıkacak

Şükrü BİLGİÇ

** Öykülerimi Norveççeye çevirerek, beni Norveç toplumuna ve Norveç yazınına tanıştıran TRUDE FALCH'a sonsuz sevgi ve şükranlarımla.*

Ömer'i kısa bir süre önce Sarı Kahvede (Stortorgets gjesitgiveri) tanıdım. Görünüşü güven verici. Birbirimizin sigarasını yakarken tanıştık.

"Merhaba abiciğim, ben de Türküm!"

Daha sonraları Kürt olduğunu, Kürt olarak sığınma başvurusunda bulunduğunu anlatacaktı.

Norveç'e geleli altı yıl olmuş. İlk iki yılı göz açıp kapayıncaya dek geçmiş. Sonra bir iş bulmuş. İki yıl kadar çalışmış. İki yıldan bu yana işsiz. İzine gidince bir hafta geç dönmüş. Çıkışını vermişler iş yerinde.

"Aslında elimden her iş gelir" diyor Ömer "Ama artık eskisi gibi iş yok. Geldik, burayı da kuruttuk."

Ömer, sitem edici, karamsar, umutsuz...

Memlekette amcasının kızıyla evli.. Dört çocuğu var. En büyüğü onbeş, en küçüğü altı yaşında. Küçüğü Ömer'i hiç tanımıyormuş. Buraya geldiğinde dokuz aylıkmış. Çocukları için yanıp tutuşuyor. Ama işsiz ve evsiz olduğu için getirtemiyor. En önemlisi de burada sığınma isteğinde bulunduğu zaman bekârım demiş. Kendisine önayak olanlar öyle de demişler. Yetmezmiş gibi geldiğinden iki yıl sonra geri gönderileceğini anlayınca Norveçli biriyle evlenme gereğini duymuş. Bir kadın bulmak için diskoteklere dadanmış. Öyle anlatıldığı gibi adım başı karı kız da bulunmuyormuş.

"Abiciğim, senin anlayacağın polisler beni arıyor, ben de diskoteklerde karı. Can derdine düştüm. Yaşlı, genç, güzel, çirkin demeden birini ayarlayacağım. Yok! Kimse yüz vermiyor. Sonra nasıl olduysa işte bizim bu kocakarıyı buldum. Baktım diskotekte, bir köşede gariban gariban tek başına oturuyor. Sokuldum. Sigara verdim, bira ısmarladım. O da hazırmış meğer. Kirada yalnız başına oturuyormuş. Kalktık gittik. Bergen'in köylülerinden. Oslo'ya yeni gelmiş. O da bir erkek bulmak için diskoteklere takılıyormuş. O gün, bu gündür birlikteyiz. Evlendik. Onun sayesinde buradayım. Yoksa polis beni geri gönderirdi. Allah var, iyi insan,bana çok iyiliği dokundu. Hakkını inkâr edemem. Ama artık anlaşamıyoruz. Oturum aldığım için boşanıyoruz."

"O mu boşanmak istiyor, sen mi?"

"Ben boşanmak istiyorum abiciğim."

Ömer, oturumu aldığı için boşanmak için önündeki en büyük engel kalkmış. Ardından karısını ve çocuklarını getirmenin yoluna bakacakmış. Ancak Norveç kayıtlarında bekâr göründüğü için işi zormuş. Ülkede karısından boşanıp, bekâr olduğunu gösterecek kayıtları getirmesi gerekiyormuş. Ama karısı, Ömer bir daha kendisiyle nikâh yenilemez diye boşanmayı kabul etmiyormuş. Ardından karısıyla evlenip, başka bir kadınla yeni evleniyormuş gibi belge düzenleyip getirtecekmiş. Sonra iş bulacak, ev kiralayacak ve kurtulmaları için karısıyla çocuklarını getirtecekmiş.

Ömer konuşmasını sürdürüyor:

"Ben boşanmak istiyorum abiciğim bu kocakarıdan. Bıktım artık. Çekemiyorum, dayanamıyoru. Bularla yaşanmaz. Polisten kurtulayım diye bunu başıma belâ ettim. Şimdi de kurtulamıyorum. tanıştığımızda böyle değildi. köyden Oslo'ya yeni gelmişti. Gözü açılmamıştı. Hiç bir şey bilmiyordu. Köylüydü bizim gibi. ilk zamanlar çayımı, kavemi getirir, yemeğimi yapar, masayı hazırlar, çamaşırlarımı yıkardı. Aslında çok iyibir insan.Aynen benim kasabadaki karım gibi ayaklarımı bile yıkardı. Sonra kendisine gereksinimim olduğunu anlayınca bastırmaya başladı. Beni kendi egemenliği altına almak istedi. Gözleri açıldı. Kadın hakları, eşitlik, falan filan demeye başladı. Dayanamıyorum artık. Benim kendisinden ayrılmayacağıma inandıktan sonra, başladı 'Biz eşit olmalıyız' demeye. Ulan bizim kitapta kadın erkek eşitliği var mı? Hem kadın erkeğe nasıl eşit olur? Kadın kadındır, erkek erkek. Olur mu öyle şey? Başlangıçta gariban bir köylüydü. Üstelik evde kalmış. Şimdi bizi yönetmeye kalkıyor. Senin anlayacağın artık çekemiyorum."

Yaşlarını soruyorum, Ömer otuzaltı, kadın kırkbeş yaşlarındaymış.

Ömer'in yüzüne bakıyorum. Kadını kullandın. Hem sosyal olarak hem de cinsel olarak sömürdün. Şimdi düze çıktın, kadını bırakıyorsun der gibisinden.

Ömer başını eğiyor ve kendisini savunmaya çalışıyor:

"Yok be abiciğim, o da beni kullandı. Bu ülkede kırkbeş yaşında çirkin bir kocakarıyı kim ne yapacak? Bilemedin benim gibi çaresiz bir yabancıyla geçici olarak kalır. Yoksa yalnızlığa mahkum. Ben de onunla yattım, kalktım, yalnızlığına yoldaş oldum. Kısacası birbirimizden yararlandık. Ama şimdi sakız oldu, kopmak bilmiyor."

Gülümsüyor. Ben de gülümsüyorum. Gülünç şeyler anlatacağı belli. İlginç bir çocuk. Anlamaya çalışıyorum. Bir yanıyla mert, bir yanıyla üçkâğıtçı görünümü var. Bir bakıyorsun garibanlaştı. Ardından serseri kesildi. Cebinde beş kuruşu yok, yardımsever. Bir ekmek alacak parası yok, tiril, tiril ipek gömlekler, en pahalısından giysiler, gıcır gıcır rugan iskarpinler adamın günlük kıyafetleri. Daldığımı görünce, dürtüyor.

"Bak abiciğim, sana başımdan geçen gülünç bir olayı anlatayım. İki yıl önce ben bu kocakarıya, 'izine gidiyorum; anamı, kardeşlerimi özledim" dedim. 'Ben de geleyim, Norveçlilerle evli olan tüm yabancılar izine gittiklerinde karılarını, sevgililerini de beraberlerinde götürüyor' dedi. İçimden, 'Ulan ben seni nasıl götürürüm? Orada dört çocuklu bir karı daha var.' diye düşünüyorum. Dinlemez. Herhalde benim evli olduğum konusunda kuşkulandı. Sonunda baktım olmayacak bir ya-

GEÇ

CENGİZ BEKTAŞ

YABAN ÇİLEĞİNİ BULDUM
OKUMAKTAN BİLDİĞİM

BULDUM
DAĞIN BAŞINA ÇAĞRILMIŞ
ARAMADIĞIM GÜNÜ

İLK KEZ GÖRDÜM
YABAN ÇİLEĞİNİ
BİLMEDİĞİM GÜNÜ
DOKUNMADIM

lan uydurmak zorunda kaldım. "Bak" dedim "kocakarı, benim babam koyu müslümandır. Bir gâvur karıyla evlendiğimi öğrenirse ikimizi de kıtır kıtır doğrar. Onun için seni götüremem". İnanır gibi oldu. Azıcık da korktu.

Ben çektim izine gittim. Bir gün ne göreyim, bizim bu kocakarı, önüde birkaç kasabalı çocuğu da katmış, evin kapısına dayanmış! Hayda, güler misin, ağlar mısın? Ulan kocakarı ne gezersin buralarda, nasıl buldun buraları, ne işin var senin? Yüzüme bakıp saf saf güler. Çoluk çocuk başına toplanır. Benim eski karı, kuşkulu kuşkulu bakar. Al başına belayı. Çaresiz aldık içeri. Bereket aile geniş. Kimin kim olduğu belli değil. Anne baba, kardeş, dayı amca, gelin iç içeyiz. Kocakarı işin içinden çıkamadı. Sordu durdu, bu kim bu kim diye. Kimine doğru, kimine yalan yanıt vermek zorunda kaldım.

Çocukların benimle çok ilgilenmelerinden kuşkulanıyor. Abimin çocukları diyorum. Peki bu kadın kim diyor' karım için. Abimin iki karısı var diyorum. Şaşırıyor. Sen bu yaşa dek bekâr kalmışsın, abinin de iki karısı var. 'Bizim töre böyle' diyorum. 'Büyük abi iki kere evlenir, ondan sonra sıra küçüğe gelir!' Bir anlam veremiyor.

"Birlikte yatalım" diyor.

"Olmaz" diyorum "Bbam ikimizi de öldürür."

Oysa gariban babam, sessiz, güler yüzlü, sevecen biri.

"Bakma" diyorum, "sen onun öyle sessiz, güleç olduğuna. O kaç tane adam öldürmüş."

İnanıyor. Geceleri bir yolunu bulup öteki karının yanına gidiyorum. O da hem kuşkulanıyor, hem de kıskanıyor.

"Benim ev sahibi" diyorum, ama yalanıma inanmıyor.

"Kala kala bu çirkin kocakarıya mı kaldın" diye bana fırça atıyor. Bir şey diyemiyorum. Bu kocakarı lafı oradan gelme...

Bir iki derken, bizim kocakarı yerleşti. Öteki kıskanır, sinir küpü. İşin içinden çıkamıyorum. Çok geçmeden, karşıma dikiliyor:

"Bu gâvur karısını gönderiyorsan gönder, yoksa saçını başını yolacağım."

"Etme karı, yapma karı, gariban, şunun şurasında üç günlük konuk. Vallahi dinime imanıma elim eline değmemiş. Bilmez misin bunlar böle cana yakındır. Yoksa garibin kalbinde bir kötülük yok. Melek gibi bir insan."

Dinlemez.

"Bir sen meleksin bir de o. Yok! Gidecek!"

Vallahi ortalığa rezil olacağız. Kocakarıyı yokluyorum, pek gitme niyetinde değil. Konuktur diye yemeğin biri kalkıyor,biri konuyor. Kovsam daha oturum almamışım. Baktım olmayacak, aldım köydeki öteki amcamın evine götürdüm. On gün kadar orada kaldı. Arada bir uğradım. Senin anlayacağın durumu zor idare ettik.

Geçenlerde gelmiş ne diyor?

"Ömer!"

"Eee!"

"Ben falcıya gittim."

"Ne dedi falcı?"

"Ben bir yabancıyla evliymişim. Aramızda başka bir kadın varmış. Kadının çocukları varmış. Ama kadın Norveç'te yaşamıyormuş. Kocam ergeç bana geri dönecekmiş!"

Yalan söylüyorsun, bunlar senin uydurmaların diyemedim. İyilikle ayrılmak istiyorum. Benim boşanmak için baş vurduğumu bilmiyor, ama bir şeyler seziyor.

Ömer kahkahalarla gülüyor. Bir yanıyla pişman, bir yanıyla zorunlu, biryanıyla ezik ve çaresiz.

Ömer'le arkadaş olduk, sık sık uğrar bana. Tüm çarpıklığına karşın sanki onda bir insani yön var. Onu, içinde bulunduğu koşullardan dolayı anlamaya çalışıyorum.

Bir keresinde günlerin nasıl geçtiğini sormuştum.

"Şimdi video filmleri ucuz ya. Alıyorum beş altı tane karete veya Türk filmi. Bir kaç arkadaşla birlikte sabaha kadar seyrediyoruz. akşama dek uyuyorum. Sonra kahveye takılıyorum, gece yarısına dek. Gerisi can sıkıntısı. Arada bir günlük kara iş düşerse, ev boyama gibi, gidiyorum. Başka ne yapabilirim?"

Bir gün yine Sarı kahvede otururken Ömer çıkageldi. Başı, yüzü, gözü sarılı.

"Ne o Ömer, hayrola! Geçmiş olsun. Ne oldu? Kavga mı ettin yoksa?"

"Sorma be abiciğim başıma gelenleri. Bir arkadaşım Ullavol'da ameliyat oldu. Ben de ziyaretine gittim. Gitmez olaydım. Arkadaşı o durumda görünce moralim bozuldu, duygulandım. 'Ulan nedir bu çektiğimiz rezillik' deyip kendi kendime düşündüm. Çok üzüldüm be abiciğim arkadaşın durumuna. Nedir bu rezilliğimiz? ne olacak böyle işsiz güçsüz? Nereye kadar gidecek? Sosyalın verdiği para sigaraya yetmiyor. Kara iş kolay kolay düşmüyor. Lafı uzatmayayım abi, benim hastanede gözüm karardı. Başka bir şey hatırlamıyorum. Hastane odasında düşüp bayılmışım. Düşerken de kafamı çarpmışım, komaya girmişim. Üç gün sonra kendime geldim.

Ölümden dönmüşüm. Kafamda dikiş atmadıkları yer kalmamış. Onbeş gün hastanede kaldım. Gurbetliğin gözü kör olsun."

Üzülüyorum Ömer'in durumuna. Sandalye çekip oturtuyorum. Yüzü saman sarısı. Gözleri donuk, bakışları kuşkulu, güvensiz, umutsuz. Dalıp dalıp gidiyor Ömer.

"Sıkma be canını Ömer" diyorum. "Geçer, hepsi geçer. Şimdi nasılsın?"

"Afedersin abi bombokum. Türkiye'deki karı telefonda para ister. O da yetmezmiş gibi telefonu çocuklara verir, onlar da 'Baba para' diye tuttururlar. Bıktım bu yaşamdan. Üzülmesinler diye bu hastane durumunu anlatmadım. Hastane olayından önce bir tanıdık Norveçli'nin evini boyamıştım. Senin anlayacağın biraz kara çalıştım, onu da çocuklara gönderdim. Okula başlayacaklar. Üst baş gerekli."

Ömer sözün burasında soluklanıyor. Belli ki içini dökecek. Kahvesine beş altı tane şeker atıyor. Şaşırıyorum! Benim bildiğim Ömer kahveyi şekersiz içerdi. Tuhaf! Bir anlam veremiyorum.

"Benim kasabada durumum iyiydi be abi. Biliyorsun daha önceleri anlatmışım. Para bol,kızlar, karılar bol demişlerdi. Biz de takıldık. Geldik iyiden iyiye rezil olduk. Male appe* daha önceleri yalana inanıyorudu, şimdi doğruya bile inanmıyor."

Gülüyorum. O da zoraki, utangaç, suçlu gülümsüyor.

"Male appe'yi az kandırmadınız" diyorum "Şimdide cezasını çekiyorsunuz. Az mı paramı düşürdüm deyip, gidip sosyaldan bir daha para aldınız! Şimdi çekin cezanızı."

Ömer yeniden derin bir iç geçiriyor. Bakışlarının, bedeninin tüm hatlarında buraya gelmiş olmanın pişmanlığı akıyor.

"Vallahi abi ben hiç sosyalı kandırmadım. Kandıran kandırdı. Şimdi cezaını hep birlikte çekiyoruz."

Ömer'in tikleride artmış. Yerinde duramıyor. İçime bir kuşku giriyor.

"Eyvah" diyorum kendi kendime. "Ömer bunalım geçiriyor. Onu da kaybedeceğiz!"

Bir şey demeden çekip gidiyor Ömer... ●

** Male ape Kürtçe amcanın evi demek. Burada sosyal yardım bürosu kastediliyor.*

ikinci kitabı 'elektronik yalnızlıklar' üzerine

hilmi haşal'la söyleşi

Söyleşen: **İbrahim DİZMAN**

- İlk kitabının arka kapağında kısa bir özetle özgeçmişin ve şiir serüvenin açıklanmış. Oradan başlasak söze. Şirile tanışmandan ELEKTRONİK YALNIZLIKLAR'a gelene dek kaç yıl oldu? Seyir defterini açsak ve şiir yolculuğunun bazı sayfalarını okusak.

- Yazı eylemi ile beyin temasım ortaokul yıllarından başlar. Çocuk dergilerine çekine sıkıla postalanan fıkra ve kısa öykülerle. Şiir daha sonra girdi alyuvarlarıma. Sanırım 1970 yılından sonra hiç ayrılmadık birbirimizden. Yaşamımda şiir şiirim de yaşam oldu hep. Ne yazık ki gerektiğince duyuramadım, yayınlatamadım ürünlerimi. Yazıncı - yayıncı çevrelerine "koç vuruşu ile" giremedim. **Jack London**'un MARTIN EDEN adlı romanındaki kahramanı gibi. **Nahit Kayabaşı**'nın kulakları çınlasın, yıllar önce **Martin Eden**'i konuşurken, yazın alanındaki çıkışına ne büyük bir saygı ve hayranlıkla seviniyorduk, unutamam. Kısacası, şiire haksızlık olmasın diye direndim ve yazmayı terk etmedim. **"Büyük"** dergilerin tozlu çekmecelerinden çöp sepetlerine atılışını içimde duya duya yeni şiirlere ulaştım. OLUŞUM, DÖNEMEÇE, KIYI, ANADOLU'da SANAT, HAKİMİYET SANAT, SESİMİZ, vb. Anadolu dergileri seksenli yıllar öncesinde ve sonrasında kapılarını açmasalar şiirle bunca sarmal olmazdım sanıyorum. uzun bir yolculuktu o ELEKTRONİK YALNIZLIKLAR'a dek, ilk yayımlanan şiirden onsekiz yıl sonra gelen DENGE / SİZLER ADINA ve beş kitaplaşmaya hazır dosya var arada.

- Senin deyişinle, "ozan güzelin anlamını arayan bir simyacı." İlk kitabın DENGE / SİZLER ADINA'da bir güzelliği doğada arayan şiirlerin egemen. Şiirlerle doğa nasıl bir iletişim içinde?

- Güzelliği doğada aramaktan caymış sayılmam. İnsanların kurtarmaya çalıştığı, ya da bir ölçüde koruyabildiği doğa; cins, ırk, renk ve sınıf ayrımı yapmadan herkese karşı eşit yaşam hakkı sunmaktadır. Güzellik de orda, ama biz insanlar ne ölçüde dürüst davranıyoruz doğanın adaletine? Değer bilmez, nankör bir tutum içerisinde yıkıcılığımızı sürdürüyoruz. Endüstri devleri kazanç uğruna, tüketicileri ise **"refah"** uğruna. Şiir bu gerçeği dile getirme sorumluluuyla gündemdeki yerini güçlendirmeli bence, şiirle doğa arasındaki gizemli

bağın kopmaması için. O nedenle doğadaki görsel ve düşünsel / ussal olağanüstülüklerle sürekli bir iletişim sağlamalı şiir, ona inanıyorum.

- İlk kitabında doğadan, sevgiden sözederken, birden "para kiriyle, faiz kiriyle is bağlamış çarşıları", "ölümcül yanlışlara tüküren Bursa"yı seçiyorsun tema olarak. Bu, şiirde bir evrilmenin mi tanımı?

- Sanırım iki ayrı, daha doğrusu karşıt olgu arasında epeyce kürek çekeceğiz. Bir yanda doğa - sevgi, öteki yanda para - kir. Çağımızın çıplak gerçeği karşısında yalnızca şiirin değil, diğer sanatların da sorunu yani konusu olacaktır. bu iki olgu: Doğa ve sevgi - para ve kir. Çünkü birincisi barış ve esenlik'i ikincisi savaş ve yıkım'ı temsil ediyor. Evrensel ölçütleri karmaşık, karanlık hale getirenler de çok iyi bilir bunu ama yine de **"kâr"** yoluna sürerler teknolojik oyuncaklarını. İşte şiire yüklenen yeni görev; tüketim gücünü kullanmaları ve doğayı / yaşamı korumaları yönünde insanlığı uyarmak. Şiirsellikten ödün verme ve ekonomik - sosyal terimleri şiire sokma risk'ini göze alarak sokaktan yansıyan güncel gerilimi şiire taşımayı denedim. Ne ad verilir bilmiyorum ama şiirde bir **"ilk"**i yapanlardanım sanırım. Bu biçemi sürdürmeyi de düşünüyorum, kendimi yineleme tehlikesine, ağır eleştiriler alma olasılığına karşın. Daha ne diyeyim, şiri bizi bağışlasın.

- İkinci kitabında teknolojinin yaşamımıza getirip bıraktığı yalnızlığı, iletişimsizliği işliyorsun yoğun bir biçimde. Teknoloji - doğa - şiir üçlemesini yaşamın neresine oturtuyorsun?

- Dünya kapitalizminin paralı çarkları, ekonomideki adıyla **"monetarizm"**, teknolojiyi doğaya ve insancıl ilişkilere karşı acımasız bir silaha dönüştürdü. Sınıfsal bilinci tam olmayan tüketici kesimin büyük çoğunluğu bu silahın karşısında durağan bir hedeftir. Oysa teknolojinin bilek ve beyin emekçisi de aynı çoğunluktur. Sanatçının teknolojiye, ilerlemeye karşı olması düşünülemez, ama doğayı, güzelim insan ilişkilerini ağılayan teknolojik amaçlara da göz yumması beklenmemeli. İletişim, bilişim, ulaşım, gıda, giyim üstünlükleri güzelliğe ve mutluluğa dönük uğraşların sonucu ulaşılmışsa ona ancak saygı gösterilir. Toplumlar teknolojik doyum çizgisine varıncaya dek tüketim tuzaklarına, kötü niyetlere takılmamaları için sanatçılarca, aydınlarca uyarılmalı diye düşünüyorum. Yaşamın anlamı ve süresi zedelenmesin diye. Teknoloji - doğa - şiir üçlemesinin yaşamdaki yeri, güzelliklerin ve tüm insanların birbirine ait olduğu gerçeği ile sorumlulukların buluştuğu alandır. Büyük ışıklı alan.

- "Elektronik (bir) Yalnızlık"ta sıradaki projelerin nelerdir? Farklı bir şiiri denediğini düşünüyorum, teknoloji temasına yoğun bir şekilde yüklenmişsin, bu konuda söyleyeceğin çok şey olmalı ikinci kitabından sonraya kalan, ne dersin?

- Çok önemli bir çizgi var teknolojinin yararları ile zararları arasında. Konuyu o çizginin üzerinde tutabilmek ve bir yanındaki güzelliklerle öbür yanındaki bir tortusunu göstermek olmalı şiirin işlevi. Bu teknik ve bilgi çağında yeni ve ileri kullanım araçlarına karşıt ya da düşmanca tutum olmak bağnazlık sayılır. Bilgisayar kullanıyoruz, hizmetin çabukluğu, kalitesi ve ucuzluğu için. Bilgisayarın insanları ezme, sömürme aracı olarak kullanılmasına ise karşı çıkıyoruz. Günlük yaşamın bir parçasıdır artık teknoloji, bütün sanat dallarını ve şiiri etkileyecektir sonunda. Doğanın dokunulmazlığı, insan soyunun esenliği ve sürekliliği adına büyük bir direnişin ayak sesleri yakındır. Evrensel bir boyut kazanacak, teknolojiyle insanlık suçu işleyenlerle, yine teknolojiyle insanlığı savunanlar arasındaki yarış. Gidiş oraya ve şiir savaştaki yerini alacaktır diğer sanat dalları gibi, yaşamı savunmadaki yerini. Bu çok oylumlu bir konu. Sanırım şiirimi bundan sonra da etkileyecek, daha önce de belirttiğim gibi. Sıradakilere gelince; YOL BOYU NOTLARI üçüncü kitap olarak dosyası hazır, ardından SEVİŞME SAATLERİ ve RODOP GÖÇMENİ var tezgâhta, sağlık olursa. İlginiz ve sorularınız için teşekkür ederim. ●

Bursa, Kasım 1992

arş*

hilmi haşal

sevgimiz yelkovana yenilmesin a canım
akrebin ağılı ayak izlerine takılmasın
inanalım o ilkyazca ılık bakışlara
nedensiz çıkarsız yakınlaşmalara
saatler yük olmasın

yanılsak da sendelesek de a canım
"yaşamak direnç işidir" diyen
tüm haklı kitaplara tutunalım
ısın ellerimle şiirden çıkma sıcak
elerim yeryüzüdür suçsuz yalın

umut tektir gerçek tektir a canım
hiç birinin yinelenmişi bulunmaz
tüm taslaklar tasarılar ölüme karşı
yanılsak da yıkılsak da bizimdir söz
yolcuysak göz koymadık ki "arş"a

Kasım 1992

** Arş (Ar.) - İslam dini inanışına göre göklerin en yüksek katı. Türkçe Resimli Sözlük, TDK 1977*

bengt berg'den şiirler

Orta İsevç'in Värmland bölgesinde Torsby adlı küçük bir yerleşim yeri var. Burada, çağdaş İsveçli ozanlardan Bengt Berg yaşıyor. Kendisi, çevresine ve halkına düşkün bir insan. 1974'den beri tam 19 yapıta imza attığı halde, son derece güzel doğasıyla tanınan Värmland'ı bırakıp büyük kentlerden birine yerleşmiyor. Kendisiyle bir yaz akşamı oturup konuştuğumuzda, yıllardır katkıda bulunduğu, bölgesel özellikleri ağırbasan ama, evrenseli de unutmayan edebiyat dergisini gösterdi. Ben de ona, Stockholm'den yola çıkmadan önce kapımı çalıp gelen KIYI'yı gösterdim. Bengt Berg'in gözleri ışıldadı. "dünya ne kadar büyük ve ne kadar küçük!" dedi. Dergisi Rallarros'un kardeşini bulmuştu çünkü. Daha dağıtımı yapılmayan son kitabı "Buzun üstü"yü çıkarıp uzattı. Ünlü Tiden yayınevince yayınlanan yapıtını imzaladı. KIYI okurlarına, bu yapıttan onlar için seçtiğim şiirleri sunarken Bengt Berg'nin "sımsıcak" selâmlarını iletiyorum.

Gürhan UÇKAN

Foto: Dolg Krüger

çekime hazır

Kendi bakışlarına çarpılmış
bugünün klasiğine takılmış
yakalanması birkaç saniye süren
ama banyosu yüzyıllar isteyen
bir gülüşün ortasında yakalanmış.

Önünde ve arkasında yaşam,
manzara hazır,
önemli olan
düşünceleri toplamak
çekirgenin perendesinden ince
yatıyor bir çiğ damlasının içinde
dekoru yaşamın.

Şafağın aydınlatacağı aslında gece
-ahududu renkli gözakları
düşürülmüş anahtarlıklar
bir el çnatasının ipek karanlıkta gecikmesi
anıların aşüresi,
gelecek pazartesi sabahlarına
serpiştirilmek...

epik

O çakıl yol boyunca gitti
kızın aşkı
mobiletiyle uzaklaşan adamın ardından.
Yün hırkası ısıtmıyordu kızı
gözleri yanılıyor olsun isterdi
adamın kalmış olmasını
-gülümseyerek, güçlü ve sımsıcak-
hem de böyle bir ekim günü değil
sımsıcak bir yaz ortası
birlikte yürümeyi
yeşiller ve kuşlar arasında.

Pastel rengi kırda
gözüküyordu hâlâ
adamın ensesinin akı.

Basarken şimdi o anı parçalarına
korkunç acıyor ayakları
bir kendisinin bildiği ama nedenini anlamadığı kadar.

demokrasi

Yalnız sen ol
gerisi fark etmez
yalnız sen.

Orada
bir kozalak gibi basit
-sportoto gibi umut verici
takısız ve çırılçıplak.

Ama sen, sen
gereklisin
Sen ve sen ve sen.

atardamar

SANATA ADANMIŞ BİR ÖMÜR: GÜLÇİN ÜSTÜNTAŞ

Anadolu'da güzellikleri yaşatan, dar çemberlere sıkışmış insanların ufuklarına ışıklar taşıyan fakat kendi büyülü evrenlerinde ömrünü alçakgönüllülükle tüketen nice sanatçı vardır. Onları pek tanımayız; tv'ler, basın organları, kültürümüzün bu gerçek temel taşlarını hep gözardı etmişler, yok saymışlardır. Ama onlar hep vardır ve olacaklardır.

Gülçin Üstüntaş da yaşamını tiyatroya adamış bir **Anadolu** aydını. Otuz yılda yüzün üzerinde kişiliği sahneye, spot ışıklarının altına taşıyarak bir kentin üç kuşağına seslenmiş bir sanatçı. **Ordu**'da yüz yılı bulan tiyatro birikimini kendisi gibi sanat sevdalılarıyla omuzlamış, kentin hemen hemen tüm insanlarının moral değeri olmuş bir insan. Bununla da yetinmeyip **Karadeniz**'in tüm kasaba ve kentlerine, **Doğu Anadolu**'nun sayısız kasabasına OBKT ile birlikte güzellikler taşımış olan **Gülçin Hanım**'ın çabasını ve ömrünü kuşatan tutkusunu **Kıyı**'ya taşımaktan sevinç duyuyoruz. İnanıyoruz ki bu yaşam öyküsü geleceğimiz adına hepimizin yüreğine umut taşıyacaktır.

KIYI

sanata adanmış bir ömür:
gülçin üstüntaş

• İbrahim DİZMAN

Bir kentin asıl sahipleri kimleridir, sorusunun yanıtı, kanımca, **"kültür / sanat insanları"** olmalıdır. Kentin ve binlerle, yüzbinlerle ifade edilen insanların ortak belleğini oluşturan ve geleceğe taşıyan; şair **Ahmet Özer**'in deyimiyle **"o kentin göğsünde bir madalya gibi duran"** sanat insanlarıdır. İşte, **Ordu**'da da bu anlamda bir kaç kişiden biridir **Gülçin Üstüntaş.**

Gülçin Üstüntaş'la ilk kez 1990 yılında **Vedat Güler Edebiyat Ödülü**'nün o yılki seçici kurulunda birlikte olmuştuk. Bir süre sonra KIYI'nın **"Atardamar"** bölümü için **Behnan Ulaş**'la birlikte **Ordu Tiyatro Tarihi**ni hazırlarken de **Gülçin Hanım**'ın ve eşi **Aydın Üstüntaş**'ın emekleri bütün boyutlarıyla serilmişti önüme. Gerçekten de **Ordu** kentinin göğsünde bir madalya gibi duran bu iki insanın otuz yıllık çabası, bir büyük serüven gibiydi; ama ne yazık ki **Anadolu Aydınlarının** hemen her kentteki bu büyük serüvenleri bir yeraltı suyu gibidir, kendini gösteremez. Işıltılı düşleri çok defa gazete sayfalarına, radyolara, ekranlara yansımaz. Zaten onlar da bu uğraşı böyle şeyler düşünmeden vermişler, kültürü, sanatı yaşamın anlamı olarak değerlendirmişlerdir. Bu yeraltı sularından biridir **Gülçin Üstüntaş. Anadolu**'da ilk kadın yönetmen ünvanının içine 37 oyundaki rolünü ve 14 oyun yönetmenliğini sığdırabilmiştir. Üç de çocuk yetiştirmiştir. Halen de ORSEV gibi kentin kültür / sanat gündemini belirleyen bir kurumun başındadır. Ardında kalan yılları çok kimsenin bilemediği, anlayamadığı acılarla, coşku ve sevinçlerle yaşayıp geçmiştir. **Anadolu Aydını**nın ömrü aynı zamanda ülkemizin de acıklı fakat coşkulu öyküsüdür. **Gülçin Hanım** da işte bu öykülerden birinin kahramanıdır.

Gülçin Üstüntaş, 1944 yılında **Ordu**'da doğar. 40'lı yıllar **Halkevleri**'nin toplumu sanatla karşı karşıya getirdiği, ülkenin önüne parıltılı ufukların açıldığı yıllardır. **Gülçin Hanım**'ın babası **Ziya Özova** da o yıllar **Ordu Halkevleri**'nin müzik / tiyatro kollarında etkin görevler alan bir aydın kişidir. Aynı zamanda kentte yayımlanan AKOBUZ adlı sanat dergisinin yönetmenidir. **Halkevleri**'nin kapatılmasından sonra, dönemin kültür / sanat insanları spor kulüplerinde etkinliklerini sürdürmekte, evlerdeki sohbetlerinde yeni düşlere açılmaktadırlar. Toplanılan yerlerin başlıcası **Özovalar**'ın evidir. Henüz ilkokul çağındaki küçük **Gülçin,** nelerden konuşulduğunu anlamasa da bu sohbetlerin sadık dinleyicisidir. Onları dinlerken uyuyakalır her gece. Tıpkı **İsmet Özel**'in **"çocuk insan seslerine yaslanmış uyuyordu"** dizesindeki gibi. Evlerine gelen **"amcalar"** bu meraklı küçük kıza büyüyünce ne olacağını sorduklarında yanıt her zaman aynıdır: Tiyatrocu olacağım.

Aklının erdiği günden beri tiyatrocu olacağını söyleyen küçük **Gülçln,** ilk oyununu ancak 1957 yılında **Ankara**'da izler. Babası **Ankara**'ya atanmıştır. Kızını **Devlet Tiyatrosu**'nda oynayan **"Polyanna"** adlı oyuna götürür. **Ankara** yıllarında **Gülçin Özova**'nın okul yolu konservatuarın önünden geçmektedir. Nereden duymuşsa duymuş,bu kurumdan sanatçı yetiştiğini öğrenmiştir. Bu yapıya **ve** girip çıkanlara küçük belleğindeki belirsiz bir düşün mekanı ve kahramanları olarak bakar hep. O yapının önünde nasıl düşler kurmuştu? Elbette anımsamıyor bugün, ama geride kalan yılları zaten bir düş ve bir büyünün rüzgârıyla geçmiş.

Özova ailesi bir süre sonra da **Koya**'dadır.Okulda velisi, aile dostları da olan neyzen **Hayri Tümer**'dir. **Tümer**, o dönem **Konya**'da inceleme ve araştırmalar yapan **Abdülbakl Gölpınarlı**'nın, **Feyzl Halıcı**'nın yakın dostudur. **Gülçin**'i de götürür sohbetlerine çoğu kez. Okulda edebiyat öğretmeni de şair **Kemal Or**'dur zaten. Ancak **Gülçin Özova**'nın okulla arası iyi değildir. Amacı, ortaokulu bitirip konservatuara girmektir. Beş yıl önce kapısında düşler kurduğu bu yapıya öğrenci olarak girmek ister o. Bu nedenle lise öğrenimini yarıda bırakır. Dostları kentteki kitapçılardır, turneye gelen tiyatro topluluklarıdır. **Milli Eğitim Bakanlığı**'nın klasiklerini, **Varlık Yayınları**'nın her çıkan kitabını okur; dünyası edebiyatla tiyatro arasındaki bir çizgidir. **Gülçin Hanım** o günlere döndüğünde şunları söylüyor: **"Tiyatro'yu çok farklı bir gözle görüyordum. O, olağanüstü bir şeydi benim için. Devlet Tiyatrosu'nun oyunları neredeyse haftada bir gelirdi Konya'ya ve ben hiçbirini kaçırmazdım. Oyundan çok oyuncuları izlerdim, kendimi onların yerinde hayal ederdim. Aslında utangaç, içine kapanık, odalardan çıkmayan, kitap ve dergllerle haşır neşir bir genç kızdım. Öyle iken nasıl olurdu da toplumun karşısına çıkma cesaretini bulurdum içimde, bugün de bilmiyorum."**

Lise öğrenimini yarıda bırakan **Gülçin,** konservatuar konusunda babasını da ikna eder ve sınavlar için özel öğretmen tutulur. Sınavlardan bir süre önce de **Ankara**'da **Ziya Demi-**

ORDUSESİ

Gürbüz, Güçlü ve Mutlu Türkiye için

20/1/1982 ÇARŞAMBA Telefon İş : 1682 — 4000 Sayı : 5172 YIL : 16 Fiatı : 10 Lira

«SACİDE»

Vedat GÜLER

O.B.K. Tiyatrosu «Sacide» adlı oyunun ilk sunuş gecesinde tüm tiyatro severlerin gönlünü kazandı, haklı olarak alkışlandı.

Kısada olsa oyuna soluk veren oyunculara değinmek istiyorum bir

luyor. Duygusallığı, içtenliği, gönülden sevmesi ve usta oyunuyla bir çırpıda ısıtıyor izleyicileri Ve toplumumuz da çok görülen Sacideleri tüm çıpaklığıyla bir güzel oynuyor. Ezilmişliğin, sömürülmüşlüğün, hor görülüşün öfkesini kendine has ses kıvraklığıyla adeta

iyi biliyor.

Müzeyyen (Gülin Çebi) ilk kez çıktığı «Delinin Zoruna Bak» adlı oyunda beğeniyle alkışlanmıştı. Bu kez karşımıza apayrı bir oyunla çıkıyor. Gençliğin baharında yaşlı kadın rolünü çok güzel oynuyor Sesindeki ton, mimiklerindeki incelik

Gülen (Işık Arslan) her zamanki gibi rahat Günlük yaşantısındaki sevecenliğini, gülmesindeki doğallığı, ekmuş insanın güvenliliğini kolayca yansıtıyor sahnede. Kendini zorlamadan güzel bir oyun veriyor. Ayakları ne zaman nereye basacağını çok iyi biliyor. Davranışları uyumlu, her zamanki gibi başarılı.

Orhan (Özden Özbucak) tiyatro bir söz sanatıdır dercesine önem veriyor sesine Hakkını veriyor sözcüklerin Sırasında öfkeli bir ko-

rel'den ders alır. Sınav öncesi heyecandan, gerilimden sarılık hastalığına yakalanmasına karşın geçer jürinin karşısına. İçinde **Cüneyt Gökçer**'in de bulunduğu jürinin istediklerini yapar sahnede. Sınava yüzlerce kişi girmektedir ve yalnızca üç bayan alınacaktır. Kazanamaz sınavı; düşlerinin çatısı çöker birden, kendini okumaya verir.

bir konuğun önerisi

Bir akşam evlerine gelen bir konuk, **Gülçin**'in de düşlerini getirircesine bir öneride bulunur babasına. O geceyi ve sonrasını şöyle anlatıyor **Gülçin Hanım**:

- Konya'da çevremde adım "tiyatrocu kız"a çıkmıştı. Bir akşam evimize hiç tanımadığım bir konuk geldi. Orta yaşlarda, saygılı bir insandı. Babama ezile büzüle, biraz da umutsuzca 'Biz bir grup insan tiyatro yapmak istiyoruz, ancak oyunda görev alacak bir tek bayan bile bulamadık. Kızınızın tiyatro hevesini duyduk, bize katılması için izin verir misiniz?' dedi. Konuğumuz, gerekirse erkek kardeşimin de benimle bulunabileceğini eklemeyi ihmal etmedi. Oysa babam aydın bir insandı, buna gerek bile duymadı. 16 yaşımın en mutlu gecesini yaşamıştım o zaman. Provalara başladık. Orhan Asena'nın 'Korku' adlı oyununu hazırlıyorduk. Ama erkek kardeşimin 'erkekliği' tutmuştu, beni bunaltıp duruyordu, kardeşinin tiyatrocu olmasını yediremiyordu kendisine. Sonuçta yenilen ben oldum.

Aynı yıl, o dönemin popüler sinema oyuncularından Göksel Arsoy, Konya'nın bir kasabasında asker - öğretmenlik yapıyordu. Milli Eğitim, sanatçıyı tiyatro yapması koşuluyla merkeze aldırmıştı. Arsoy, Nor Coward'ın 'Ruhlar Gelirse' adlı oyununu hazırlayacaktı. Oyuncular da gazete ilanı ile aranıyordu. Yeşilçam'ın sarışın, yeşil gözlü oyuncusuna o dönemin bütün kızları hayrandı. Bu ilan yüzlerce kızı tiyatroya çekmişti. Ama yorucu bir çalışmanın içinde bu kızların tümü kaçıp gitmişti. Oyunda rol alacak kız kalmadığını duyunca, bu kez ben başvurdum. Ve kendimi birden 'yönetmen yardımcısı' olarak buluverdim. Bu sorumlulukla kapı kapı dolaşıp gerçekten oynayabilecek kişileri bulmaya çalıştım. Bir süre sonra Göksel Arsoy yerine beni yönetmen olarak bırakıp İstanbul'a film çevirmeye gitti. Altı ay boyunca yoğun bir tempo ile çalıştık. Ancak beş bayanı Konya gibi bir yerde sahneye çıkarmak mümkün olmadı ve oyunu sahneleyemedik.

ve ordu...

Bir süre sonra **Ziya Özova**'nın tayini **Samsun**'a çıkar. **Gülçin** artık bir ev kızıdır. Konservatuara girememiştir, çok istese de oyuncu olamamıştır. Düşleri uzakta, çok uzaktadır artık. Bir gün **Hürriyet** gazetesinin bir köşesinde küçücük bir haber ilişir gözüne; **Ordu**'da bir tiyatro kurulduğu bildirilmektedir. Habere göre **Ergun Köknar** ve **Suna Pekuysal, Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu**'nu kurmak için kente geleceklerdir. Hemen babasına koşar; düşleri bir anda yeniden yaşam bulmuştur, hem çok sevdiği kentine gidebilecektir hem de belki oyuncu olabilecektir. Babası, kızının yaşamını kuşatan tiyatro sevdasını iyi tanımaktadır artık, karşı çıkması neye yarar ki? Hemen ertesi gün **Ordu**'ya gelirler. OBKT'nun kurucularından **Uğur Gürsoy**'la görüşürler. **Gülçin, Ordu Belediyesi**'nde işe alınır, temizlikçi kadrosu ile! Kurulan tiyatro Belediye bünyesindedir çünkü.

Ordu'da yüzyılın başından beri süregelen tiyatro etkinlikleri **Halkevi**'nden, çeşitli spor kulüplerinin oyunlarından geçerek **Halkevi**'nin ikinci döneminde **"Gençlik Tiyatrosu"** adıyla sürmektedir. Yıl 1964'dür. Bir süre önce **Muhsin Ertuğrul** davet üzerine **Ordu**'ya gelmiş,incelemelerde bulunmuş ve belediye bünyesinde bir bölge tiyatrosu kurulmasını salık vermiştir. Bu öneri bir süre sonra **Belediye Meclisi**'nden geçerek hayat kazanır.

Gülçin Özova, işte bugünler **Ordu**'dadır. Ailesi bir ev tutmuştur ona. 19 yaşındaki bir genç kız, bir düşün peşinde savrulup gelmiştir ailesinin kentine. **Gülçin Hanım'a** o günlerini soruyorum:

- Gülçin Hanım, o günlerinizden sözeder misiniz biraz?

- Annem bana bir ev tutmuştu, iki katlı. Üstte iki yaşlı, yalnız kadın oturuyordu. Ben alt katta, kocaman bir odada kiracıydım. Eski, ahşap bir ev. Korkardım. Odaya girdim mi yalnızlığımla yüzyüze gelirdim. Her şeyden uzakta yıllarca bu odada yaşıyormuşum gibi gelirdi. Ama o karanlık duvarları

"Besleme" oyununda İpek Akdağ - Gülçin Üstüntaş.

FADİK KIZ'DA GÜLÇİN ÜSTÜNTAŞ VE NERİMAN AKTAŞ

SAYNUR GÜLER ESKİCİ DÜKKANI'NDA

AYIN OYUNCUSU

yüklerine örneklerken, bir yandan da iyi tiyatro yapmak için öncelikle doğru bir dünya görüşünün bilincinde olmak zorunluluğunu bir kez daha kanıtladılar.

AYIN OYUNCULARI

Ayın Oyuncuları ise Ordu Tiyatrosu'nun **Fadik Kız** ve **Eskici Dükkanı** oyunlarındaki rolleriyle **Saynur Güler, Gülçin Üstüntaş** ve **Neriman Aktaş**. Bu seçimi zinhar «Eh, Anadolu'dan gelmiş çocuklar, doğrusu aferin» gibilerden bir Bizans türü «hoşgörü» ukalalığı sanmayın. Üç oyuncunun her biri de, ödenekli ödeneksiz tiyatrolarımızda alkışlanan kadın sanatçılarla en azından eşit bir başarı düzeyini yakalıyorlar ve yeteneklerini kesinlikle vurguluyorlar. Fadik Kız'ı canlandıran **Neriman** Aktaş, aynı oyunda beş ayrı rolü aynı başarıyla canlandıran **Gülçin Üstüntaş** ve Eskici Dükkanı'nda anayı oynayan **Saynur Güler**, rahat ve inandırıcı oyunlarıyla, kadın sanatçının bulunmaz Hint kumaşı durumuna geldiği şu dönemde, gazete sütunlarında ün yapmamış yeteneklerin muştusunu getirerek Ayın Oyuncuları oldular.

tiyatro düşlerimle ışıtır ve bu düşlerle uyuyakalırdım.

- Ve bugünler gerçek anlamda tiyatro ile tanıştınız...

- Evet, **Ordu Belediyesi**'nde göreve başladıktan bir ay sonra, 3 Kasım 1964'de provaya başlamak üzere toplantıya çağrıldım. **Belediye Tiyatrosu** resmen kurulmuş olmasına rağmen, henüz çalışmaya başlamamıştı. **Ergun Köknar** ve **Suna Pekuysal**'ın gelmesi bekleniyordu. Bu arada boş kalmamak için **Gençlik Tiyatrosu**'nda son oyun oynanacaktı. Bu oyun aynı zamanda benim için de bir sınav olacaktı. Tiyatro için neler verebilecektim, merak ediyorlardı. Oysa ben daha da meraklıydım, heyecanlıydım, sevinçliydim. Ama müthiş de korkuyordum. Deneme denilen provalar benim için ölüm - kalım savaşıydı sanki. Aldığım dersler bir yana, pratikte, sahnede izleyici karşısında ne yapabileceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu.

3 Kasım akşamı **Halk Eğitim Merkezi**'nin üst katında bir odada toplandık. **Uğur Bey** beni diğer arkadaşlarla tanıştırdı. Oyunu yönetecek kişi gecikmiş, gelememişti. Onun hakkında bilgi verdiler. Daha önce **Gençlik Tiyatrosu**'nda oynamış. **Ankara**'da **Suat Taşer**'in tiyatro kurslarına devam etmiş, genç biri. Çok geçmeden sözü edilen oyun yönetmeni içeri girdi: **Aydın Üstüntaş.** Teksti okumaya başladık. Oyunun adı **"Senatör"**. Şaşırdım. Çünkü o güne kadar **Türkçe**'deki bütün oyunları okuduğumu sanıyordum, böyle bir ada rastlamamıştım. Az sonra durum aydınlandı. **Uğur Gürsoy,** oyunun aslının **"Saygılı Yosma"** olduğunu söyledi. **Sartre**'ın bir oyunuydu. Ben çekinirim oynamam diye, oyunun adını değiştirmiş bazı yerlerini sansüre tabi tutmuştu. Hemen tepki gösterdim. Hiç önemli değildi.

- Kısa süre sonra da sahneye çıkıyorsunuz, değil mi?

- Sıkı bir provadan sonra 30 Kasım gecesi gala yapıldı. Yıllarca düşler kurarak beklediğim andı işte. Başarabilecek miydim? Başaramasam, diyordum, deniz yakında, gider atarım kendimi. Çocukluk işte!

- Bir de ilginç ve sonraki yaşamınıza yön verecek bir olay yaşadınız o gece...

- Evet. Bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Oyundan önce **Halkevi Müzik Kolu'nun** konseri vardı, perdenin önünde. Koca salon, bugün de varolan o bildiğin salon hınca hınç doluydu. Ne kadar seviyordu tiyatroyu **Ordulular**! Perde açıldığında ben içerde aynanın karşısında oturmuş saçımı tarıyor olacaktım ve oyun başlayacaktı. Yerimi almıştım. Müziğin bitmesini ve perdenin açılmasını bekliyordum. Konserin son türküsünü sonradan ünlü bir türkücü olan **Ali Rıza Gündoğdu** söylüyordu: Ağlayan gözlerim gülmüyor gayri. O günler popüler bir türküydü bu. O ara yönetmen **Aydın Üstüntaş** yanıma geldi; başarılar dileyecek sanmıştım. Ama o birden **'benimle evlenir misin?'** deyiverdi. **"Ben evliyim"**, dediğimi anımsıyorum. O **'Biliyorum, ben de tiyatro ile evliyim, ikimiz birlikte yürütebilirlz'** diye yanıtladı beni. Tam bu sırada başlama zili çaldı ve dış dünyayla bütün ilişkim kesildi. Bir anda **Sartre**'ın **Lissi**'si oluverdim. Oyunun sonunda rol gereği başımı **Aydın**'ın omuzuna koymam gerekiyordu. Bu sahneyi görenler **"Tamam bunlar evlenir"** demiş.

- Ama sonuçta da öyle oldu değil mi?

- Evet, öyle oldu gerçekten. Bir süre sonra evlendik. O gün bugündür de tiyatroyu birlikte yürütüyoruz.

- Hemen sonra Ergun Köknar ve Suna Pekuysal da geldiler Ordu'ya...

- Aralık ayında geldiler. Yeni evlenmişlerdi. **Suna**'yı filmlerinden tanıyordum. **Ergun Bey**'i de **Konya**'da iken tanımıştım. **Genco Erkal, Ani - Çetin İpekkaya, Tunca Yönder'le** birlikte **Aslan Asker Şvayk**'ı oynamışlardı **Akşehir Nasreddin Hoca Festivali**'nde. **Suna** ile güzel bir dostluğumuz oldu, halen de sürer.

OBKT çatısı altındaki ilk oyunumuz **"Hülieci"** idi. Beğenilen bir oyun oldu. Ve kış ortasında tumeye çıktık. Önce **Giresun**'da oynadık, ardından **Görele**'de ve sırasıyla **Trabzon, Rize, Hopa, Sürmene, Pazar, Akçaabat, Erzurum, Aşkale, Bayburt**... uzun süreli bir tume idi.

- Sizin ilk turneniz. Bir genç kız tanımadığı, bilmediği bir dünyaya açılıyor; bugünden bakınca nasıl değerlendiriyorsunuz o turneleri?

- İlk tumem, aynı zamanda tiyatro yaşamımın en uzun tumesidir. Öncelikle tiyatronun toplumsal içeriğinin ayrımında değildim. Dünyayı, yaşamı ve yurdumu yeterince tanımıyordum; belki de hiç tanımıyordum, diyebilirim. Oyun da bazan dinsel çevrelerden tepki alıyordu. Sonra, tiyatro kavramı içinde izleyici öğesini hiç düşünmemiştim ben. Gizemli bir tutkuydu tiyatro, ama yalnız kendim için. İzleyici için, halk için oynadığımı ya da öyle olması gerektiğini bu turnede birden anlayıverdim. Değişik yerlerde, değişik kültürdeki insanlara oynamak, onların tepkilerini gözlemlemek önemli bir deneyim oluyordu benim için. Tiyatroya gerçek anlamını izleyicinin verdiğini anlıyordum.

- Bu turnede ilginç olaylarla da karşılaştınız sanıyorum.

Samsun'daki Başarı

Fadik Kız Alkışlandı

HABER MERKEZİ

FADİK KIZ isimli oyunu ile hafta sonun da Samsunda temsiller veren Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu büyük tâkdir toplâdı Samsunlular sanatçılarını zâ büyük sevgi tezâhürâtında bulundular..

Orhan Asenanın yazdığı ve Gülçin Üstünta ın sahneye koyduğu oyun bu ay içinde çevre il ve ilçelerde de sah

GÜLÇİN ÜSTÜNTAŞ (Başarılı Yönetmen)

(FADİK KIZ'dan bir sahne görülüyor)

Samsun bir oda tiyatrosuna kavuştu

San'at hareketi gelişen Samsunda tiyatro gişesinin önündeki kuyruk hergün biraz daha uzuyor

Ayçetin TULGAR

SAMSUN Oda Tiyatrosunun, ancak 100 kişiyi alabilen küçük salonunu dolduran tiyatroseverler, sahnedeki gençleri gönüllerinden kopan bir çılgınlıkla alkışlar karşısındaEr genç oyuncular. Bu çılgınca alkışlar karşısında, aylarca çektikleri sıkıntıları, beğenilmemek korkusunu ve bu alkışlarda bütün yorgunluklarını unutuyorlardı. Artık hepsi mesuttular. Gözlerinde billurlaşan gözyaşları. Başarı kazanmış insanların mutluluk, sevinç gözyaşlarıydı. Tiyatroseverleri bu gözyaşları içinde defalarca selamladılar...

Bu Samsun Oda Tiyatrosunun yeni salonunda verdiği ilk tem sildi ve temsil umulanın çok üzerinde bir ilgi görmüştü. Samsun sanat çevreleri için, gerçek ten önemli bir gelişmeydi bu. Halkın ve diğer sanatseverlerin yardımıyla yapılan 100 kişilik mütevazi tiyatro salonu, yeni açılmasına rağmen ihtiyacı karşılamaktan çok uzak kalmıştı. Birçok yurttaş, Samsun gençlerinin kurduğu oda tiyatrosunun yeni salondaki ilk eseri olan üç perdelik «Buzlar Çözülmeden» isimli komediyi izleyebilmek için, kapalı gişenin önünde da kilkalarca beklemişlerdi. Yurttaşların tiyatroya sevgisi, tiyatroya özlemi, üzerinde dikkatle durulacak bir uyanıştı. İşte sahnedeki genç oyuncular, bundan sevinç gözyaşlarını tutamıyor-

Sanatçılardan Gülçin Özova Buzlar Çözülmeden'de Hatice rolünde

lardı...

★

1964 KURULMUŞTU

Samsun'un sanatsever gençleri, bu günlere erişebilmek için oldukça güç bir sınav vermişler ve sıkıntılar çekmişlerdi. 1964 yılında kurdukları tiyatro, Halk Eğitim Merkezin de faaliyet göstermiş ve burada «Vatandaş o yunu» — «Kamp 17» «Pusuda» ve «Ormandaki» eserleri oynayarak, yurttaşların ilgisini, sonrada takdirlerini kazanmıştı.

Bu azimli çalışma, onları artık devamlı olarak oynayabilecekleri, 100 kişilikte olsa, müstakil bir salonun sahibi yapmıştır. Bu gelişmenin sonunda Samsun Oda Tiyatrosu, Cevat Fehmi Başkurt'un «Buzlar Çözülmeden» isimli komedisini kapalı gişe oynamaktaydı.

Sanatçı da, sanatseverde mutluydular artık.

★

Genç sanatçılar, İsmet Tahtacıoğlu, Mehmet Şafak, Ferdi Akarnur, Şefik Döğen, Eren Gültekin, Gülinç Özova, Fahrettin Arslan, Mehmet Şen, Mehmet Cökçe, Mehmet Çakır, Rafet Uzun, Dilek Bilgin, Necati Kesici, Cemalettin Kavaklıgil ve Erkal Keçecioğlu temsil geceleri tiyatroseverleri memnun edebilmek için bütün güçlerini ortaya koyuyorlar.

Samsunda başlayan sanat bahreketi gün geçtikçe gelişme istidadını taşımaktadır. Yakında 100 kişilik salonun ihtiyacı karşılayamayacağı, bu günden ken dini belli etmektedir.

Samsunlu sanatseverleri, genç sanatçıları, emeği geçenleri kutlarız.

- Hem de neler... Örneğin **Hopa**'da kent içinde gezerken **"Bunlar ne biçim dansöz"** diye laf atıyorlardı. Bizi çadır tiyatrosu sanmışlardı herhalde. Sonra, oynadığımız kimi yerlerde oyunun içeriğine tepkiler gelmişti dinsel çevrelerden. Ancak, devlet o zamanlar bugünkü gibi böyle gericiliğe ödün vermiyordu. **Hopa**'da yöneticiler tepkiye meydan vermemek için polis doldurmuşlardı salona. Ancak, işgüzar polisler izleyicileri **"salonda çıt çıkmayacak, biz işaret etmeden hiçbir hareket olmayacak"** diye uyarmışlar. Oyun da zaman zaman gülünç sahnelerle dolu. İzleyici şöyle bir kıkırdıyor, birden polis düdükleri; salonda çıt yok. Zaten sahne de yok. Bidonların üzerine kalaslar koymuşlar, onların üzerinde oynuyoruz, ne oynaması düşmemek için savaşıyoruz. Bir de polis izleyici diyaloğunu farkettikten sonra hem oynadık hem güldük bol bol. Sonra **Zigana** ve **Kop Dağları**. Kar diz boyu ve **Zigana**'nın o ünlü sisi. Otobüsümüzde kalorifer falan da yok, içerde gaz sobası yakıyorduk çok üşüyünce.

İkinci oyunumuz **Buzlar Çözülmeden**'di. Ben o ara hastalanmıştım, bu oyunun ancak turnelerinde oynayabildim. Oyunu **Tunç Yalman** yönetmişti. **Köknar** ve **Pekuysal** ilk oyunun ardından **İstanbul**'a dönmüşler, yerlerine **Tunç Yalman**'ı yollamışlardı. Onun ardından da yine **İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu**'ndan **Zihni Küçümen, Necdet** ve **Tanju Yakın** geldiler. Üçüncü oyunumuz **Haldun Taner**'in **"Günün Adamı"** idi. Bununla da tumeye çıktık; **Merzifon, Amasya, Turhal, Erzincan, Erzurum, Aşkale, Kandilli, Kars, Bayburt**...

- Oyunlar dışında günlük yaşamınız nasıldı?

- **Ordu** küçücük bir yerdi o zamanlar. **Belediye**'de çalışıyordum, masa başı idi işim, her ne kadar temizlik kadrosunda olsam da! Belediye kadrosu da bir kaç kişiydi. Daha önce de dedim ya, zaten içine kapanık bir kızdım. Davranışlarıma çok dikkat ederdim, başım önümde gider gelirdim. tek eğlencemiz sinemaydı. **Millet Sineması, Zafer Sineması**'nın 18.00 matinelerini kaçırmazdık hiç. Güzel günlerdi 60'lı yıllar. Ülkemiz rahat bir dönemi yaşıyordu, bir özgürleşme süreciydi o günler. Öyle sanıyorum ki çağdaşlaşma, kültürlenme yolunda altın yıllar olmuştur 60'lar. Sonra televizyonla birlikte diyorum ben, kültürde bir geri çekilme başladı.

- Bir ara da ayrıldınız Ordu'dan...

- Evet, 1966'da **Samsun**'a döndüm. **Samsun**'da da kendimi birden tiyatroda buldum ama. **Samsun**'da dönemin **Belediye Başkanı Dr. Bünyat Arsan**'ın da katkılarıyla bir **Oda Tiyatrosu** kurulmuştu. Ancak kimi anlaşmazlıklar yüzünden bir türlü perde açamıyorlarmış. **Bünyat Arsan "Size Belediye'de İş verelim, yeter ki tiyatronun başına geçin."** dedi. Sanata karşı duyarlı bir insandı. Kabul ettim. Bir yığın anlaşmazlığı aşmaya çalışarak hazırlıklara başladık. Oyun **'Buzlar Çözülmeden'di.** Başarılı bir oyun oldu. Bu oyunda görev alan iki arkadaş **Ferdi Akarnur** ve **Şefik Döğen** sonradan **Dormen Tiyatrosu**'nda başarılı birer oyuncu oldular. Bu oyunla **ODTÜ Amatör Tiyatrolar Şenliği**'ne katıldık. Birinci olduk. Sonuç inanılacak gibi değildi. Orada **Anadolu**'daki ilk tiyatro bayan yönetmeni olduğumu da öğrendim. Benim için bir onurdu bu!

yeniden ordu

Sonra yine **Ordu**'ya döndüm. **Aydın**'la da evlenmiştik. Ancak **Aydın** bu arada kimi anlaşmazlıklar nedeniyle OBKT'ndan kopmak zorunda kalmıştı. Bu arada ilk çocuğumuz oldu. Bir süre sonra **Belediye**'deki işimden de ayrıldım. OBKT'ndan uzak düşmüştük ama, tiyatronun uzağında değildik. ODTÜ'nin o yılki şenliği ile ilgili duyurular içimizdeki kıvılcımı tutuşturmaya yetmişti. **Aydın**'ın bürosunda bir kaç hevesli gençle özel tiyatro olarak çalışmaya başladık. ODTÜ'nin şenliğine kabul edildik. Gittik oynadık. Bu kez de yuhalandık orada! Önce birincilik, sonra yuhalama; ilginç değil mi? Sebebini sonra anladık. ODTÜ öğrencileri hızla politize olmuşlardı; oyunlarda sahnede sloganlar atılsın, heyecanlı sözler edilsin istiyorlardı. Oysa bizim oyunumuz **Orhan Asena**'nın **"Korku"**suydu. Bu oyunda devrim başarısızlığa uğruyor, lider ölüm korkusu çekiyordu. Bu ters gelmişti gençlere. Döndük **Ordu**'ya, bari emeğimiz boşa gitmesin diye **Uğur Gürsoy**'la görüştüm, OBKT salonunu bir kaç geceliğine vermesini istedim. Vermedi; salona sokmadı bizi. Güzelliklerin içinde kimi adını koymakta güçlük çektiğim anlayışlar filizlenip gidiyordu **Ordu**'da. Üzüldük.

Bir kaç ay sonra OBKT **"Nalınlar"** oyununu hazırlarken, kentimizin değerli oyuncularından, sevgili dostum **Fatma Demirkan** ölüvermişti. Oyun da yarıda kalmıştı. Bana **"Gel Fatma'nın rolünü devral"** dediler. Bu daha da acıydı. **Fatma**, tiyatroya dönmem için beni çok zorlamıştı, bunu sağlığında başaramadı ama, ölümüyle sebep oldu. Tüylerim diken diken oluyordu provalarda. Replikte şöyle bir sözü vardı: **"Dün gece babanı gördüm rüyamda, bir kır atın üzerinde beni çağırıyordu, biliyorum benim ecelim yakın"**. Bu cümleye geldim mi başlıyordum ağlamaya. Nihayet oyun çıktı. Bu

Adalet Ağaoğlu'nun "Kendini Yazan Şarkı". Gülçin Üstüntaş, Hülya Arslan, İsa Küçük.

Gülçin Üstüntaş babası ile.

arada **Aydın**'ın da OBKT ile arasındaki buzlar erimişti. Daha sonra **"Çatal Matal"** oyununda birlikte görev aldık.

- Küçük bir Anadolu kentinde bir bayanın sahneye çıkması nasıl karşılanıyordu?

- **Ordu** tiyatro etkinlikleri açısından köklü bir kent. 1930'larda bir öğretmen bayan **Edibe Akyol** bunun öncülüğünü yapmıştı. Sonra **Fatma Demirkan.** Bir gelenek oluşmuştu. Bu anlamda herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmadım. Sonraki yıllarda da aileler kızlarını gönül rahatlığı ile göndermişlerdir tiyatro kurslarına.

- OBKT'na dönüş yılınız?

- 1971. Daha sonra 1974'de **Uğur Gürsoy** ayrıldı tiyatrodan. Yerine, yani genel sanat yönetmenliğine **Mahmut Çol** geldi kısa bir süre için. Onun ardından da eşim **Aydın Üstüntaş.** O günler en önemli sorun, salon sorunuydu. **Aydın** aynı zamanda **Belediye Meclis Üyesi** idi. Tiyatroya bir salon kazandırmak için çok çaba harcadı. Ben de genç, enerjik ve tiyatro sevdalısıydım, en yakın yardımcısıydım. Dönemin **Belediye Başkanı Veysel Akgün**'ün de desteğiyle **Renk Sineması**'nı OBKT salonu haline getirdik kısa bir sürede. Bugün OBKT hâlâ orada sunmakta oyunlarını. O günler bize çelme takanlar şimdi orayı yönetiyor. Bilmem o günleri hiç düşünüyorlar mı? Genç bir kadro ile bu yeni salonda ilk oyunu hazırladık: **Seferi Ramazan Beyin Nafile Dünyası".**

1974'den sonra **Ordu**'da tiyatro gerçek niteliğine kavuştu. Yılda üç oyun oynayan, perdesini hiç kapatmayan bir repertuar tiyatrosu oldu OBKT.

Anadolu'da bu tür güzellikleri yaratmak çok, ama çok zordur. Sizi çelmelemek isterler, araya politik oyunlar girer, karalamalar yapılır. İnanılmaz şeyler yaşanır. Ama şunu öğrendim, kalıcı güzellikleri yaratmak için belki de bu tür güçlükleri, taşra kafalarını aşmak gereklidir. Emek verilen, mücadele ile elde edilen bir başarı kalıcıdır. Gerisi boş. O günler tüm günümü tiyatroya veriyordum. **Aydın** da günlük mesaisi dışındaki tüm saatlerini tiyatroya ayırıyordu.

- Kaç kuşağa seslendiniz Gülçin Hanım?

- Bunu hiç düşünmedim. Herhalde en az üç kuşaktır. Bizim çocuk oyunlarımıza gelenler şimdi çocuklarını getiriyorlar. Tiyatronun en güzel yanlarından biri de çocuk oyunlarıdır. O küçücük insanlara pırıltılı şeyler sunuyorsunuz, onları güldürüyor, onları düşündürüyorsunuz. Belki düşlerine giriyorsunuz. Yaşam karşısındaki donanımlarına yardımcı oluyorsunuz. Bir dönem çocuk tiyatrosu kurmuştuk. Kent merkezinde yaşayıp da oyuna en az bir kez gelmeyen çocuk yok gibidir. Şimdi onlar 30'lu yaşlarını sürüyorlar. O çocuklardan bir kısmı ile birlikte oyunlar da hazırladık sonradan. Bir kan dolaşımını sürdürdük **Ordu**'da.

- Turneleriniz de devam ediyordu tabii.

- Biz zaten bir bölge tiyatrosu olarak kurulmuştuk. Ama bununla da yetinmedik, tüm yurda oyunlar sunduk. Tiyatrocuları, oyun yazarlarını, edebiyatçıları **Ordu**'ya davet ettik, şenlikler düzenledik. Bunlar da sesimizi duyurmada önemli bir etkendir. 15. Kuruluş Şenliği görkemli ohlmuştu. Tüm sanat dallarını içeren etkinlikler, paneller yaptık. **Zeynep Oral**'dan **Dinçer Sümer**'e, **Seçkin Cılızoğlu**'na dek çeşitli yazarlar, sanatçılar **Ordu**'ya geldiler. 25. Yıl Şenliği'nde de **Yıldız Kenter**'den **Ülker Köksal**'a ondan **Adalet Ağaoğlu**'na dek çeşitli sanatçıları ağırladık. **Ordu** o dönem henüz yaygınlaşan **"festivalleri"** yozlaştırmadan, içerikli bir biçimde gerçekleştiriyordu. Yoruluyorduk, çabalıyorduk, bir çok şeyle mücadele ediyorduk, ama mutluyduk.

- Bir ara da ayın oyuncusu seçilmiştiniz galiba...

- Evet, **Tiyatro '76** dergisi'nden **Seçkin Cılızoğlu "Fadik Kız"** oyununu **Ordu**'da izlemişti, çok beğendi ve **İstanbul**'a davet etti. Bir hafta süreyle oynadık **İstanbul**'da. **Tiyatro '76** dergisi **Neriman Aktaş, Saynur Güler** ve beni **"Ayın Oyun-**

Sahibi ve İdare Müdürü ATİLLA ŞİMŞEK
Sorumlu Müdürü İLYAS GÜRSOY
Dizgi ve Baskı ORSES BASIMEVİ
ADRES : Düz Mahalle Karkaçar Sok. No. 15/B
TELEFON : İş : 1682

3 MART 1976 ÇARŞAMBA
YIL 10 SAYI : 2727
FİATI: 100 KURUŞ

Ordu Sesi

GÜRBÜZ GÜÇLÜ VE MUTLU TÜRKİYE İÇİN

ORDU İL MERKEZİNDE ÇIKAR GÜNLÜK SİYASİ, TARAFSIZ GAZETE

OBKT.nu Tüm İçtenliğimizle Kutluyoruz

«FADİK»i Seyretmeyenler Mutlaka Görmelidir

Gülçin üstüntaş Sanatının Zirvesinde

Orhan Asena'nın yaz dığı Aydın Üstüntaş'ın yönetmenliğini yaptığı. Neriman Aktaş, Isa Küçük, Gülçin Üsrüntaş, Nacmetin Şahin, Işık Aslan, Osman Çakmak, Onur Çelikkol Olgun Alp, Fehmi Aktaş, Şakir Paşlas, Nafiye Uçar, özden özbucak ve Küçük Ebru Üstüntaş'ın oynadıkları müzikal 2 bölümden oluşan «Fadik» adlı yapıt Cuma (27.2.1976) akşamından itibaren Yeni Sah

dın konulu bir ilk; orta ya atmış ve tartışması yapılmıştır.

Eserin yazılış ve oynanışını ele alan eleştiriler ekonomik zorlamala

kaşısı karşıyan getirip po lıtik bir amaç gütmekte olduklarını kanısını uyandırmışlardır.

ESER GÜZEL OYNANDI :

Eser cidden güzel oy

ha güzel ve daha başarı lı idiler. Fadik'i behane edip bunu ideolojik bir ortama itmeye ve bazı g ruplarin çıkarlarına doğru kanalize etmeye gerek yok tu sanırız.

tışıldı. Bir çok seyirci söz aldı ve görüşlerini a çıkladılar.

O.B K.T.sunu. sadece bu eserinde. görüp seyretmekle her Ordu'lu öğ nebilir.

ki, es ri bir güren bir kez daha görmeyi arzu e decek ve görecektir.

Tüm mensuplarını, sanat çı, yönetmen ve seyirci lerini kutlan, başarıların sürekli olmasını di-

Necati Cumali "Gömü". Soldan sağa: Huri Odabaş, Saynur Dirimen, Gülçin Üstüntaş.

Sevda Özçelik, Tahir Özçelik, Gülçin Üstündaş, Aydın Üstüntaş.

cusu" olarak seçti, kapak konusu yaptı.

- 38 oyunda oynadınız, 12 oyunu yönettiniz. Turneler, provalar, haftada iki kez sahne... üç de çocuk yetiştirdiniz. Bunlar hangi özverilerin sonucu?

- Doğrusu, tiyatro her zaman aile yaşamımdan önde geldi. Bunda elbette eşim **Aydın**'ın büyük rolü oldu. O, 17 yıl boyunca yönetti OBKT'yi. Hep omuz omuza olduk, özveriyi birlikte gösterdik. Çocuklarımızı da daha yaşını doldurmadan kulise taşıdık. Tiyatro koltukları arasında oynayıp, kuliste uyuyarak büyüdüler desem yeri. Ancak büyük oğlum **Üstün** bu durumu pek kabullenmedi. Belki bir tepki olarak bugün tiyatronun çok uzağında. Kızım **Ebru**'nun böyle bir sorunu olmadı. Küçük yaşta sahneyle tanıştı. Genel deyimiyle kulis tozunu çabuk yuttu. Şimdi de **Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi**'nin tiyatro bölümünde öğrenci. Küçük oğlum **Çağdaş** da sanata çok duyarlı; bizi çok çok aşacaklar, buna inanıyorum. Bunları şunun için söylüyorum. Hiç sıradan, sakin bir yaşamımız olmadı. Ne eşim ne ben evimizde şöyle ayaklarımızı uzatıp, televizyonun karşısına geçemedik ya da tembellik yapamadık. Herkesin çok sık kullandığı o **"boş zamanlar"**da da eşim tiyatro oyunları yazdı / yazıyor; ben de farklı sosyal etkinliklerde yer aldım. **Belediye Meclis Üyeliği** yaptım. **Halkevi**'nde, **İnsan Hakları Derneği**'nde bulundum; buralarda da sanatsal etkinliklerin gerçekleştirilmesine katıldım. Her şeye rağmen mutlu oldum bunlardan. Sonra bir kente, binlerce insana sanatın güzelliğini taşıyabilmenin hazzını yaşadım. İnsanların ufkunun açılmasına çok küçük de olsa katkıda bulunmaya çalıştık ikimiz de. Bu ne kadar güzel bir şeydir, anlatamam. Bu nedenle yaşanan tüm zorlukları bile sevinçle anıyorum şimdi.

- 1989'da, tam 23 yıl sonra yine Samsun'a gittiniz değil mi?

- Evet, kısa bir süre, bir yıl kadar **Samsun Oda Tiyatrosu**'nu çalıştırdım. **Ordu**'da 25 yıl hep aynı doğruda gitmek bana yetmemeye başlamıştı. Kendi içimizde değişiklikler yapmak gerekiyordu; daha farklı yorumlarla daha çağdaş oyunlar oynamalı diye düşünüyordum. Tam bu sıralar çıktı **Samsun** olanağı. Yeni bir heyecandı bu benim için. **Samsun**'da konservatuarda diksiyon derslerine girdim. Öğrencilerle pratik yapmak anlamında ardarda oyunlar sergiledik. Öğrencilerimle, **Samsunlular**'la aramda sıcak bir ilişki oluştu. **Samsun Oda Tiyatrosu**'nun ayağa kalkışındaki payım, benim yaşamımdaki mutlu bir yılın da anlatımıdır. Benden sonra da tiyatronun aynı başarıyla sürmesi, zorlukla yerleştirdiğimiz ilkelerin yaşaması da mutluluğumu taze tutuyor. Bir yıl sonra eşimin **"artık dön"** demesiyle üzülerek de olsa döndüm **Ordu**'ya.

Döndüğümde OBKT'da sorunlar vardı. **Aydın**'ın iyi niyetini istismar edenler vardı. Perde arkası oyunlar, politik çıkarlar, kıskançlıklar... Yıllar öncesinin tekrarı gibi. Bilmem anlatabildim mi? Bitip tükenmez hırslar bu güzelim kurumu yaralamaya başlamıştı. 1990'da **Aydın**, OBKT'nun genel sanat yönetmenliğinden ayrılmak zorunda kaldı. Dolayısıyla ben de koptum bu kurumdan. Kimbilir, belki birilerine boyun bükseydik, yanına varsaydık, o kurumdan kopmazdık; ama, onurumuzdan kopardık gibi geliyor bana.

Artık **Ankara**'ya taşınırız diye düşünüyordum. Bir yıl **Halkevi**'nin, tiyatro kolunu yönettim, yöneticiliklerini yaptım. Genç bir kadro ile oyunlar hazırladık; pırıl pırıl gençler yetiştirmeye başladık. Ama salon bulmakta zorlanıyorduk. OBKT'nu vermiyorlardı. Ellerimizle, emeğimizle yaptığımız salona giremiyorduk. Yine de gülümsemeyle izliyordum bunları. Alışmıştım artık.

- Ve Ordu Sanatevi'nin kuruluşu...

- ORSEV, yani **Ordu Sanatevi** benim yaşamımda yeni bir penceredir. OBKT'nda sevgili dostumuz **şair Vedat Güler**'in ölümünden sonra her yıl anma gecesi düzenliyorduk. Zaman zaman imza günleri de yapıyorduk. Ancak tiyatro ön planda olduğu için kalıcı olamıyordu bu etkinlikler. 1991'deki anma gecesini ve imza gününü güçlüklerle gerçekleştirebildik. Hemen ardından **Aydın, Cemal Yöntem, İbrahim Dizman** ve ben **Sanatevi Projesi**ni geliştirdik ve 1991'in sonunda kurduk. Böylece **Ordu**'ya bir kez daha tutsak olmuştum.

1964'de **"geçici"** kaydıyla gelmiştim **Ordu**'ya. OBKT benim için bir basamak olacaktı. Olmadı ama, bağlanıp kaldım **Ordu**'ya. Çocukluğumun düşlerini, gençkızlığımın hayallerini gerçekleştirdiğim için mutluyum, diyebiliyorum, her şeye karşın. Mutlubir yaşamım oldu. Dolu dolu geçtim her günü. Varlıklarıyla yaşamımı zenginleştiren üç çocuğum ve sevgili eşimle inanılmaz güzellikte yıllar yaşadık.

Ama yine de madalyonun öteki yüzünü görebilmeyi de isterim. Onurumu, kişiliğimi yitirmeden, aile bütünlüğümü koruyarak, yine aynı tutkularla büyük kentlerde ayakta kalmayı başarabilir miydim? Bunu hep sormuşumdur kendime. Artık yanıtı olmayan bir sorudur bu benim için.

Yaşamımın bundan sonraki bölümünü ORSEV'e bağladım. Geliştirebildiğimiz kadar geliştireceğiz, idealimizdeki konservatuarı kuruncaya kadar.

Oyunculuk hevesiyle çıkmıştım yola. Şimdi genç insanların yetişmesine, gelişmesine yardımcı olmaya çalışıyorum. ORSEV'de güzel şeyler yapıyoruz.

- ORSEV (Ordu Sanatevi)'deki çalışmaları açsak biraz...

- İyi olur. ORSEV, güzel, anlamlı bir deneyim. Sanata gönül vermiş insanlarla birlikteyiz. Güzel bir lokalimiz var. Hem lokal tüm de salon olarak kullanıyoruz. Şiir dinletileri, imza günleri, söyleşiler, oyunlar, sergiler... Kısaca, sanatın tüm dallarını kucaklayan etkinlikler hazırlayıp sunuyoruz, gençlerle birlikte. Anlamlı bir deneyim demiştim; hiçbir kişiye, kuruma yaslanmadan, sanat adına yakınıp durmadan yürüyoruz. İs-

tenildiğinde gönül birliği ile çok şeyin başarılabileceğini kanıtladık. Bir yılda 51 etkinlik ve 5 organizasyon gerçekleştirdik. Bu az şey değil kanımca. Arkadaşlarım, üyelerimiz ORSEV'in başkanlığına seçtiler beni; onurlandırdılar. Bu güç ama onurlu görevi taşımaya çalışıyorum şimdilerde. Bunca yıla şöyle bir dönüp baktığımda her şeyin bir deneyim, bir birikim olduğunu, geçen otuz yılla kafaca ve yürekçe zenginleştiğimi görüyorum. İşte beni mutlu eden bu. Sanki daha yolun başındayım gibi geliyor ban.

- Son bir soru sormak istiyorum. Otuz yılı bulan tiyatro yaşamınızda kaç kişilik canlandırdınız?

- Bugüne kadar, yanlış anımsamıyorsam 54 kişilik canlandırdım.

- Bir o kadar insan, bir o kadar ayrı dünya yani. Bu gerçekten büyük bir zenginlik olsa gerek.

Gülçin Üstüntaş, size, dünyalarına güzellikler kattığınız üç kuşak Ordulular adına ben teşekkür etmek istiyorum. Emeğinizle, yüreğinizle, bilincinizle çok şey kattınız bu kente, **Anadolu** tiyatroculuğuna. Bunca oyunda oynadınız, yönettiniz, ama sanıyorum en güzel oyun sizin yaşamınızdı. Sağolun.

- Ben teşekkür ederim. Sizlerin, KIYI'nın her zaman yanımızda olduğunu bilmek bize güç veriyor, birlikte daha güzel şeyler yapacağımıza inanıyorum.

gülçin üstüntaş'ın yönettiği oyunlar

1- Buzlar Çözülmeden (Samsun) / Cevat Fehmi Başkut.
2- Eskici Dükkanı / Orhan Kemal.
3- Dağ Denize Kavştu / çocuk oyunu / Ülker Köksal.
4- Bir Köy Öğretmeni / Reşat Nuri Gültekin.
5- Sacide / Ülker Köksal.
6- Ademin Kaburga Kemiği / Ülker Köksal.
7- Fadik Kız / Orhan Asena.
8- Bir Garip Oyun / Ülker Köksal.
9- Töre (Samsun) / Turgut Özakman.
10- Yarını Akıl Yapar / çocuk oyunu (Samsun) / Ülker Köksal.
11- Ermiş Memed (Karaların Memetleri) (Samsun) / Cahit Atay.
12- Dağ Denize Kavuştu (Samsun) / Ülker Köksal. (İkinci kez).
13- Ah Şu Gençler / Turgut Özakman.
14- Turist Ömer / Aydın Üstüntaş

gülçin üstüntaş'ın oynadığı oyunlar

1- Saygılı Yosma / Jean Paul Sartre 30.11.1964.
2- İki Sıkılgan / Eugene Labihc / 30.11.1964.
3- Hüllecl / Reşat Nuri Gültekin / 04.02.1965.
4- Buzlar Çözülmeden / Cevat Fehmi Başkut / 01. 05. 1965.
5- Günün Adamı / Haldun Taner / 1965.
6- Buzlar Çözülmeden / Cevat Fehmi Başkut / 11.12.1965 (Samsun).
7- Rels Bey / Necip Fazıl Kısakürek / 08.12.1965 (Bafra).
8- Saygılı Yosma / Jean Paul Sartre / 1967 (Samsun).
9- Korku / Orhan Asena / 1969.
10- Nalınlar / Necati Cumali / 1971.
11- Çatal Matal Oyunu / Rıfat Ilgaz / 06.12.1972.
12- Hababam Sınıfı / Rıfat Ilgaz / 1973.
13- Mavi Yıldırım / Aka Gündüz / 29.10.1973.
14- Ana Babalar Okulu / Nazım Kurşunlu / 1974.
15- Nafile Dünya / Oktay Arayıcı / 14.12.1974.
16- Üç Derste Aşk / Dinçer Sümer / 22.03.1975.
17- Eskicl Dükkanı / Orhan Kemal / 24.10.1975.
18- Fadik Kız / Orhan Asena / 27.02.1976.
19- Küçük Hayalet / M. C. Mazhado / 02.01.1976.
20- Ferhat İle Şirin / Ümit Denlzer / 19.11.1976.
21- Ayrılıklar / Güner Namlı / 10.02.1978.
22- 403. Kilometre / İsmet Küntay / 14.10.1978.
23- Barış Gezegeni / Ülker Köksal / 1979.
24- Sahte Kahramanlar / Vedat Nedim Tör / 13.01.1979.
25- Kendini Yazan Şarkı / Adalet Ağaoğlu / 16.11.1979.
26- Besleme / Ülker Köksal / 06.02.1980.
27- 16 Mart 1920 / Orhan Asena / 1981.
28- Sacide / Ülker Köksal / 15.01.1982.
29- Üç Derste Aşk / Dinçer Sümer / 09.10.1982.
30- Ana Hanım Kız Hanım / Cahit Atay / 22.10.1982.
31- Gömü / Necati Cumalı / 21.10.1983.
32- Ademin Kaburga Kemiği / Ülker Köksal / 10.04.1985.
33- Curcuna / Aysel Kılıç / 1985.
34- Fadik Kız / Orhan Asena / 1987.
35- Bir Garip Oyun / Ülker Köksal / 1989.
36- Düğün Ya Da Davul / Haşmet Zeybek / 04.02.1989.
37- Töre / Turgut Özakman / 1989 (Samsun). ●

Aydın - Gülçin Üstüntaş.

sesi yağmurlara değen öykücümüz

● Muzaffer UYGUNER

Dilber Saka, adını pek az kişinin duyduğu bir öykücümüzdür. **Kıyı** dergisinde yayımladığı öykülerinden bir bölüğünü **Sesim Değdi Yağmurlara** adlı bir kitabında topladı.

Kısa öykü konusunda, bunun boyutları, sınırları sorunu tartışılıp durulur. Allen'e göre, **"çağdaş kısa öykü yazarı düzyasının lirik ozanıdır; gerçekte çoğu kısa öykünün okur üzerindeki etkisi roman ve eski öykü türlerinden çok lirik şiire yakındır"**. Bugünkü anlayışta kısa öyküyü bu tanımlama çok iyi ortaya koymuştur diyeilirim. Bazı yazarlara göre ise **"kısa öykü, kendine özgü yapılanma yöntemleri olan ayrıksı bir biçimdir"**. Dilber Saka'nın öykülerini okurken lirik bir hava buluyoruz. Bu lirik hava, genellikle de "bildirme - açıklama" dediğimiz ve eskilerin "hitabet" dedikleri bir anlatım tekniğiyle ortaya konulmuştur. Saka, bütün anlatılarında, yanında olmayan, uzaklarda olduğu sezilen ya da sezdirilen bir kişiye bildirme biçemini kullanmıştır. Bu teknikle, bir insanın ayrılıktan doğan hüzünleri, sevgileri, buluşma istekleri ortaya konulmuştur. Elbette, bütün öykülerde tekdüze bir biçimde anlatılmamaktadır bu duygular, bu duyumsamalar. Zaman zaman da belirli bir dış ortamdan sözedilmekte, çevredeki insanlar anılmaktadır. Ancak, insanların dış görünüşleri, kılık kıyafetleri betimlenmemekte; yalnızca çevrede insanların bulunduğu anlatılmaktadır.

Denilebilir ki, Saka, insanların dış görünüşlerinden çok iç dünyalarına dönüktür. Öykülerindeki kişilerden çok bir tek kişiyi buluyoruz; ama, o kişi, başka başka kişilerin bir bileşimi gibidir. Duyguların ve duygusallıkların anlatımı bu ayrı kişilere göre biraz farklı olmakta, farklı görünmektedir. Birinci bölümdeki yedi öykünün 'Saçları Rüzgârlı Kız' genel başlığı altında toplanması, bu bölümdeki öykülerin böyle bir kızın öyküleri olduğunu da ortaya koymaktadır bir bakıma. Bu öykülerin tümünde bir sevecenlik, insancıl bir sevgi ve yaklaşım görülmektedir.

'Bir Yanım Dağdır Bir Yanım Deniz' adı altındaki bölümde toplanan öykülerde de 'bildirme' biçemi yanında olağan bir öyküleme, üçüncü kişi anlatımı da görülmektedir. Bu bölümdeki

dokuz öyküden "Alişan", "Koca Yakup", "Alican ile Kezban" ve "Sel" adlı öyküler üçüncü kişi anlatımı ile yazılmıştır. Bu bölümdeki öykülerin hepsi de Karadeniz bölgesinin, Trabzon çevresindeki kıyı şeridinde ve dağlık bölgelerde yaşayanların öyküleridir. Çoğunluğunu da insanların çilesine dönük, bu çileli yaşam içinde bile sevinin varlığını belirten öyküler oluşturmaktadır. "Mehmed'e Mektup", "Alican ile Kezban", "Deli Gülizar" ve "Hatça Gelin" adlı öykülerde bu yaşamın derin ve geniş izlerini buluyoruz. Bu bölümdeki öykülerde de lirik bir anlatım çıkmaktadır karşımıza.

Bazı öykülerde derin bir umarsızlık, bir bıkkınlık da çıkar karşımıza. "Deli Gülizar"da, öykünün kahramanı Gülizar, şöyle yakınır bir yerde: "Bir başıma körpecik bir gelinken aldım Emine'mi kucağıma. Yemedim yedirdim, giymedim giydirdim. Kâh sırtıma bağlı indim tütünlüklere, doruk vurdum, filiz vurdum, tütün kırdım. Kâh şu çınara emanet ettim. Namazımdan kaza etmedim. Dualarım hep mehmet'imden yanaydı. Yalvarıp durdum yaradanıma. Bir tütünlüğün yolunu bildim, bir evin. Çeyiz açıp dürmedim. Gözlerime çemdemi sürmeler. Yaşmağımı bir vakit bağlamadım geriye. Gene de yumruklanırdı kapım. El değerdi sürgülere. Ağaların, paşaların itleriymiş meğer'(s. 77). Dağ köylerinde yalnız bırakılmış bir kadının sızlanmaları bunlar. "Mehmet'e Mektup" adlı öyküde de gurbet acısı anlatılmakta, kavuşamamak umutsuzluğu ortaya konulmaktadır: "Bilir misin umarsızlığı sen? Ben, bu okumamışlığımla bilirken. Sen... Sen de umarsızsın aslında. Değil mi ki insanız. Umarsızlığa düşeriz zaman zaman. Sonunda herkes kendi yolundadır. Her adımın altında umar vardır, umarsızlık vardır. Oynar oracıkta toprak gibi birşey, ama değil. Başka bir şeydir o. Yürürüz üzerinden geçeriz / .. / Duy Mehmedim, beni duymak, umarsızlıktan umar aramaktır. Ayak bileğindeki kızgın toprağı alıp yapıştırmaktır yüreğe. Yakmaktır yüreği birkaç bedenle birlikte. Bu, umutları öldürmektir. Niye öldürülür umutlar? O halde sana aratmamalıyım umarsızlıkta umarı. Susmalıyım. Kadınım. Hem anayım. Liselerde çocuklarını okutan bir ana. Susmalıyım ki, 'Bana, ahıra inecek gelin gerek' dememeliyim Hasan'ıma, Osman'ıma"(s. 68). Aranmayan bir ananın bundan daha iyi nasıl anlatılır yakınması.

Dilber Saka, çevresindeki insanların sorunlarını yakından bilen bir yazar. Karadeniz insanının uzun yıllar denizlerde, denizler gurbetinde yaşaması ve bütün yükün kadının omuzlarında olduğu gerçeğini çok iyi öyküleştirmiştir. Sherwood Anderson, "kalabalık bir sokakta insan yüzlerinin oluşturduğu bir kalabalıkta, birdenbire bir yüz öne çıkardı. Bu yüzün anlatacak bir öyküsü vardı, öyküsünü soakaklara gözyaşlarıyla akıtırdı; ama insan onun ancak bir kısmını anlayabilirdi" der. Dilber Saka da bu gibi ortaya çıkıveren insanların gözyaşlı durumlarını, umarsızlıklarını anlatmış ikinci bölümdeki öykülerinde. Birinci bölümde "saçları rüzgâra değen" bir kız vardı, gurbet acıları ve umarsızlıklar içinde. İkinci bölümde ise Karadeniz insanı, özellikle acıları çeken, umarsızlıkları duyan kadınlar var. Biraz da onların dış görünüşlerini belirtse, yaşadıkları doğaya genişce bir betimleme getirse daha iyi olurdu. Ama, gene de, Dilber Saka, değişik bir ses getiriyor bize Karadeniz'den. ●

*Dilber Saka, **Sesim Değdi Yağmurlara**, Öyküler, Kerem Yayını, Ankara 1992, 101 sayfa.*

eğitim emekçisi ferit oğuz bayır / 6

● **Mehmet BAŞARAN**

köyde cumhuriyet'in soluğu

Tarlasında iyi ürün kaldırmış bir çiftçi gibi yüzü aydınlıktı. Üstünde hasat yorgunluğu, kirpiklerinde harman tozu, odasında kahvesini yudumlarken, duvardaki fotoğraflardaydı gözleri. **Trakya**'nın değişik köşelerinden gelmişlerdi, seferberlik yıllarının çocuklarıydı çoğu. Bozgun hikâyeleri dinleyerek, savaş sıkıntıları çekerek büyümüşlerdi. **Yunan** işgalini yaşamıştı çoğunun köyü. Konuşmalarında, yazılarında dile getirdikleri gerçekler çarpıcıydı. Yıkıntılıktan silkinip doğrulmanın, kurtulmanın değerini çok iyi biliyorlardı ama, yoksuldular, topraksızdılar, karınlarını doyuramıyor, vergilerini zor ödeyebiliyorlardı. Hâlâ tahsildardan, jandarmadan başka uğrayan yoktu köylerine. Bir şeyler bekliyorlardı yeni devletten, Cumhuriyetten.

Cumhuriyetin köye ulaştırılabildiği öncülerdi bunlar işte. Onlarla çalışırken, **Edirne Öğretmen Okulu** yıllarının coşkusunu yaşamıştı değişik biçimde.

Bakanlığın dergisinde, gazetelerde çıkan yazılar sevindiriciydi. Küçük köylere kısa yoldan eğitimci gönderme, eğitmen yetiştirme girişimi gelişiyordu. **Eskişehir**, **Erzincan**, **Arifiye**, **Kars** ve **Edirne** kurslarında 1000 eğitmen yetiştirilmişti. Yüzyılların suskunluğuna gömülmüş 1000 köye, o suskunluğu bir ucundan yırtacak, topraklarında yeni tohumlar yeşertecek 1000 eğitmen. Eğitmenlere yardımcı olmak, görevleri başında yetişmelerini sürdürmek için, her ay Gezici Başöğretmenler uğrayacaktı o köylere.

Lüleburgaz'ın **Evrensekiz** köyünden **Ali Akıncı**, fotoğrafında da düşünceliydi. **Bulgaristan**'dan kaçarak gelmişti **Türkiye**'ye toprağa dişiyle tırnağıyla tutunmaya çalışan, uyanık bir **Rumeli** insanıydı. **Bulgaristan**'a sığındığında öğretmeni olduğu **Isıcova** köyünün muhtarı **Hasan Ağa**'yı anımsatıyordu ona. On dönüm toprağı vardı. Geçinemediği için, bir süre köy katipliği yapmıştı. Tahsildarla muhtarla hacizlerde bulunmuştu. İki çiftliğin yarıcılığını ediyordu köylüleri. **"Öğrendiklerimiz güzel, çocukları okutalım okutalım da, bir okutmakla olmaz"** diyordu durup durup. **"Hiç olmazsa geçinecek kadar toprak gerek her eve"** diyordu. Çözülecek çok şey vardı, zordu **Cumhuriyet**'in işi.

Onun yanıbaşındaki kumral genç, kurstakilere neşeli dakikalar yaşatan **Şükrü Soysal**'dı. Hâlâ kulaklarındaydı yanık sesi:

Ah ne de güçmüş pancar çekmesi
Şirketin çıkarsa çıksın öfkesi
Otuz paraya giderken okkası
Bey şeker yer bize kalır küspesi

Şimdi köylerinde işleri başındaydılar. Denetçi raporları yüz güldürücüydü:

"Hangi köyegittikse, o köyde eğitmeni ya sıra yaparkan, yahut dersliklerini badana ederken; ya da ayakları çarıklı birer okumuş çiftçi durumunda gördük. Önemli bir bölümü de, daha okullar açılmadan ellerinde kılavuz kitapları, derslere başlamıştı bile."

Köyle, komşularıyla çabuk kaynaşıyordu eğitmenler. Kahvelerde, camilerde yaptıkları konuşmalarla, karşılaşılan sorunlara elbirliğiyle çözümler arıyorlardı. Pek çok köye saat, bayrak, kimi tarım araçları onlarla giriyordu.

Evet, **Cumhuriyet** köyde soluğunu duyurmaya başlıyordu. Eğitmen deneyi daha köklübir atılımın ön hazırlığıydı. Bu deneylerden yararlanılarak öğretmen yetiştirmede bize özgü yeni kurumlar yaratılacaktı. **Tonguç**, son mektubunda bunu müjdeliyordu: **"... İzmir'de Amerikalılar'dan alınan kolej binalarında ve Eskişehir Mahmudiye'de senin pek hoşuna gidecek birer Köy Enstitüsü açıyoruz..."**

Evrensekizli Ali'nin fotoğrafına baktı yeniden:

"İşte böyle arkadaş, seni sevindirecek haberler de geliyor yakında. Elbet köyün dirliğine el atmak gerek. Ama bildiğin gibi, engel çok. Belki de sizin çocuklarınız..."

Duvardaki fotoğraflara sevgiyle, gülümsedi. Düşündeki ak okulu, yeşermiş canlanmış köyü yaratacak yol açılıyordu işte...

kızılçullu köy öğretmen okulu eğitmen kursunda

İzmir'e dönünce, bi hoş olmuştu **Ferit Oğuz**. Evinde ocağında, çoluğunun çocuğunun yanında olmak... Birlikte sofraya oturmak, aile havasının sıcaklığını solumak... Yaşamı süresince, özlemini çektiği bir şeydi bu. İnsanları eğitme savaşımının amacı neydi ki?.. Evlerde, köylerde, kentlerde sağlıklı, insanca ilişkileri geliştirmek...

Sofradaki kırık dökük konuşmalar, dile getirilen güncel yaşam sorunları... Kafasındaki tatlı yankılarla bir köşeye çekilip gazetelere, dergilere eğilmek. Koca toplumun, soluklarını yüzünde duymak... Sonra sevgili karısı **Hüsniye**'nin: **"Kahve içer misin Ferit?"** diye seslenişi... Biraz ev yaşamını savsaklıyor muydu acaba? aylardır, uzağındaydı şu sıcak ortamın. Eğitmenlerle gece söyleşileri başlardı bu saatlerde. Ama, **Hüsniye** içindeki burukluğu sezmiş gibi, ilgilendiği konulara getiriyordu sözü hep:

"Karaağaç'taki çalışmaları gördükten sonra, beni de bir coşku sardı Ferit. Okuma yazma bilmeyenlerin gözlerini açmaya çalışmak, evlat sevgisi gibi bir şey canım. Tıpkı Dilek'e, Emek'e, Doğu'ya konuşmayı öğretmek gibi bir şey... Kendimden biliyorum ben, varsıl anam babam 'kız evlat' dedi, okutmadı beni. Senin yanında söktüm abece'yi. Dünyam genişledi. Keşke daha ötelere gidebilseydim. Birde o eğitmen adaylarının geldikleri köylerdeki kadınları düşün..."

Bir gülümsemeyle yüzü aydınlanıyor, kalkıp kucaklamak istiyordu karısını. Üven anası düşüyordu aklına. Bilgisiz, soğuk bir insandı. Sevgiden, ilgiden yoksun geçmişti çocukluğu. Okumaz yazmaz bir Kolağasıydı babası da. Kırk yılı aşkın askerlik. Emir komuta altında. Bir çocuğun dünyasını anlayabilir miydi hiç? Halk çocuğu emireriydi yalnız, kendisine sıcak davranan. Oysa sevgiye, anlayışa dayanmalıydı yaşam. Çocuklar ilgi, hoşgörü, güven ortamında boy atmalıydı. Özellikle analar bilgiyle, bilinçle, yaşam sevgisiyle yetiştirebilmeliydi çocuklarını. Sağlıklı bir ruhsal gelişmeyi sağlamalıydılar. Kurs çalışmalarıyla ilgili düşüncelerini yazarken Tonguç'a, köy anasının eğitimi konusuna da değinmişti.

Kahvesini yudumlarken, o gün gleen mektuplara uzandı, ilk açtığı, yazısından tanıdığı **Tonguç**'un mektubuydu.

Okumuyor, **Tonguç**'un dost, kalın sesini dinliyordu sanki. değerli eğitimci, içten bir adanmışlıkla, tasarılarını gerçekleştirme yolundaydı. Açık, aydınlık bir dille konuşuyordu. 19 / 11 / 1937 günlü mektubunda. Kardeşine düşüncelerini açıyordu sanki.

Yeni açılacak kursa seçilecek öğrencilerin kendi köylerine, ya da komşu köye gidebileceklerden seçilmesine özen gösterilmeliydi. Yüz'ün, biraz altında olabilirdi sayıları.

"Kadroya alınacak **ispekter** (ilköğretim müfettişi) **ve öğretmen arkadaşlar** konusunda, onları seçmede, **seni her bakımdan serbest bırakırız."**

İnsanı yüreğinden kavramak değil miydi bu? Bu güvene gölge düşürmemek için neler yapmazdı insan...

Fincanı almaya gelen karısına:

"Tonguç'un mektubu" dedi, "onunla **çalışmak, ne büyük mutluluk!..."**

Sıradan işler sürüp gidiyordu. Aylar süren aynlıktan sonra dostlara kavuşmak, çevreyi yeniden tanımak... Ekin, sanat yaşamı açısından canlı bir kentti İzmir... Halkevi, Asım'ın dergisi, toplantılar...

Tonguç'un 8.1.1938 günlü mektubunu Hüsniye'ye de okumuştu.

Kardeşim Ferit,

"Size yeni bir iştigal (uğraş) konusu daha. Yepyeni bir tecrübeye girişmek istiyoruz. Sizdeki öğretmen ve eğitimcilerden anasını, karısını, kız kardeşini veya ablasını getirip okutmak isteyenler bulunursa, onları başlangıçta 15 - 20 kişi olarak toplayıp, okuma yazmayı öğretmek, bunun yanı sıra dikiş, biçki ve ev idaresi göstermek.. Bu suretle köy eğitmenlerinin kadınını yetiştirmeye çalışmak. Fakat bunun görevi, eğitmen gibi çocukları yetiştirmek olmasın.Daha çok eve taalluk eden işleri köy kadınlarına öğretmek olsun. Mamafih tecrübe ne gösterecek? O da ayrı bir safhadır. Şimdi siz bu bakımdan durumu bir inceleyiniz. İstekli bulunur mu?.. 15 - 20 kadın alma düşüncesindeyiz, resmi emir yoldadır. Durumu inceledikten sonra yanıtını geciktirmeyiniz, ayrıntılarıyla yazınız. Mevcut yapılardan birini kadınlara ayırırsınız. Mesela okulun dışında Kemal'in oturduğu evde, atölyeler derslikler de sizin ana yapılarda olabilir. Bakan Bey, bu tecrübeye çok önem veriyor.. Pek etrafa da, kesin ve resmi biçimini almadan yaymayınız...."

Koca bir yürek, yakınlarının damarlanna inanç pompalıyordu sanki.

Kızılçullu amerikan Koleji yapılannın milli eğitime kazandırılmış olmaları, onur vericiydi. O görkemli yapılar, gayri bizim hizmetimizdeydi. Bir Köy Öğretmen Okulu da burada açılmıştı. Eğitim alanında otorite sayılan Fikret Kanat'ın akrabası Emin Soysal vardı başında. Çifteler Eğitmen Kursunda da çalışmıştı Soysal. Daha çok Kanat'ın 1935'te Kurun gazetesinde yayınladığı: "Yarının Muallimleri Nasıl Yetiştirilmeli" başlıklı makalelerin etkisindeydi. İlköğretimin başında Reşat Şemsettin vardı o yıllarda ve kafaları Fikret Kanat'la barışıktı. Uygulamaları, davranışları Kanat - Sirer doğrultusundaydı Soysal'ın. Coşkulu, ama her şeyi ben bilirim havasında, kırıcı bir yöneticiydi.

Zor durumdaydı Ferit Oğuz, elinden geldiğince, sürtüşme yaratmamaya çalışıyordu. Anlayışlı kişilerdi seçtiği arkadaşları. Dört elle işe sarılmışlardı. Yörenin özelliklerine göre yürütülüyordu Kurs çalışmaları. Kadın eğitmenler konusundaki incelemesini Tonguç'a göndermişti.

Kısa süre sonra yüreğini kanatlandıran yanıt geldi:

Trakya eğitmenlerinin yayınlanan yazılarına para ödeme düşünülüyordu. Karaağaç Eğitmen Kursu'nun başına, çeteci arkadaşı İlhan Görkey getirilmişti.

"Gelelim şimdi başka şeylere; ne var ne yok? Yahu siz orada aldınız yürüdünüz. Be Ferit; bunun sonu ne olacak? Bugün Asım'ın Kültür'ü geldi. Baş sayfadaki resimler buradaki mileti bir sardı amma, görmeliydin. Muhakkak kahkahaları basardın. Bay Direktöre de başmakaleyi yazdırmışsınız...

Yazın, çoluk çocuk oralara düşersek, barınabilir miyiz? Ne dersiniz? Karı kızana da bu işleri azıcık olsun gösterelim mi? Böyle bir niyetimiz var. Ankara bildiğiniz gibi. 900.000 lira tahsisat aldık. Tamamen eğitmen ve köy işlerine harcanacak. 1500 eğitmenin kurslara alınacağını ilgililere duyurduk... Ziraatçilerle ilgimizi asgariye indirdik. Bu haberler seni benim kadar sevindirir.

... Bugün köylü kız öğrenci için yaptırılacak giysiye ait bir örnek resim gönderdik. Aklını başına toplasın, onu yaptırsın. Türk kadını, şöyle bir arslana dönsün bakalım. O resmi sen de gör ve ufak tefek farkla bir aynını erkek eğitmenlere yaptırabilirsiniz sanırım. Çok pratik bir giysidir. Bizim şalvarların modernize edilmişi denilse sezadır..."

Çalışmalar geliştikçe karşı çıkmalar, pedagojik bilgiçlikler de boy göstermeye başlamıştı. "Bay Direktör" (Soysal) eğitmenlerin iyi yetiştirilmedikleri kanısındaydı. "İş eğitimi" konusundaki düşünceleri farklıydı. Giderek, bencil hırçınlıklan artıyordu. Davanın yürütülmesi bir özveri, bir idealizim, bir adanmışlık gerektiriyordu. Küçük çıkarlardan sıyrılınabilmeliydi. Kuvay-i Milliye coşkusu isteyen bir atılımdı bu. Geniş geniş bu konudaki düşüncelerini Genel Müdüre yazmıştı. Yanıtı, yaşamboyu unutamıyacağı değerdeydi. Olumsuzluklarla sarsıldıkça, açıp inanç tazeleyeceği bir mektuptu:

Kardeşim Ferit,

"Mektubunu aldım. İdealizm meselesinde sana tamamen hak veririm. O lüzum ve ihtiyacı ben de senin kadar kuvvetli bir şekilde hissettiğim için bu kış kurs işleri biraz durulduktan sonra geceyi gündüze katarak, birçok öğretmen ve ispekter arkadaşların kıymetli yardımlarından da istifade ederek KÖYDE EĞİTİM adlı bir kitap yazdım. Nisanda basılıp kurslara dağıtılması için uğraşıyorum. 'İçindekiler'in bir kopyasını da bu mektupla sana gönderiyorum. Eğer bunlardan başka konulmasını faydalı bulduğun konular varsa, onları bana bildir. Eklerim. Seni anket işinden dolayı zorlamamın sebebi bu idi. Mamafih, bir hafta sonra göndereceğin bilgi elime geçeceğine göre, onlardan düzeltmeler sırasında faydalanacağım. Öbür tavsiyene gelince, gerçekten kursları dolaşmak gerek. Ama buna gecelerimden istifade etmek suretiyle vakit bulabiliyorum.

Buradaki işlerimi de bizzat halletmek veya göz kontrolu altında bulundurmak zorunluluğuyla karşılaşıyorum. En çok güvenilecek arkadaşları, daha bir süre kurslarda ve öğretmen okullarında bulundurmak mecburiyeti var.

İstediğim nitelikte iş arkadaşım azdır. Bunu sana itiraf edebilirim. Bir çok kimseyi yeni ve güçlü işler için yetiştirmeyi amaçlayarak sahneye çıkıyorum. Ama randıman azdır. Bu işler orta çapta adamın sökebileceği işler değil. İşte bu yüzden düşündüm taşındım, hiç olmazsa kitap vasıtasıyla da belki beş on kişi kazanırız diyerek, herkesin balolarda, gazinolarda, pastahanelerde eğlendiği saatlerde, bunlara hiç imrenmeyerek, gece yarılarına kadar oturarak kitabı yazdım. Oldukça orijinal bir şey meydana geldiğini sanıyorum.

Bu çalışmada en büyük, hiçbir zaman heyecanını, kutsiyetini unutmayacağım yardımı ilkokul öğretmenlerinden gördüm. Kitap da, onların iç dünyalarının bir ifadesi oldu. Zaten bu duyuşta birleşiyoruz. Reel köyü tanımak, ona göre terbiye şekilleri bulmak, bunları gerçekleştirecek yeni insan tipini yaratmak, kitabın hem metni, hem de amacıdır. İdealizme vurgun olduğumu daha başka türlü nasıl anlatayım? İdealizmle realizmden bir hamur yapmak lazım.

Ferit, bu memlekette iş görmek isteyenlerin çoğunun başı realist olmamalarından yenmiş. Eğitmen yetiştirme işinin azametinin ne kadar ağır bir yük olduğunu bütün ince noktalarına kadar hesaplıyorum. İcabederse, bu iş için canını verecek öğretmen ve eğitmenler yetiştirmek gerektiğini de biliyorum.

Yalnız para için işe sarılacak gibi görünenlerin jestlerine hiç kıymet vermiyorum. Fakat istediğimiz gibi insan, toplu ve hazır şekilde bir tarafta mevcut değil. Olsa, onları kandırmaya çalışırdık. Aradığımız adamları hayatta, kurslarda yoğurmak suretiyle elde edebileceğiz. Henüz hamur yoğurma dönemindeyiz.

Mektubunda işlere taalluk eden noktaların hepsiyle ilgilenmekteyim. Paraya taalluk eden işlerle, bir insanın hayatında abdeshaneye yapmaya mecbur olduğu işler gibi alâkalandım ve başka türlü alakalansam da yenemediğim için bazı aksaklıklar oluyor. Fakat onları tıpkı abdeshanede donunu azıcık kirletmiş bir adamın sonunda onu yıkayıp temizlemesi gibi yıkayıp temizleriz. O cihet işlerin en kolay yanı, elverir ki insanlar, istedikleri parayı gerçekten haketsinler. Zaman ve formalitelerin üzüntüsü ne de olsa, insanın içinde ukte bırakmayan şeylerdir.

... Şimdilik bu kadar. Hepinize saygı, sevgi ve selamlar. Arkadaşlara saygılarımı, çocuklarına sevgilerimi söyle, gözlerini çok çok öperim. Bura bildiğin gibi..."

Evet, bu mektup, Tonguç'un toplumu canlandırma eylemine nasıl hazırlandığını, bu işe nasıl kafasını ve yüreğini koyduğunu gösteriyordu. Daha sonra Ferit Oğuz'un okuyacağı KÖYDE EĞİTİM, kendi alanında gerçekten göz açıcı, bilinçlendirici, halkın nabız vuruşlarını duyurucu, okuyanda Kuvay-ı Milliye coşkusu uyandırıcı bir yapıttı. ●

turgay fişekçi'nin şiirinde yapı

● Muhsin ŞENER

Şiirimize 80'li yıllarda yeni bir **Tarancı** duyarlığı getirdiğini gördüğümüz **Turgay Fişekçi** için bu yazımızda bazı satırbaşları yapmak istiyorum:

Turgay Fişekçi sözcükleri birer araç olarak kullanmıyor, kullanmayı da düşünmüyor. Onları, doğal kullanım bağlamında cümleler olarak oluşturuyor. Bu yöntem ile sözcüklere yeni ve değişik anlamlar, yükler vurmuyor. Sözlükteki anlamları ne ise o anlamda kullanılıyor, **Fişekçi**'nin şiirinde sözcükler. Bu onun sözcüklerle yaptığı bir antlaşmadır, antlaşmanın buyruklarına uyuyor **Fişekçi**.

Sözcüklerin büyüsü gibi bir aldatmacanın peşine takılmıyor. Böyle bir büyünün şiir bağlamında yararına inanmıyor mu ne? **"Maddenin en canlısı yürektir"** diyen **Fişekçi**, sözcükleri hep birer madde olarak görüp onlardan canlı yapılar oluşturmayı deniyor. Sözcüklerin tek tek ne boyutları var, ne de ağırlıkları... Onlar, birer tuğla gibi yapıyı kurmaya yarıyorlar. Daha doğrusu, o yapıyı kurmada kullanılıyorlar. Belki birer araç olmaları, o yapının **"duvar tuğlaları"** olmalarından geliyor.

Nedir **Fişekçi**'nin kurduğu bu yapı? Bir durumun şiirini kuruyor o yapı ile ozan. Onun şiiri bir **"durum şiiri"**dir. Ne ki tavır almadan oluşturulan bir durumun şiiri... Bir yaklaşımın şiiri de denebilir bu şiire. O yaklaşım biçimini seçmezseniz, kullanamazsanız, o durumu saptayamazsınız. Bu bakımdan **Fişekçi**'nin şiiri bir yaklaşım şiiridir. Öyleyse söz konusu yapı, bir durumu ortaya koyarken o duruma, bir yaklaşım sonucunda gelindiğini de gösteren bir yapıdır. Sanki, **Fişekçi**'nin yaklaşımı yapının temel öğelerinden biri olmuştur, o yaklaşım dışında o şiiri kuramazsınız.

Sese özel ilgi duyduğunu gösteren örnekler yok **Fişekçi**'nin şiirinde. Ne var ki sese yaslanmadan şiirini kurmuyor o. Sese hiç önem vermiyormuş izlenimini güçlendirir görünürken bir de bakıyorsunuz bir ses bağlamı karşınızda... **Fişekçi**'nin sözcüklerle bu kertede oynamasına dokunmalıyız. Yoksa, onlarla hiç oynamıyor. Sözcükler cirit atıyorlar, kendi dünyaları sırtlarında O'nun şiirinde.

Fişekçi'nin şiirini okurken şaşırmıyorsunuz. O sizi şaşırtmıyor, hayretler içinde bırakmıyor. Sizi hayrete düşürmek istediğini gösteren hiçbir örnekle karşılaşmıyorsunuz. Bu bakımdan, tüfeğin, o dapdaracık namlusundan geniş, çok geniş evrene çıkınca büyük bir gürültü ile çevresine konfetiler yayan fişekler yapmıyor, böyle fişekler yapıp satmıyor O...

İlk şiirinden bu yana görünen en belirgin özelliği, deyişinin akıcılığa doğru yücelmesidir. Şiirin nesnesini daha üst düzeyde alımlamış olmasından kaynaklanıyor bu durum. **Fişekçi**, kıvılcım gibi çakan bir durumun esini ile yazmıyor. Esinin gelmesi değildir onun için önemli olan. Şiiri için **"yaşamın özünü yakalamak"** gerekiyor. O özü yakalamaktır önemli olan. Cevher yakalandı mı onun yansıması oluyor şiirin kurulması... Nasıl alımlanmışsa ya da yaşamın alımlanması o özü, hangi boyutlarda ve hangi ağırlıkta algılamışsa o ağırlık içinde aktarılarak şiiri kuruluyor. İşte burada **Fişekçi**, yaşamı şiire getiren sözcüklere karşı çıkamaz bir durumda buluyor kendisini. Alımladığı o yaşamın cevherine tutsak oluyor... Bu, onun sözcüklere tutsaklığı değildir. Yaşamın, onun şiirine gelip bağdaş kurmasıdır... **Fişekçi**, 80'li yılların şiirinde bir başka **Tarancı** duyarlığı demektir. Yaşamın özünü şiirine koyabilmiş ender ozanlardandır O. ●

şiir

Mithat YABAN

Gizil güç değildir
Görünmez yeraltı nehirleri
Yansıtır şairin iç dünyasını
Yunar yıkar gönülleri

Suskun değildir
Kıpır kıpır kız yüreği
Anlatır topluma yaşantısını
Yakar kavurur beyinleri

Öcü değildir
Damıtır sevgiyi iyilere
Kucaklar öper sevenleri
Korkar insanın kötüleri

Aceleci değildir
Bekler zamanı zemini
Siler kötülüklerin kalıntısını
Ulaşır yerine emelleri

düşlerim allı pullu

● Tansu BELE

- düşlerinden gemiler geçer
allı pullu gemiler...
O. Veli KANIK

Yalnızım: Kıyıda birbaşıma oturuyorum. Ardımda toprak, karşımda deniz. Denize baka baka düşünüyorum. Günlerin ve yılların beni geçmişimden çekip geleceğe götürdüğü yaşamın, birbirine zıt yönlere bakan iki başı taşıyan bir beden gibi. bu başlardan birinin geriye dönük yüzü ardımda aşıp geldiğim, eştiğim toprak, yani dostlarımı, tanıdıklarımı, uğraşlarımı, sevgilerimi, acılarımı, özlemlerimi, buluşmalarımı sancılı bağrında bıraktığım istanbul. Kısacası bedenimin ekmek teknesi. İleriye bakan yüzüyse, Çanakkale Boğazı'nın henüz bilmediğim, tanımadığım akıntılara, rüzgârlara ve gemileri açık sularıyla Ege'ye çevrik burnundan özgürlüğe kaçıp giden deniz. Düşlerim deniz... Hayallerim deniz...Toprak dünüm -geçmişimgerçeğimse, deniz yarınım -geleceğim- henüz gerçekleştiremediklerim. Kısacası beklentilerim. Bakıyorum: Çanakkale'nin denizi eldeğmemiş maviliğiyle, düşlerimin çevresinde büyüyor, genişliyor, Çanakkale'yi seviyorum. Bir yıldır tanıdığım, tanımaya çalıştığım bu kenti, her geçen gün biraz daha artan bir sevgiyle seviyorum. Her yeni bir özelliğini daha tanıtıyor, sevdiriyor bana.

Düşünüyorum: Şu anda bulunduğum ve hayallere daldığım kıyıda beni kucaklayan yalnızlığımla tanışıklığım elbette yeni değil. Dahası yalnızlığımı severim. Özellikle çocukluğumda çok daha fazla düşkündüm ona, çünkü yapıp ettiklerim ve ileriye dönük yapacak edeceklerimle dopdoluydu. Oysa büyüdükçe, İstanbul kalabalığının hayhuyu ve karmaşası içine çektiğim yalnızlık benim bu özelliğimi incitti, örseledi, kanattı. Yalnız kalmayı sevmez oldum; yalnızlığım boşaldı. Issızlaşmaya yüz tuttu, bu da ürkütmeye başladı beni.

Şimdi burda, ona yeniden kavuştuğum için seviniyorum. Çünkü görüyor ve biliyorum ki bu kent yalnızlığını dolu dolu, üretken bir biçimde yaşayanlara kucağını açabilmekte. Bunun en somut örneğini dün yaşadım: Çanakkale'de bir hanım arkadaşımla dolaşırken Kordondaki binalara bakıyor, yapılarının eskiliği - yeniliği konusunda çeşitli yorumlar yapıyorduk. Bir tanesi ansızın ilgimizi çekti: 19. yy. biçeminde, yeni onarım gördüğü belli olan pırıl pırıl bir konaktı bu. Duraksamadan yaklaştık: Kapısına kondurulmuş çerçevedeki yazıyı okuduk, SANAT GALERİSİ... Açtık kapıyı, girdik. Tertemiz, yeni boyalı eski biçim kocaman sofaların duvarlarına serpiştirilmiş resimlere, ortada gözüken piyanoya ve heykellere, seramiklere bakarken ince yapılı bir hanım çıktı karşımıza. Alt katta bir resim sergisi olduğunu söyledi, incelik göstererek sergiyi bize kendisi gezdirdi, ardından da güzel bir odaya çay içmeye buyur etti. Bu sıcak ilgiden çok hoşnut kaldık, girdiğimiz odada bulunan başka hanımlarla da tanışarak oturduk. Bizi gezdiren hanım Galeri'nin müdürüymüş, arkadaşları da Bozcaada'dan onu görmeye gelmişler. Hepsi kültürlü, aydın, dahası bulundukları yörelerin sanat yaşamını her yönüyle genişletip yaşatmada, destekleyip yaymada çok canlı atılımlar, etkinlikler gösteren sanatsever hanımlar. Ayrıca alçakgönüllülükleri ve yaptıkları çok değerli hizmetleri olağan ve hattâ yetersiz görmeleri bizi nasıl sevindirdi ve gönendirdi... Biz de onlara yazar kırnıklerimizi açıkladık ve hemen birbirimizle kaynaştık. Adının GÜLAY KAÇAR olduğunu öğrendiğimiz değerli ve çalışkan, o ölçüde de abartısız, alabildiğine sade hanım, çalışmalarını anlattı bana: Gülay Hanım öylesine dinamik ve özellikle de iki yıldır müdiresi olduğu Çanakkale Güzel Sanatlar Galerisi'ndeki kısacık çalışma süresine öyle çok etkinlik sığdırmış ki şaşırdım kaldım. Açılışını da kendisinin gerçekleştirdiği Galeri'de iki yıldır açılan sergiler, kurslar, fotoğraf, el sanatları, resim, heykel, seramik, süsleme sanatları, yazı ve minyatür, şiir sergileri, konferanslar, şiir dinletileri birbirini izlemiş. Ayrıca kişisel çalışmaları da var Gülay Kaçar'ın, geçen yüzyıl seramik özgün desenleri üstüne gerçekleştirdikleri gibi... Bizi içtenlikle konuklayan Gülay Hanım'a çalışkanlığı, üreticiliği ve yaratıcı kişiliği karşısında içten bir saygı duyduk. Oradan dost duygular ve bilenmiş yaratıcıl, üreticilik atılımları, istekleriyle dopdolu, çok hoşnut bir biçimde ayrıldık. Ama biraz da, bütün bu yapıp etmeleri, ürünleriyle birbaşlarına, büyük kentler yanında kendi kentlerinin bir kıyıda unutulmuşluğu içinde kapalı kalakalmış değerli uğraşlarıyla yapayalnız insanlar için yüreğimiz burkularak...

Şimdi karşımda akıp giden, Ege'ye ışıl ışıl düş pırıltılarıyla açılan denize bakarken düşünüyorum: Çanakkale yarınlara yürürken yine de yeni, yepyeni. Büyük kentlere göre yine de yeniliklerle dolu. Çünkü bu kentin insanları, yalnızlıklarını yaratıcılığın, yapıcılığın gücven ve mutluluk veren kucağında geleceğe sağaltmanın yolunu biliyor. Ben bu yüzden Çanakkale'yi sevdim, seviyorum, geleceğe açılan düşlerini ve beklentilerini yenibaştan ve yılmadan, yaratmaya dönük uğraşlara sürebilen aydınlık insanlarını da... İstanbul kırığı yalnızlığımı dostça paylaşan ve onaran o insanları. ●

Eylül 1992

ilk cemre

betül tarıman

gün yorgun düşer şafaklarına
kirpiklerinin ucunda
ateşten ırmaklar
yürürsün
bir yanın işçi pazarı
bir yanında
adı ürkek bulutlara yazılmış
arsız güneşin ilk ışıkları
ilk cemre düşer toprağa
karakışlarına ilkyazlar iner
kır çiçekleri işlenir
basma perdelerine
ve kadınlar
bilekleri ince
dudaklarında
eski zaman sonesi
ilmek ilmek çözülür saçları
gün ertesi saatte.

istanbul xı. kitap fuarı günlüğü

● Ali MUSTAFA

6 kasım 1992 cuma

Kitap tutkunlarının aylardır beklediği kitap fuan yarın açılacak. Günlerdir bugüne hazırlıyorum kendimi,**Cem Yayınevi**'ne uğrayıp **Öner Yağcı**'dan giriş davetiyesi alıyorum. Bu kitap fuarının benim için bambaşka coşkusu var. İlk şiir kitabım **Çağdaş Yangınlar**'la katılacağım fuara.

Saat 15'e doğru Taksim'deki **Türyap Kitap Fuarı**'na geliyorum. Bugün yanlızca konuklar gelecek. Açılışta yoğun bir kalabalık var. Kitapseverler daha yayınevlerinin standları hazırlanmadan, ellerinde alacaklan kitapların çizelgesi kitap sokaklarını (evet kitap sokakları) geziyorlar. Buğusu üzerinde kitap sergilerini dolaşıyorum. Bir yol bulup **Cem Yayınevi** standına ulaşıyorum. Her yayınevi gibi onlar da yoğun bir hazırlık içinde. **İ. Gündağ Kayaoğlu**, **Anadolu Sanat Yayınevi** standını 'kırkambar' gibi hazırlamış. Folklor üzerine ilginç kitaplar raflarda alıcısını bekliyor.

Gerçek Sanat Yayınları'na gittiğimde kitaplar çoktan raflara dizilmişti. **Güngör Gençay**, **Balaban**, **Zihni Anadol**, **Yılmaz Elmas** güzel bir söyleşiye başlamışlardı. Çantamdan çıkardığım **Çağdaş Yangınlar**'dan birer tane imzalayıverdim onlara.

Kemal Özer, tüm yapıtlarını kendi kurduğu **Yordam Yayınları** standında sergiliyordu.Uğrayıp kitabımı bırakıverdim.

Saat 17'de Kültür Bakanı **Fikri Sağlar**, XI. İstanbul Kitap Fuan'nı açıverdi. Yanında bu yılın 'onur yazarı' **Yaşar Kemal**...

Anadolu Sanat Yayınları'ndayım. **İ. Gündağ Kayaoğlu** ve **Mustafa Duman**'la kitap fuarı, **Kıyı** ve **Trabzon** üzerine konuşuyoruz. **Mustafa Duman**, bu akşam **Sunay Akın**'ın düzenleyeceği **Maçkalılar Gecesi**'ne davet ediyor beni.

Celalettin Algan, **Halil İbrahim Bahar** ve **Volkan Konak**'la tanışıyorum Maçkalılar Gecesi'nde. Sıcak insanlar. **Celalettin Algan**, şiir serüvenini anlattı, şiirlerini okudu. **Halil İbrahim Bahar**, Türk şiirinin gelişimi üzerine düşüncelerini dile getirdi. **Sunay Akın**, Maçka Sümela Manastırı'nda bir şiir gecesi önerdi. Şiirlerini sundu. Mikrofona beni davet etti. **"Unutulmuş Kıyının Türküleri"**nden bir demet okudum. İlk kez şiirseverler karşısında şiir okuyordum. İlgiyle izledi beni İstanbul'daki Maçkalılar...

7 kasım 1992 cumartesi

Kitap fuarının ilk gününde okurlar yoğun bir ilgi gösteriyorlar fuara. Kapıda onlarca kişilik kuyruklar. Güzel bir görüntü. Kitap tutkunları kitapla buluşmak için kuyruk oluşturmuşlar.

Ali Mustafa ve Zeynep Aliye, Cem Yayınevi standında kitaplarını imzalarken.

Cem Yayınevi standında Kıbrıslı şairler **Neşe Yaşın** ve kardeşi **Mehmet Yaşın**'ın imza günü var. Tanışıyoruz. **Kıyı**'dan, **Ahmet Özer**'den sözaçıyoruz. **Ahmet Özer** bu yaz gittiği **Kıbrıs** izlenimlerini **Kıyı**'nın Ekim 1992 sayısında yayımlamıştı. O güzelim izleniler alıp götürüyor bizi **Kıbrıs**'a...

Gerçek Sanat Yayınları standına uğruyorum. **Mehmet Güler**, **Hasan Kıyafet**, **Muazzez Menemencioğlu**, **Balaban** ve **Güngör Gençay**, o küçümencik yere yüreklerini sığdırmışlar.

8 kasım 1992 pazar

Bugün kitap fuarına daha erken gidiyorum. Kitapla buluşmanın o dayanılmaz tutkusunu an an yaşamak için... **Özgür Yayınları**'nda **İsmet Zeki Eyuboğlu**'nu görüyorum. Kitabımı imzalayıp veriyorum. **İsmet Zeki** kendini **İstanbul** ile **Trabzon** arasında bölüvermiş. Yıllar sonra,doğup büyüdüğü yörelere dönmeye sevdalanmış. Maçka'da yaptırdığı evden konuştuk. Bir ayağı **Trabzon**'da artık. Trabzon için büyük bir mutluluk...

Cem Yayınevi standındayım. Bir **Kıyı** okuruyla tanışıyorum. Şair adayı aynı zamanda. İlk şiirleri **Kıyı**'da çıkacak. **Kıyı** tutkusu üzerine konuşuyoruz **Ümit Feza Şahin**'le. **Ahmet Özer**'in adresini veriyorum ona.

Cem Yayınevi yöneticisi **Ali Uğur**, **Mehmet Yaşın**'la beni Tüyap'taki bara davet ediyor. İçkilerimizi yudumlarken bu yılki fuann daha katılımlı, daha coşkulu olduğu üzerinde konuşuyoruz. az sonra siyasal bilim araştırmacısı **Hikmet Özdemir** ve **Vedat Türkali** de katılıyor söyleşiye.

9 kasım 1992 pazartesi

Bugün kitap fuarına gidemedim. Televizyonda haberlerde kitap fuarından sözaçıldı. Bazı kitaplar toplatılmış. Oysa Kültür Bakanlığı'nın televizyondaki duyurularında 'insan okur' deniliyordu. Kimileyin de insan okumasın diye insan kitap topluyormuş meğer. Fuara katılan çoğu yayınevi kitap toplatma olayını kınamak için standlarını kapatmışlar bir süre.

10 kasım 1992 salı

Hafta içinde kitap fuarı, çocukların ilgisiyle daha da renkleniyor. Çoğunluğu özel okul öğrencisi onlarca çocuk rengarenk giysileri, sırtlarında çantalarıyla kitap sokaklarını doldurmuşlar. Kendi düzeylerine göre kitap seçiyorlar. En çok da **Rıfat Ilgaz**'ın yapıtlarına ilgi gösteriyorlar.

Çocuklardan bir yol bulup **Gerçek Sanat Yayınları**'na yöneliyorum. **Zihni Anadol**'u görüyorum. **Gerçek Sanat** standına 15 tane **Çağdaş Yangınlar** bırakıyorum. Fuardaki ilk imza günüm yarın burada olacak.

Anadolu Sanat Yayınları standında **İsmet Zeki Eyuboğlu**'yla karşılaşıyorum. Söyleşimiz **Trabzon** ve **Kıyı** üzerine...

Türkiye Yazarlar Sendikası standında üyelerin imza günü var. **Naim Tirali** ve **Osman Şahin**'le merhabalaştım. **Osman Şahin**, son yapıtı **Son Yörük**'ü 'acılı sürgün günlerimin anısına' diye imzaladı. **Enver Atılgan**'ın da imza gününde olması gerek. Birazdan o da geliyor.

Fuardaki kitap standlarını dolaşırken iki çocuk koluma yapıştı. **"Ağabey bize kitap alır mısın?"** şaşırdım. "Yüzlerce kişi arasından beni niye seçtiniz çocuklar?" dedim. Esmer, kavruk yüzlü olanı "Sizi kendimize yakın bulduk" dedi. Belli ki bu çocukların kitap alacak paralan yoktu.Kitap çalmaktansa (evet, fuar, kitap çalıcılar için en uygun ortam) istemeyi yeğlemişlerdi. Çocuklara birer kitap armağan etmeye karar verdim. **Gerçek Sanat** standında **Yılmaz Elmas** birer kitabını imzaladı çocuklara. Parasını ödedim. Birinin adı Kamber'di. Sevgili Kamber, seni hiç unutmayacağım. Kitapların yokluğunu bir köy çocuğu olarak ben de yaşamıştım yıllar önce. Çocukluğumda bir

Hilmi Yavuz, Anadolu Sanat Yayınları standında kitaplarını imzalar-ken.

tane kitabım vardı yalnızca. Resimli Dede Korkut Hikâyeleri. Döne dolaşa aylarca okumuştum.

Fuar her akşam saat 20'de kapanıyor. Son saatleri yaşarken tanıdıklarla karşılaşıyorum. **Öner Ciravoğlu** ve **Refik Durbaş** o daracık kitap sokaklarının birinde ayaküstü bir söyleşiye dalmışlar.

11 kasım 1992 çarşamba

Kitap fuarının beşinci günü. Saat 13'te **Gerçek Sanat Yayınları** standına geldim. Bugün **Enver Atılgan, Sennur Sezer** ve benim imza günüm var burada. Fuardaki imza günleri ne yazık ki okurla yazarı buluşturmaktan uzak. Daracık bir mekanda okurla yazar arasında yeterince bağ kurulamıyor. Yine de fuarın sıcak atmosferini yaşatıyor. Yazarlar, tanıdıklar, herkes birbirini görüyor.

Fuar yönetimi imza yapacak yazarların adlarını anons ediyor aralıklarla. Benim de adım söylendi. Şiirin o gizemli dünyasında yıllarca kendi kozasında şiir düşünen birisi için çırılçıplak ortada kalmak gibi bir duygu kapladı içimi.

Trabzon'dan, **Fatih Eğitim Fakültesi**'nden birkaç arkadaşı yıllar sonra bu anonslar getiriyor bana. **Enver Atılgan** her zamanki coşkusuyla çıkıp geldi. **Şennur Sezer** henüz uğramadı. **Gerçek Sanat Yayınları** fuar boyunca bir 'dostlar sofrası' görünümünde. Yoğun ve sıcak söyleşilere tanık oldum her uğradığımda. Bugün yine **Balaban, Yılmaz Elmas, Güngör Gençay, Adnan Özyalçıner** gün boyunca bizimle birlikte oldular.

Psikolog - yazar **Suna Tanaltay** ve **Erdoğan tanaltay** ellerinde kitaplarıyla imza günümüze geldiler. Suna Hanım sevginin yazarı, konuşması şiirsellik dolu. **Bedrettin Aykın** ve **Ece Aykız** da konuğumuz oluyorlar.

12 Kasım 1992 Perşembe

Bugün ikinci imza günümü **Anadolu Sanat Yayınları** standında yapacağım. Yayınevi yöneticisi **İ. Gündağ Kayaoğlu** imza günü için güzel bir ortam oluşturdu bana. **Ömer Kayaoğlu** da bugün için fuara gelecek. En çok da onunla görüşeceğime seviniyorum.

İki liseli kız kitabımı alıyor. **"İlk kitabını imzalıyor. Bir şairin imzalı ilk kitabını edinmek bir ayrıcalıktır."** diyor biri gülümseyerek. **Ömer Kayaoğlu** saat 16'da geldi."**Burası ne güzel olmuş. Kırkambar gibi. Her tür kitap var."** dedi. Gerçekten de **İ. Gündağ Kayaoğlu,** büyük bir özveriyle folklorla ilgili her tür kitabı raflara taşımıştı. **Enver Atılgan, Ömer Kayaoğlu**'yla tanışmak için bugün de geliyor fuara.

Bir üniversite öğrencisi nasıl yazdığımı sordu. Şiir üzerine kısacık da olsa söyleştik ayaküstü. Bugün daha çok gençler kitap imzalattı bana. Gençler şiire daha tutkun diye düşündüm, sevindim. Benim kitabımın yanında **Hilmi Yavuz**'un kitapları duruyor. O da dün imzalamıştı kitaplarını. Bir bayan **Hilmi Yavuz**'u sordu. Son şiir kitabı **Ayna**'yı aldı. "Yarın imzalatırım kendisine" dedi.

İ. Gündağ Kayaoğlu, saat 19'da geldi. Böylesine güzel bir imza günü için teşekkür ettim kendisine.

13 kasım 1992 cuma

Okulda öğrencilerime kitap fuarına gideceğimizi günler öncesinden söylemiştim. Özlemle bugünü bekliyorlardı. Ders bitiminden sonra hep birlikte **Taksim'e** gitmek üzere hazırlandık. Daha okulun kapısından çıkar çıkmaz şiddetli İstanbul yağmurları karşıladı bizi. Böyle bir **havada ta** buradan, küçükçekmece'den fuara gitmek olanaksız. Çocukların yüzünde kitap fuanna gidememenin hüznü evlerine dağılıyorlar. "Gelecek fuara mutlaka gideceğiz çocuklar", diye sesleniyorum arkalanndan...

14 kasım 1992 cumartesi

Cem Yayınevi'nde yapacağım imza günü için erkenden **Avcılar**'dan yola koyuldum. Haftasonu olması nedeniyle fuar bugün iğne atılsa yere düşmeyecek denli kalabalık. Bu yıl iki kat halinde düzenlenen fuar, kitap tutkunlarını yine de sığdıramıyor içine.

İkinci öykü kitabı **Cem Yayınevi**'nde çıkan **Zeynep Aliye** de benimle birlikte imzalayacak yapıtlarını. **Cem Yayınevi** yazarların uğrak yeri. **Vedat Türkali** hemen hemen her gün yayınevi yöneticisi **Ali Uğur**'a uğruyor. **Selim Şengil** ve **Atilla Özkırımlı** da sürekli **Cem**'de...

Zeynep Aliye yıllar öncesinden iki öğrencisiyle karşılaşıyor. Benimde bir öğrencim onca kalabalığın arasından beni görüp geliyor. Daha orta ikide okuyor. İki saatlik yoldan kalkıp tek başına fuara gelmiş.

Deneme yazarı **Uğur Kökden** de bizimle birlikte imzalayacak kitaplarını. **Uğur Kökden**, gezdiği yöreleri **Anı Kent**leradıyla deneme tadında yazıya dökmüş. İmzalıyor bana. Kitapta **Çorum - Amasya** dolaylarını anlatan bir yazı ilk anda ilgimi çekiyor. **Uğur Kökden** Çorumlu. Ben de **Çorum**'da beş yıl öğretmenlik yaptığımı söylüyorum. Söyleşimiz **Çorum** üzerinde yoğunlaşıyor.

Türkiye Yazarlar Sendikası standında kitaplarını imzalayan **Burhan Günel**'le görüşmek ve son romanı Baraka'yı imzalamak için kısa bir süre ayrılıyorum **Cem**'den. **Burhan Günel**'le yıllar sonra yeniden karşılaşmak ne güzel. **"Yeniden merhaba"** diyerek imzalıyor kitabını. **Karşı** dergisini konuşuyoruz.

Cem Yayınevi standında kitap imzalamayı sürdürüyoruz. **Ali Uğur**, kitaplarını imzalayan yazarlara kahve ikram ediyor. Bir yazar ile yayıncısı arasında böylesine güzel bir içtenlik duygulandırıyor insanı. **Vedat Türkali** ile **İsmail Beşikçi** yanıbaşımızda söyleşiyorlar.

Şebnem Gürler adında genç bir edebiyatçı adayı yazmanın başlangıcındaki zorlukları soruyor. Yine genç bir okur, kitabımın adındaki **Çağdaş** sözcüğüne takılmış. Oldukça tutucu düşünceleri var. 1 kasım seçimlerinin tutuculuk rüzgârı kitap fuarına kadar yansımış...

Bir Alman Türkologla tanışıyorum. **Klaus Wannig**. İmzalı bir kitabımı alıyor. "Türk şairlerini çeviriyorum. En kolay **Cemal Süreya** çevriliyor. **Cahit Külebi** zor." diyor. Gülerek ekliyor: "Sizin şiirlerinizi de okuyacağım. Olasıysa çevirip size gönderirim." Ta Almanya'dan bir şiir tutkunuyla karşılaşmak sevindirici.

İmza günümüzün sonuna doğru **Müslim Çelik** katılıyor bu sıcak ortama.

15 kasım 1992 pazar

Kitap fuarının son günü. Saat 16'da fuara geldiğimde kapıda uzun bir kuyrukla karşılaşıyorum. Önce inanamadım. Son günü kaçırmamak için yüzlerce kitap tutkunu **İstanbul**'un dört bir yanından kalkıp gelmişti. Kuyruğa girsem yarım saatte ancak içeri ulaşabileceğim. Çantamdan şiir kitabımı çıkarıp kapıdaki görevliye gösteriyorum: "Ben yazarım, içeri girmem gerekiyor." Görevli gülümsüyor: "Kuyruktan kaçtınız değil mi?"...

Anadolu Sanat Yayınları standına uğruyorum. **Hilmi Yavuz** üç gündür kitaplarını imzalıyor. Yine okurlarıyla tatlı bir söyleşiye koyulmuş.

Günlerdir aklımda olan birkaç kitabı alabilmek için standlara yöneliyorum.

İki günün dışında kitap fuarını gün gün yaşadım. İnsanlardaki kitap tutkusunun herşeye karşın sünnesi sevindirici...

İlk şiir kitabım **Çağdaş Yangınlar**'la fuara katılarak yoğun güzellikler yaşadım. Şu son anlar yok mu hüzünlendiriyor insanı. Yılda bir kez, bir haftalık kitap şöleni yetmiyor insana.

Saat 20'de kitap fuarından ayrılırken, XII. kitap fuarı bir an önce gelse diyorum... ●

havana'da bir yaz gecesi

● Engin AŞKIN

Tüm sokakların denize çıktığı bir kentti **Havana**. Çağdaşla, geçmişin sımsıcak örgülendiği bir kültürler mozaiğiydi her bölüm. Masmavi sulann kucakladığı kıyıdaki bitimsiz **Malacon Caddesi** yine cıvıl cıvıldı. Rengârenk giysiler içinde el ele dolaşan sevgililer, palmiyelerin sıralandığı tepelerden kopup gelen bir folk şarkısını mırıldanıyorlardı. **Küba** halkının tutkunlukla sevdiği **Pablo Milanes**'in sesiydi yankılanan. Rüzgârın burcunda, bir büyüyen bir kaybolan o kadife ses, **Guillen**'den, **Jose Marti**'den, **Lorca**'dan kaynaklanan sevginin sesiydi. Köprü altlarında, sapsan **Habisküs** çiçeklerinin yanıbaşında Che Guevara'nın güzelim yüzü vardı hep. Dev panolardaki yağız yüzlü adamın yanıbaşındaki dev satırlarda, sevgiyi onurlayan şu sözcükler yer alıyordu: **"Bitimsiz Sevgi Mucizeler Yaratır"**... Özverinin, adanmışlığın en doruk ucunda, sevginin bitimsizliğini, sonsuz olan türünü vurguluyordu o sözler.

Yeni kent denen mahallede, uçsuz bucaksız **"Devrim Alanı"**nda, şair **Marti**, acımasızlıkla, zülum ve çekiyle dopdolu bir uzak geçmişten anılar getiriyordu. Ulusal onuru için başkaldıran, bağımsızlık için tanımsız üzgülere katlanan ulusun en büyük simgesiydi o. **Küba**'nın, **Latin Amerika**'ya armağan ettiği ozan **Jose Marti**, kimi zaman şiirleriyle, ciltler dolu düşünsel yapıtlanyla, kimi zaman da savaş alanlarında kılıcıyla, başkaldırının bayrağını dalgalandırdı. Tüm imparatorluklara, ister **İspanyol**, ister **Amerikan** ister **Sovyet** olsun hayır diyen bir ulusun, en büyük şairiydi **Jose Marti**. Halkının diktiği dev anıtta, masmavi bir mermer yazıtta, gelecek kuşaklara sesleniyordu ozan: **"Gençler, Yarınlar Sizinle Daha Güzel Olacak"**.

Ernest Hemingway'in ve **Nicolas Guillen**'in **Havana**'daki ünlü meyhanesi LA BODEGUITA DEL MEDIO - Ortadaki küçük bakkal dükkanı adını taşır. 1920'de açılanünlü meyhaneden, sinema yıldızları, dünyaca ünlü yazarlar, politikacılar ve sanat adamları geldi - geçti.

Havanalı arkadaşlarım **Carlos** ve **Marienne**'le birlikte yıldızların ışımaya başladığı bir akşamı geride bırakıp, eski kente yöneldik. Görgü ve kültürün çiçekler gibi yeşerdiği sokaklarda, 400 yıllık **Küba** tarihinin düzinelerce simgesi önümüzde uzanıyordu. İrili ufaklı yontularla, büstlerle, anıtlarla bitimsiz bir sanat galerisiydi **Havana**... Çoğunu **İtalyan** ustaların yarattığı dev yontular; onurlu bir vefa duygusunun, mazi saygısının en belirgin kanıtlarıydı. Nitekim, **Fidel**, tarihi algılayan şu sözleri söylemişti **Kübalı**lara: **"Tarihini anımsamayan ulus, geleceğe lâyık olmayan bir ulustur"**... Büyük gemilerin sıralandığı rıhtımda, **Hemingway**'i anımsadık bir ara. Çok uzak bir zaman diliminde, büyük deniz motoru **"Pilar"**la, dalgalara açılmak üzereydi sanki. Romanlarını yazmadığı günler, kaldığı **"Ambros Mundos"** otelinden, yanıbaşındaki **"İhtiyar Balıkçı"** dostu **Fuentes**'le birlikte, gelen **Hemingway**, güleç yüzüyle güverteden el sallıyordu sanki.

"El Restaurante Floridita", Havana'da 20 yıl aralıklı yaşayan **Ernest Hemingway**'i büstüyle ve fotoğraflarıyla yaşatan bir başka anı bahçesiydi. Duvarda aynısı bir başka bohem meyhanedeki benzer yazısında, şunları söylemişti **hemingway**: **"Mi Mojito en La Bodeguita, mi daiquiri en la Floridita"**... Bir altın yıldızlı çerçeve içindeki yazıların anlamı, dünyaca ünlü iki ayrı **Küba** içkisinin ilginç öyküsünü belirliyordu: **"Mojito'mu yalnız La Bodeguita'da, Daiquiri'mi ise yalnız Floridita'da çekerim"**...

Özellikle içkiseverlerin tanış olduğu bu içki türlerinden biri, **'rum'** (Ram okunur) diye anılan ulusal **Küba** içkisinden yapılmış nefis tadımlı bir karışımdı. **"Daiquiri"** ise, yine içkiseverlerin yakından bildiği bir başka kokteyldi. Kırmızı ceketli garsonların servis yaptığı bu görkemli ve zarif görünümlü lokanta, 50 yıl önce **"Daiquiri"** içkisini keşfeden barmen **Constante**'nin resimleriyle doluydu. Daha sonra, **Küba**'nın yine **Hamingway**'la büyük ün yapan bohemler meyhanesine uzandık. Bir evrenler buketiydi burası. **La Bodeguita Del Medio, Türkçesiyle "Ortadaki Küçük Bakkal Dükkanı"**, duvarlarından, masalarına, her bölümü şiirlerle, resimlerle, panolarla ve fotoğrafla bezeli bir anı defteriydi adeta. 6 yıl önce, **Küba** gezimizde, **Orhan Veli**'den yapılmışbir çeviri şiir bırakmıştım bir masa üstüne. Garsonların uzattığı koyu mürekkepli bir kalemle yazdığım şiir, **İstanbul'u Dinliyorum** adlı şiirin, **Talat Halman**'ca yapılmış bir çevirisiydi. Bu kez aynı masadaki şiirin yanıbaşına, büyük harflerle **"Kürdistan"** diye bir sözcük yazmış birisi. Gezi anısı olarak duvarlarını ve masalarını, bir hatıra defterine dönüştüren meyhane, yıllarca öncesinin bir **İstanbul** meyhanesini anımsatıyordu. Beyoğlu'nda **"Yorgo'nun Yeri"** adlı bu meyhane, tıpkı **Küba**'daki bu içkievi gibi, **Türk Edebiyatı**nın ağır ya da küçük toplarının buluştuğu yerdi.

Gerçekten bir mahalle bakkalının benzeri olan bu meyhane, dünya ünlülerinin uğrağı olmuştu. **François Sagan, Dr. Allende, Nat King Cole, Agustin Lara, Maria Montez, Marlon Brando, Errol Flynn** ve daha nice adlar, büyük fotğraflarda, çok uzak bir zaman diliminden tebessümler saçıyordu. 1989'da 90 yaşında ölen ulusal şair **Nicolas Guillen** ise, buranın adeta demirbaşı olarak bilinir. Meyhanenin 6 yıl önce ölen sahibi **Ramirez**'le birlikte, bu içkievini bir neşe cümbüşüne çeviren

Havana'da HEMINGWAY MÜZESİ...
Bu villada 20 yıl yaşayan Hemingway, romanlarının bazılarını burada yazmıştı. Küba halkının 'öz evladı' sayılan Amerikalı yazar,devrim için çok büyük para yardımında bulundu. Binayı müze yapan Kübalı'lar, ünlü sanat adamına ait sayısız kitap, eşya ve koleksiyon sergiliyorlar.

Guillen, giriş kapısının tüm duvarlarında, çerçeveli dev şiir panolarında yaşıyor. **"Yo Tengo - Bende de Var"** adlı büyük ve çok ünlü şiirinde, şu sözcükleri yankılıyor büyük ozan:

"Şimdi bende de var, denizler gibi büyük,
yıldızlarca sonsuz
Toprak benim şimdi, göller benim
yatlar, yalılar silindi görüntüden
Okullar sıralandı tenis kortlarına
Şimdi rıhtımdan - rıhtıma, dalga dalga
O saf sessizliği mavinin benim
Benim sahile çıkan bütün sokaklar"

Afrika kökenli bu koca ozan, **Küba**'nın bir şenlikler dizisine dönüştüğü temmuz ayında, büyük törenlerle anılacak yine. **Küba** halk şarkıcıları, özellikle şiirlerinden esinlendikleri bu ozan için, hem onu hem yaşamı onurlayan dev bir konser sundular **Küba** televizyonunda.

"Placio de los Capitanes Generales" adlı saray, bir kaç adım ötedeydi. 1773 yılında, **Marques de la Torre** adlı sömürge valisinin yaptırdığı bu minik saray, **Ispanyol** sanatının, **Havana**'yı süsleyen en görkemli anıtlarından biriydi. Bir yandan kıyıma yatkın bir zulümün en acımasız örneklerini sergileyen İspanya, bir yandan insanı ve sanatı yücelten bir paradoksun simgesi olmuştu. **Mozart**'ı dinledik bütün gece. Bazı geceler, şiir okunan, bazı geceler müzik ve tiyatro gösterileri sunulan minik saray, **Mozart**'ın tanrısallığıyla yankılandı. Genç Kübalı müzisyenlerinin yetenekli topluluğu, o duyarlılıklar demeti olan **"Eine Nachtmusik"** adlı yapıtı sundu. **Kanadalılar, Almanlar, İtalyanlar, Afrikalılar, Latin Amerikalılar, Kübalılar** ve **Fransızlar**, sarayı dolduran herkes, adeta büyülenmişti **Mozart**'la...

Geceyarısına yakındı **"Barbaram"a** uğradığımızda. Davulların en coşkulu sesi buradaydı. **Küba**'nın kişiyi yerinden zıplatan mambo'su, bir düzine müzisyenin sesinde, şarkılarla örgüleniyor, bir neşe fırtınasına dönüşüyordu. Biz yabancıların yabansı kaldığı kıvraklığın uzmanı olan Kübalılar genç yaşlı, bize mambo dansının inceliklerini sabırla ama kahkahalarla öğretmeye çalışıyordu. **Küba**'nın anatomisiydi bu müzik. **"Mambo, Mambo"** temposunu sürdüren baş şarkıcı, arkadaşım **Carlos**'la **Marienne**'nin herkesi hayralığa boğan dansını alkışlıyor, diğer seyredenleri kendisine katılmaya çağırıyordu. ●

ilinti

F. Kadri GÜL

Dişidir kağıt
gece bir ağıt
gibi çökünce bilincime
Ay gülüşlü
sözcükler
dizerim kuğu boynuna.
Yüreğim
imgeler denizi olur hey
nasıl da şiirsenir
Bir sevi yalımı
yayılır geceye
arınır bilincim...

sanat

M. Özer CİRAVOĞLU

Suyun teridir
Sanat
Aç!
Açabildiğin kadar
Sen, yitik evi
O, kuş
Ol
Özgür olabildiğin
Kadar
Gel, evimiz bu
Kal
Kalabildiğin kadar

hani

Füsun A. ERSOY

Ay tutulacaktı hani?
O bile şaşırdı dengesini!..
Tutulacağı yerde, salıverdi kendini.
Gece'nin ve sonsuz derinliklerin ötesine...

şiir üzerine derlemeler / 4 (*)

● Derleyen: **Subutay HİKMET**

* Şiirin özü İnsandır, ufku da insandır. Şiir, insanın insanlaşma çabasıdır.(..) Şiir, yaşayan insanı (somut), yaşadığı devingen - karmaşık akış ve koşullar içinde, uç noktalarda yakalama (soyut) ve yeniden yaratma çabasıdır.. (..) Şiir, bir düş ilişkisidir; ama ayakları yere basan bir düş İlişkisi.

(Aytimur Doğan: Edebiyatta Seçki, Aralık 1991 - Ocak 1992, Sayı: 5, S.: 4 - 6)

* Şiir, sözcüklerden örülür ama sözcüklerden de bağımsız bir yapıdır. Her sözcük, sözlükten çıkar ve şiirdeki yerini alır. Artık elde avuçta kalan sözcükteki sözcükler değil, "dil yordamı"yla şiire yorduğumuz sözcüklerdir.(..) Şiir bir kez yazılır ve biter. Yakalanan, o şiirin o an içinde seçilen sözcükleridir ve o anın duyarlığıdır.(..) Şiir özel bir düşünüş biçimidir.(..) Her şiir biraz eksektir; çünkü şiir, o şiire giren sözcüklerle değil, bir de girmeyen sözcüklerden oluşur.(..) Şiir yürek işidir, şair de yürek işçisi...(..) Şiir, nesneyle bilinç arasında biryerlerdedir. Tüketildiği için nesneye, üretildiği için de bilince benzer(1)(..) Şiir, dil içinde özel bir dildir.(..) Şiir, bilgi aktarmaz, ama(2) kendisi bilgidir, kurtuluştur, güç ve terkediştir. Dünyayı değiştirebilecek güçte bir eylemdir şiir.(..) Şiir bu dünyaya anlam kazandırır, onu yüceltir, bir başkasını yaratır.(..) Sadece özü öne çıkarmak, şiiri dil değerinden soymak anlamına gelebilir.(..)

(Mustafa Köz: "Şiire kaç kapıdan girilir - II - Şiir ve sözcük, Edebiyatta Seçki, Aralık 1991 - Ocak 1992, Sayı: 5, S.: 9 - 12)

* "Şiir özel bir söz biçimidir."(3)

(Cafer Yıldırım: "Şiirin Doğuşu", Edebiyatta Seçki, Aralık 1991 - Ocak 1992, Sayı: 5, S.: 26)

* .. şiir, insanla yaşıt(..) yaşıyor.(..) İnsana, dolayısıyle de yaşama yakışıyor,(..) aykırı düşmüyor.(..) ..insanın şiirle ilişkisi, şiir kitaplarıyla ilişkisine indirgenemez. Sözkonusu olan içsel bir ilgidir çünkü.(..) Neyi karşılar şiirin "taşıdıkları"?(..) "Şiir duygusunu".(..) Yenginin coşkusunda, yenilginin acısında, haine duyulan öfkede, sevdiğinden ayrı düşenin uykusuzluğunda, kaçağın tedirgin yalnızlığında, hasta başında bekleyenen umarsız bakışlarında, bir gecede açan ya da ansızın solan çiçekte... yakalayabiliriz onu(=şiiri)(4) Hüzündür bazan, bazan da coşku. Derin bir iç sıkıntısına dönüştüğü de olur, aşırı bir iyimserliğe de. Kimi zaman kabına sığamamaktan alır rengini, kimi zaman da siniklikten.(..)

(Mehmet Ergün: "Şiirsiz Yaşam", Edebiyatta Seçki, Ekim - Kasım 1991, Sayı: 4, S.: 8 - 9)

* "Bütün aydınlık sular arasında şiir / Köprülerin gölgelerinde en az oyalanandır / Yeniden nitelendirilmiştir / İçindeki gelecek yaşamdır şiir" René Char

(Edebiyatta Seçki, Ekim - Kasım 1991, Sayı: 4, S. 12)

* (..) hangi öğe olmazsa şiir olmaz gibi bir soruyu şairin karşısına çıkarmak, dünyanın dönüp dönmediğini yeniden tartışmak gibi bir tuhaflıktır ki, bu da, sap ile samanı ayıramamaktan başka bir hal değildir. (..) Tanımın(ın) (5) zorluğu şiirin kimliğindeki çelişkidendir.(..) Nesne - özne ilişkisinin göreceliğindendir.(..) Şiir hiçbir şeye benzemez.(..) Şiir nesnelere tavır alma eylemi olduğu kadar, kavramlara da tavır alma eylemidir. Ancak şiir, eyleme uymaz, eylemin önünde yürür. Çünkü o, aklın üstündedir. İşlevi de eylemdir. Yaşamı dönüştürme, değiştirme işlevi, ancak var olan duyarlılıkların bilince dönüşmesiyle gereçkleşebilir.(..) "İyi şiir kuralların ve aklın ötesindedir"(6) (..) Şair, bir yaşamın karşısına başka bir yaşamı koyan kişidir. Bundan dolayıdır ki hiçbir şair gelenekçi olamaz.(..) Şiir politika değildir. Politika içinde bir damardır. Şiirin politikası, onun iç dinamizminden çıkar.(..) Şiiri eğlencelik görenler, ellerindeki, önlerindeki silik, içi boşaltılmış yaratılara göre değerlendirirler onu. Farklı olan her yeniye karşı olurlar böyleleri.(..) .. Şiir, yaşamın ve sevincin orjinidir.

(Mustafa Köz: "Şiir Neye Benzer", Edebiyatta Seçki, Ekim - Kasım 1991, Sayı: 4, S.: 12 - 16)

* Olgusal gerçekliği estetik düzeyde, kendine özgü araçlarla yeniden üreten şiir, kendi dilini de, günlük konuşma dilini köktenci bir biçimde aşarak oluşturabilir. Dilin, iç ve dış dünyanın doğrudan anlatım biçimini aşabilmesi, imge ile sağlanabilir. Böylece sözcükler, doğrudan doğruya duyarlılıktan sıyrılabilir. Her sözcük, bir uyarıcı etki yüklenmiş sözsel yansıtma imleri durumundadır. Her sözcük, eşzamanlı çok anlam yüklenmiştir.(..) Her sözcük, hem kendisidir, hem de birbiridir. Çünkü farklıların bu çatışma içindeki etkin birliği, ritmin kendisidir. Ritim ise imgenin omurgasıdır.(..) Şiirde sözcükler, dilbilgisi kuralları içinde değil, doğrudan duyarlıktan sıyrılmış özgür oluşumları içinde (ritim) dizilirler. (..) Şirisel dil, düşünsel ve duygusal açılardan çok anlam yükü taşıyan, kendine özgü uyarıcı etkileri olan, gerek içerik ve gerekse biçimsel olarak, kendine özgü bir dünya yaratabilen bir sözcükler örgüsüdür.(..)

(Aytimur Doğan: "Şiirsel Gerçekleşme ve şiirsel dil", Edebiyatta Seçki, Ekim - Kasım 1991, Sayı: 4, S.: 20 - 22)

* Şiir, taşıdığı özgül biçimle, kökünü yaşamda bulan ve yaşama dönen içeriklerin, yansıtılmış içerikler olarak etki göstermesini sağlayabilir.

G. Lukacs, Estetik ve Edebiyatta Seçki, Ekim - Kasım 1991, Sayı: 4, S.: 22) ●

ölümlü

a. nevzad odyakmaz

eşyalar kl
bırakılmış öylece
kurda böceğe
kitaplar da

ev ölü
soluksuz bahçe

tanınmamış hiç
yaşamak sonsuza dek

(*) 1, 2 ve 3. derlemeler, Kıyı'nın 77, 78 ve 79. sayılarında çıkmıştır.
(1) Hilmi Yavuz, Edebiyatta Seçki, Aralık 1991 - Ocak 1992, Sayı: 5, S.: 13)
(2) S.H.
(3) George Thomson: Şiir Sanatı, Üç Çiçek Yayınevi, 1984
(4) S.H.
(5) S.H.
(6) Montaigne: Denemeler.

bize gönderilenler

♦ ŞİİRCE, Senem Mertoğlu, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara, Haziran 1992, 72 s.

♦ IŞIĞA BİR ADIM, Abdullah Rıza Ergüven, Günlük, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Eylül 1992, 173 s.

♦ AÇLIK VE SAVAŞ, Abdullah Rıza Ergüven, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Eylül 1992, 124 s.

♦ AĞACA TIRMANAN ADAM, Abdullah Rıza Ergüven, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Mayıs 1992, 124 s.

♦ İNSANA YATIRIM, Tarık Yasa, Öyküler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Haziran 1992, 76 s.

♦ KEHRİBAR VE TUĞRA, Sıtkı Salih Gör, Şiriler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Mayıs 1992, 80 s.

♦ ÖMRÜMÜN SÖYLEŞTİĞİ, M. Gökhan Hoştürk, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara, Temmuz 1990, 93 s.

♦ YÜREĞİM KOYNUNDADIR, Ş. Akbaba, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Eylül 1992, 80 s.

♦ ALACA KIYAMLAR ŞAFAĞINDA, Tamer Abuşoğlu, Şiirler, Işık Yayınları, Gaziantep, Haziran 1992, 64 s.

♦ ÖTE SULAR, Nuran Hariri, Şiirler, Ayrım Yayınları, İzmir, Mayıs 1992, 47 s.

♦ İNEGÖL HEY İNEGÖL, Ahmet Necdet, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, Ağustos 1992, 47 s.

♦ TOPLUMUN TENİ, İbrahim Yıldız, Şiirler, Biçem Yayınları, Bursa, Haziran 1992, 79 s.

♦ ELEKTRONİK YALNIZLIKLAR, Hilmi Haşal, Şiirler, Biçem Yayınları, Bursa, Haziran 1992, 48 s.

♦ SEKSENİNCİ SAYFA, Erhan Doğan, Öyküler, Yazıt Yayınları, Ankara, ekim 1991, 93 s.

♦ GÖKKUŞAĞINDAKİ ALACA KUŞ, Yüksel Andız, Şiirler, Etik Yayınevi, İstanbul, Şubat 1992, 63 s.

♦ YAZGÜLÜNDEN ÇAĞDAŞ MİZAHLAR, Yazgülü Kansız, Fıkralar, Kendi Yayını, Trabzon, 95 s.

♦ GÖZLERIMDE ATLAR KOŞUYOR, Muazzez Menemencioğlu, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Mart 1992, 64 s.

♦ AYRI YOLLARIN TÜRKÜSÜ, Işıl Ergin, Şiirler, Öyküşiir Yayınları, Ankara, 1992, 62 s.

♦ YAŞAMA AÇIK, Zeki Erdoğan, Şiirler, Ozan Yayınları, İzmir, Mayıs 1992, 91 s.

♦ KIRIK ZEYTİNDALİ ÜLKEM, İbrahim Eroğlu, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Mayıs 1991, 60 s.

♦ YAŞADIK MI, Özcan Yalım, Şiirler, Doruk Yayınları, Ankara, Nisan 1992, 72 s.

♦ SEVDAYLA ÇOĞALAN, İncilay, Şiirler, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul, 64 s.

♦ ONUNLA GÜZELDİM, Erendiz Atasü, Öyküler, Afa Yayınları, İstanbul, Aralık 1991, 105 s.

♦ ÖPÜCÜK TARLASI, İsmail Gençtürk, Şiirler, Öyküşiir Yayınları, 2. basım, Ankara, Nisan 1992, 80 s.

♦ İKİLİ YALNIZLIK, Lütfiye Aydın, Öyküler, Memleket Yayınları, Ankara, Aralık 1985, 93 s.

♦ PHOTO - GRAPHIES, Turhan Doyran, Başkent Yayınevi, Ankara, 1992, 95 s.

♦ HALİDE EDİP ADIVAR; Yaşamı, Sanatı, Yapıtları, Seçmeler, Muzaffer Uyguner, 2. basım, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1992, 255 s.

♦ CAHİT SITKI TARANCI, Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Nisan 1992, 206 s.

♦ MEMDUH ŞEVKET ESENDAL, Bütün Eserleri: 14 Güllüce Bağları Yolunda, Basıma Hazırlayan: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Şubat 1992, 198 s.

♦ CAN İÇİNDEDİR CANAN, Kağızmanlı Cemal Hoca; Yaşamı, Sanatı, Ürünleri, Folklor Araştırmaları, Kurum Yayınları, Ankara, Şubat 1992, 175 s.

♦ HACI BEKTAŞ AYDINLIĞI, Ümit Sarıaslan (Derleme), Anadolu Ekini Yayınları, Ankara, 196 s.

♦ SOSYAL DEMOKRAT YÖNETİME DOĞRU, Ali Rıza Öztürk, Pan Yayınları, Ankara, Mayıs 1992, 211 s.

♦ YAPRAK YORGUNLARI, Asım Öztürk, Şiirler, Ozan Yayınları, İzmir, Ağustos 1992, 135 s.

♦ MİKROBİLGİSAYARLAR İÇİN MS - DOS İŞLETİM SİSTEMİ VE BASIC PROGRAMLAMA MS - DOS EDİTÖR ADLIN WORD STAR, Güven Tanış, Kendi Yayını, Ankara, Eylül 1992, 336 s.

♦ EYLÜL DEYİŞLERİ, Gülsüm Akyüz, Şiirler (ikinci baskı) Demet Yayıncılık, Şiir Dizisi, İstanbul, 1992, 87 s.

♦ DURAKTA ÇIZGI VAR, Sezer Odabaşıoğlu, Karikatürler, Konya / Akşehir, Kasım 1989, 48 s.

♦ YARATI, Düşünce ve Duygunun Yazıya Dönüştüğü Dergi, Yazışma Adresi: 244 Sk. No.: 7 D.: 3 Hatay - İzmir

♦ YARASA KARNINDA AŞK, Metin Güven, Şiirler, Ulusal Kültür Yayınları, İstanbul, 192, 63 s.

♦ TÜRK MASALLARI, K.D. Yeni yazıya aktaran: İbrahim Aslanoğlu, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul, 1991, 181 s.

♦ BOZKIRDAKİ KIVILCIM, Mahmut Makal, Anılar, Başak Yayınları, Eylül 1992, 191 s.

♦ BEDELİ ÖDENMİŞTİR, A. Hicri İzgören, Şiirler, Yazıt Yayınları, Ankara, Eylül 1992, 64 s.

♦ CEHENNEMDE SERENAT, Aril Berberoğlu, Şiirler, Damar Yayınları, Ankara, Ağustos 1992, 80 s.

♦ BUĞULU CAM, Cemal Gürlek, Öyküler, Başak Yayınları, Ankara, Ağustos 1992, 119 s.

♦ EKMEK KOKUSU, Ali Dündar, Öykümsü, Selvi Yayınları, Ankara, Mart 1992, 167 s.

♦ VAKİT YOK HÜZÜNLENMEYE, Ahmet Ada, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, Ağustos 1992, 79 s.

♦ ÖZGÜRLÜK TEK SEVGİLİM, Şinasi Özdenoğlu, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara, Ağustos 1992, 119 s.

♦ AY ÇİÇEKLERİ, Muzaffer Kaleoğlu, Şiirler, Kendi Yayını, Ağustos 1992, 135 s.

♦ SERAP, Ahmet Tiralioğlu, Şiirler, Yeşilgiresun Matbaası, Giresun, 1983, 144 s.

♦ GÖNÜLDEN, ahmet Tiralioğlu, Şiirler, Giresun, 1991, 110 s.

♦ TÜRKÇE BİLGİLERİ, Osman Bolulu, İkinci Bası, Selvi Yayınları, Ankara, Eylül 1992, 454 s.

♦ HÜZÜN ANA, Fikret Demirağ, Şiirler, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa - Kıbrıs, 1992, (137 - 285)

♦ YALNIZLIĞIN MEKTUPLARI, Mehmet Ali Çığır, Roman, Memleket Yayınları, Ankara, Eylül 1992, 216 s.

♦ AY ÇİÇEKLERİM, İslam Çankaya, Şiirler, Başak Yayınları, 2.basım, Ankara, Eylül 1992, 86 s.

♦ İNANILIR GİBİ DEĞİL, Hürrem Efe, Roman, Memleket Yayınları, Ankara, Eylül 1992, 153s.

♦ SON YÖRÜK, Osman Şahin, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 1992, 58 s.

♦ İNSAN YÜREĞİ BEYAZ GÜVERCİN, Gülbahar Ünlü, Şiirler, Memleket Yayınlarış, Eylül 1992, 78 s.

♦ SOKAK KEDİSİ, Neşe Karel, Öyküler, Akdeniz Sanatevi, Ağustos 1992, 75 s.

♦ Geliştirilmiş ve Açıklamalı ATASÖZLERİ, Mehmet Aydın, Emek Yayın Dağıtım Pazarlama ve Tic. Ltd. Şti. Ankara, 1992, 256 s.

♦ Türk ve Dünya Edebiyatından ŞAİRLER VE YAZARLAR SÖZLÜĞÜ, Mehmet Aydın, Emek Yayın Dağıtım Pazarlama ve Tic. Ltd. Şti., Ankara, 1992, 266 s.

♦ KIŞ BİR ALKIŞ MIYDI, İlyas Tunç, Şiirler, Biçem Yayınları, Bursa, Eylül 1992, 47 s.

♦ SENİNLE SENSİZ, Mülit Semih Baylan, Denemeler, Selin Yayınları, Eylül 1992.

♦ ANSIZIN GÜZ, Bedrettin aykın, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, Ekim 1992, 80 s.

♦ AŞK DÜŞÜ, Ece Aykız, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, Ekim 1992, 60 s.

♦ MAVİ GÖÇEBE, Ülkü Aydemir, Şiirler, Kırk Merdiven Yayınları, Antalya, 70 s.

♦ İLAHIR ÇARŞAMBALAR (Son Çarşambalar) (Nevruz Törenleri) Azad Nebiyev, (Çeviren: Muhsine Helimoğlu Yavuz), Doruk Yayınları, Ankara, Ekim 1992, 84 s.

♦ ESKİ İSTANBUL'DA GÜNDELİK HAYAT, (Yayına Hazırlayanlar: İ. Gündağ Kayaoğlu, Ersu Pekin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1992, 158 s.

♦ SEVDALI YAZIN, Sururi Baykal, Şiirler, Yazıt Yayınları, Ankara, Haziran 1992, 112 s.

♦ MEHMET EMİN YURDAKUL, (Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler), Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Mayıs 1992, 134 s.

♦ SABAHATTİN ALİ (Yaşamı- Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler), Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 1992, 131 s.

♦ YAHYA KEMAL BEYATLI (Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler), Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 1992, 147 s.

♦ HALİT ZİYA UŞAKLIGİL (Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler), Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 1992, 165 s.

1992 ölümleri

Derleyen: **Arslan PULATHANELİ**

Bülent Erbaşar	1932	08.01.1992
Semra Savaş	1939	19.01.1992
Yesari Asım Arsoy	1900	19.01.1992
Gönül Seval	1930	21.01.1992
Avni Dökmeci	1919	27.01.1992
Muhittin İnözü	1903	31.01.1992
Ercan Alptekin	1947	.01.1992
Rikkat Uyanık	?	05.02.1992
Mavhibe İnönü	1897	07.02.1992
Hikmet Tanyu	1917	.02.1992
Muzaffer Aslan	1921	.02.1992
Sedat Dersan	1911	.02.1992
Fevziye Bartu	?	09.02.1992
Ahmet Bedrettin Öymen	?	12.02.1992
Yekta Okur	1925	18.02.1992
Muammer Yaşar Bostancı	1935	21.02.1992
Hıfzı Veldet Velidedeoğlu	1904	24.02.1992
Kenan Yomralı	?	02.03.1992
Haşmet Gürkan	?	21.03.1992
Aybert Çölök	1936	28.03.1992
Prof. Dr. Yılmaz Önge	1935	28.03.1992
Necdet Evliyagil	1927	03.04.1992
Kemal Bayram Çukurkavaklı	1934	06.04.1992
İsmail Şençalar	1917	29.04.1992
Burhan Uygur	1940	29.04.1992
Fahri Başer	1920	01.05.1992
Orhan Kızılsavaş	1927	07.05.1992
Limasollu Naci	?	10.05.1992
Fatih Mehmet Öztan	?	10.05.1992
Leyla Gürsel	?	21.05.1992
Ahmet Lebib Yarkın	?	04.06.1992
Mahir Dinçer	1940	05.06.1992
Hikmet Feridun Es	1909	06.06.1992
Enver Tuhcalp	1913	09.06.1992
Suzan Yakar Rutkay	1914	14.06.1992
Av. Bekir Berk	1926	14.06.1992
Leman Akçatepe	1918	23.06.1992
Koray Ekener	1942	03.07.1992
İsmail Hakkı Yılanlıoğlu	1918	06.07.1992
Cevdet Kudret	1907	10.07.1992
Yavuzer Çetin Kaya	1948	21.07.1992
Toto Karaca	1912	22.07.1992
Mebrure Alevok	1902	.07.1992
Kemal Kayacan	1915	29.07.1992
İsmail Sarıalioğlu	1889	04.08.1992
Aytekin Kotil	?	09.08.1992
Kaan İnce	1970	11.08.1992
Selâhattin Savcı	1919	13.08.1992
Hüseyin Hüsnü Durukan	1905	13.08.1992
Avni Öztüre	1925	20.08.1992
Niyazi Gençosmanoğlu	1929	21.08.1992
Zühtü Müridoğlu	1906	21.08.1992
Osman Görgel	1954	.08.1992
Serpil Süev	1952	.08.1992
Rahmi Pehlivanlı	1926	24.08.1992
Nisa Serezli	1928	25.08.1992
Ayten Zehra	1931	02.09.1992
Cevat Kurtuluş	1922	06.09.1992
Musa Anter	1918	18.09.1992
İlhami Soysal	1928	20.09.1992
Tevfik Kazancı	1928	22.09.1992
Cemalettin Alptekin	1928	26.09.1992
Halük ipekten	1926	29.09.1992
Adile Ayda	1913	05.10.1992
İbrahim Örs	1928	24.10.1992
Metin Soysal	1936	14.11.1992
Vasfi Rıza Zobu	1902	23.11.1992
Turgay Betil	?	24.11.1992
Zeki Ömer Defne	1903	02.12.1992
Perihan Tedü	1927	03.12.1992
Şahin Kaygun	1951	07.12.1992
Adnan Öztrak	?	15.12.1992
Necmi Onur	1925	21.12.1992

İsteme Adresi:
HAYATİ BAKİ
Ziraat Fakültesi Türk Dili Okutmanı
06110 - Dışkapı / ANKARA

İsteme Adresi:

İSMAİL GENÇTÜRK
P. K. 562
Kızılay - ANKARA

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

- 30 aralık 1992 günü **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde **Azmi Aytekin**'in açtığı Resim Sergisi 16 ocak 1993'de sona erdi.
- Aynı Galeride 5 ocak 1993 gününden başlayarak, **Kültür Bakanlığı**'nca sağlanan **"Galeri Koleksiyonu"**ndan bir bölüm sergilenmeye açıldı.

TİYATRO

- **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nun Aralık 1992'den buyana sergilediği **"Ezop"** oyunu 17 ocak 1993'de sona ererken, 21 ocaktan başlayarak **"Sarıpınar 1914"** adlı iki perdelik komedi sahneye koyuldu. **R. Nuri Gültekin**'in romanından **Turgut Özakman**'ın uyarladığı oyunu **Işık Toprak** yönetiyor.
- 9 ocak 1993 günü de KTÜ Tiyatro topluluğunun üniversite **Atatürk Kültür Merkezi**'nde biroyunu başladı. **Orhan Asena**'nın yazdığı bu eseri ise **Ahmet Akyol** yönetiyor.

SÖYLEŞİ

- 9 ocak 1993 günü **Ozan Yaşar Miraç, Hamamizade Kültür Merkezi**'nde, şiir konusundaki görüşlerini dile getirdiği ve yazdığı şiirlerden örnekler sunduğu bir söyleşi yaptı.
- FOTO FORUM'un aylık etkinliklerinden **"Sanat Söyleşileri"**nin ocak ayı programı 23 ocak 1993 günü gerçekleştirildi. Dernek lokalinde **Safa Olgun "Müzik Sanatı"** üzerine bilgiler sundu, soruları yanıtladı.

GÖSTERİ

- **M. Reşat Sümerkan**, 16 ocak 1993 günü **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde **"Kapadokya"** konulu bir dia gösterisi sundu.